

**SOKAK ÇOCUKLARININ SOSYO-KÜLTÜREL VE EKONOMİK
ÖZELLİKLERİ AÇISINDAN İNCELENMESİ:
ANKARA SAKARYA CADDESİ ÖRNEĞİ**

**Pamukkale Üniversitesi
Sosyal Bilimler Enstitüsü
Yüksek Lisans Tezi
Sosyoloji Anabilim Dalı
Genel Sosyoloji ve Metodoloji Bilim Dalı**

Güray BAYRAKTAR

Danışman: Doç. Dr. Mehmet MEDER

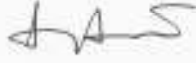
**Ekim 2007
DENİZLİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ ONAY FORMU

Sosyoloji Anabilim Dalı, Genel Sosyoloji ve Metodoloji Bilim Dalı öğrencisi Güray BAYRAKTAR tarafından Doç Dr Mehmet MEDER yönetiminde hazırlanan “Sokak Çocuklarının Sosyo-Kültürel ve Ekonomik Özellikleri Açısından incelenmesi: Ankara Sakarya Caddesi Örneği” başlıklı tez aşağıdaki jüri üyeleri tarafından 08.10.2007 tarihinde yapılan tez savunma sınavında başarılı bulunmuş ve Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.

Doç Dr Mehmet MEDER
Jüri Başkanı (Danışman)

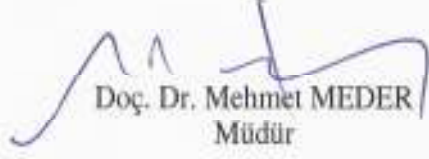
Yrd Doç Dr Türkan ERDOĞAN
Jüri Üyesi

Yrd Doç Dr Fikri GÜL
Jüri Üyesi

Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yönetim Kurulu'nun 08.10.2007 tarih ve 21/01... sayılı kararıyla onaylanmıştır.

Doç. Dr. Mehmet MEDER
Müdür

ETİK SAYFASI

Bu tezin tasarımı, hazırlaması, yürütmesi, araştırılmalarının yapılması ve bulgularının analizlerinde bilimsel etiğe ve akademik kurallara özenle riayet edildiğini; bu çalışmanın doğrudan birincil ürünün olmayan bulguların, verilerin ve materyallerin bilimsel etiğe uygun olarak kaynak gösterildiğini ve alıntı yapılan çalışmalara atfedildiğini beyan ederim.

İmza

Öğrenci Adı Soyadı : Güray BAYRAKTAR

TEŐEKKÜR

Araştırmanın her safhasında ve ortaya çıkmasında katkılarını esirgemeyen değerli danışman hocam, Doç Dr Mehmet MEDER'e, Yrd Doç Dr Türkan ERDOĞAN'a anketlerimin yapılmasında yanımnda olan ve beni yalnız bırakmayan değerli arkadaşlarıma ve eşim Özgöl BAYRAKTAR'a teőekkürü bir borç bilirim.

ÖZET

SOKAK ÇOCUKLARININ SOSYO-KÜLTÜREL VE EKONOMİK ÖZELLİKLERİ AÇISINDAN İNCELENMESİ: ANKARA SAKARYA CADDESİ ÖRNEĞİ

BAYRAKTAR, Güray
Yüksek Lisans Tezi, Sosyoloji ABD
Tez Yöneticisi: Doç. Dr. Mehmet MEDER

Eylül 2007, 120 Sayfa

Sanayileşme sürecinde olan ülkelerin metropollerinde ortaya çıkan sokak çocukları tüm boyutlarıyla ele alınması gereken bir konudur. Bu araştırmada sokak çocuklarının sosyo-kültürel ve ekonomik özelliklerine değinilmiştir. Ankara Sakarya Caddesinde yaşayan sokak çocuklarının aile yapıları, niçin sokakta yaşadıkları, sorunları araştırılmıştır. Araştırma yüz yüze görüşme tekniği ile gizlilik ilkesine dayanarak yapılmıştır.

Araştırma sonucunda elde edilen verilere göre sokak çocuklarının anne - babalarının büyük bir kısmı kırsal kesimden Ankara'ya göç etmiş, eğitim düzeyi düşük, geliri yetersiz kişilerdir. Kent yaşamının getirdiği ekonomik sorunları çözümede yetersiz kalan anne-babalar çocuklarını sokaklarda gelir getirici işlerde çalıştırmaktadır. Uyuşturucu satıcıları, fuhuş ve organ mafyası gibi çeşitli suç örgütleri tehlikesiyle karşılaşan sokak çocukları şiddet olaylarına maruz kalmaktadır. Toplum tarafından birer suçlu olarak görülen bu çocukları sokakta çalışmak ve yaşamak zorunda bırakan, suça iten etmenler ele alınmalıdır. Sokak çocukları yanlış ekonomi politikaları, bilinçsiz nüfus artışı, kültürel yozlaşma ve ebeveynler arasındaki çatışmanın bir ürünüdür. Yoksulluk, kente göç eden ailenin kentsel yapıya uyum sağlayamaması aile yapısını sarsmaktadır. Çocukların sokakta yaşamalarında evde uygulanan şiddet, ana-baba tarafından sokağa atılma, aşırı yoksulluk ve sokakta tanıştıkları arkadaşlar etkili olmaktadır.

Bu çocuklar Sosyal hizmetler çocuk esirgeme kurumu ve gönüllü kuruluşların çabalarıyla topluma kazandırılmaya çalışılmaktadır. Ancak bu çabalar yeterli değildir. Sistemli koordine olmuş bu alanda hizmet veren tüm resmi ve gönüllü kuruluşların bir arada bir plan dairesinde çalışması bu sorunun çözümünde etkili olabilecektir.

Anahtar Kelimeler: Sokak çocukları, Aile, Sosyal hizmetler çocuk esirgeme kurumu, Kültürel yozlaşma, Eğitim, Çalışan çocuklar

ABSTRACT**THE EXAMINATION OF SOCIO-CULTURAL AND ECONOMICAL
CHARACTERISTICS OF STREET CHILDREN:
ANKARA SAKARYA STREET SAMPLE****BAYRAKTAR, Güray****M. Sc. Thesis in Sociology****Supervisor: Associate Professor Mehmet MEDER****October 2007, 120 Pages**

Street children that appear at the metropolises of the industrializing countries is a subject which should be dealt with all its dimensions. In this study, Socio-Cultural and Economical characteristics of the street children are mentioned. The family constructions of the street children, why they live at the street and their problems are researched. The research has been performed by the interview technique based on the principle of secrecy.

According to the results of the research, a big portion of the parents of street children emigrate Ankara from rural life and their income is insufficient and the education level of them is low. The parents, who face difficulties to solve the economic problems resulting from urban life, make their children work in a job. The street children who are under the threats of some crime organizations such as drug sellers, prostitution and organ mafia are exposed to violence in social life. The factors that force those children, who are supposed to be guilty by the society, to commit crime, to live and to work at the street should be dealt with. The street children are a result of faulty economic policies, unconscious population increase, cultural degeneration and the dispute between the parents. Poverty and inadjustment of the families to the urban life damage the family make. The violence at home, being expelled by the parents, poverty and the friends at the street cause children to live at the street.

Those children are endeavoured to participate in the society by Society for the Protection of Children and other volunteer institutions. On other hand, these efforts are not enough. Well-organized, both official and volunteer institutions which serve that field by working together can be effective to solve problem.

Keywords: Street children, Family, Society for the protection of children, Kultural degeneration, Education, Working children

İÇİNDEKİLER

ÖZET.....	i
ABSTRACT.....	ii
İÇİNDEKİLER.....	iii
TABLolar LİSTESİ.....	v
KISALTMALAR DİZİNİ.....	vii
GİRİŞ.....	1
ARAŞTIRMANIN HİPOTEZLERİ.....	3
ARAŞTIRMANIN METODU.....	3
1-Evren ve Örneklem.....	3
2-Veri Toplama Aracı.....	4
3-Veri Toplama Süreci.....	4
4-Verilerin İşlenmesi ve Çözümlemesi.....	4

BİRİNCİ BÖLÜM SOKAK ÇOCUKLARININ ÖZELLİKLERİ

1.1. SOKAK ÇOCUKLARI.....	5
1.1.1. Sokak Çocuğunun Tanımı.....	6
1.2. SOKAK ÇOCUKLARININ TARİHÇESİ.....	9
1.2.1. Türkiye’de Sokak Çocuklarının Tarihçesi.....	9
1.2.2. Batı Dünyasında Sokak Çocuklarının Tarihçesi.....	11
1.3. SOKAK ÇOCUĞU OLGUSUNUN NEDENLERİ.....	12
1.3.1. Aile İçi Faktörler.....	12
1.3.1.1. Aile içi şiddet.....	13
1.3.1.2. Üvey anne - baba.....	15
1.3.1.3. Kalabalık aile.....	15
1.3.1.4. Aile içi cinsel istismar.....	16
1.3.1.5. Aile tarafından zorla çalıştırılma.....	17
1.3.1.6. Sorunlu ebeveynler.....	18
1.3.2. Sosyo-Ekonomik Faktörler.....	19
1.3.2.1. Göç.....	19
1.3.2.2. Kentleşme ve gecekondulaşma.....	21
1.3.2.3. Hızlı nüfus artışı.....	22
1.3.2.4. Adaletsiz gelir dağılımı ve yoksulluk.....	23
1.3.2.5. Eğitim durumu.....	25
1.3.2.6. Macera düşkünlüğü.....	26
1.3.2.7. Kent hayatının çekiciliği.....	26
1.4. SOKAK ÇOCUKLARININ SOKAKTA KARŞILAŞABİLECEĞİ RİSKLER.....	27
1.4.1. Fiziksel, Cinsel ve Duygusal İstismar.....	27
1.4.2. Fuhuş ve Eş cinsellik.....	28

1.4.3. Sağlıkla İlgili Riskler.....	28
1.4.4. Kazalar ve Yaralanmalar.....	28
1.4.5. Uçucu Madde Bağımlılığı.....	29
1.4.6. Suçluluk Riski.....	31
1.4.7. Organların Çalınma Riski.....	32
1.4.8. Eğitim Görememe Riski.....	32
1.5. DÜNYA'DA SOKAK ÇOCUKLARI.....	32
1.6. DÜNYA'DA ÇOCUK HAKLARI.....	36
1.7. TÜRKİYE'DE ÇOCUK HAKLARI.....	37
1.8. TÜRKİYE'DE SOKAK ÇOCUKLARI.....	42
1.9. TÜRKİYE'DE SOKAK ÇOCUKLARI İLE İLGİLİ KURULUŞLAR.....	46
1.9.1. Resmi Kuruluşlar.....	46
1.9.1.2. Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu	46
1.9.1.3. Küçükleri Koruma Şubeleri.....	48
1.9.1.4. Çocuk Mahkemeleri.....	48
1.9.1.5. Yerel Yönetimler	49
1.9.1.6. Üniversiteler.....	50
1.9.2. Gönüllü Kuruluşlar.....	51
1.9.2.1. Türkiye'de sokak çocukları vakfı.....	51
1.9.2.2. Sokak çocukları gönüllüleri derneği.....	52
1.10. SOSYAL HİZMET MESLEĞİ VE SOKAK ÇOCUKLARI.....	53

İKİNCİ BÖLÜM

BULGULAR VE YORUMLAR

2.1. SOKAK ÇOCUKLARINI VE AİLELERİNİ TANITICI BULGULAR.....	55
2.2. SOKAK ÇOCUKLARININ SOKAKTAKİ YAŞAMLARINA İLİŞKİN BULGULAR.....	77
SONUÇ.....	93
ÖNERİLER.....	95
KAYNAKLAR.....	100
EKLER.....	104
Ek-1. Tablo 1.1: Valiliklerden Gelen Veriler (2004).....	105
Ek-2. ANKET FORMU	107
Ek-3. FOTOGRAFLAR.....	116
ÖZGEÇMİŞ.....	120

TABLOLAR DİZİNİ

- Tablo 1.1. Valiliklerden gelen veriler (2004)
- Tablo 1.2. SHÇEK'e Bağlı Merkezler
- Tablo 2.1. Çocukların Cinsiyeti
- Tablo 2.2. Çocukların Yaş Durumları
- Tablo 2.3. Çocukların Öğrenim Durumları
- Tablo 2.4. Çocuğun Cinsiyeti ile Öğrenim Durumu Arasındaki İlişki
- Tablo 2.5. Çocukların Okula Hiç gitmeme veya Öğrenimlerini Devam Etmeme Nedenleri
- Tablo 2.6. Çocukların Derslerdeki Başarı Durumları
- Tablo 2.7. Çocukların Okuldan Kaçma Durumları
- Tablo 2.8. Çocukların Okulu/Okumayı Sevip-Sevmeme Durumu
- Tablo 2.9. Çocukların Ailelerinin Varlığı Durumu
- Tablo 2.10. Ailenin Göç Etmiş Olma Durumu
- Tablo 2.11. Ailenizin Kaldığı Evin Durumu
- Tablo 2.12. Ailenizin Kaldığı Evin Sahibi Durumu
- Tablo 2.13. Çocukların Ailelerin Kaldığı Evle Evin Sahibi Olma Arasındaki İlişki
- Tablo 2.14. Annenin Eğitim Durumu
- Tablo 2.15. Babanın Eğitim Durumu
- Tablo 2.16. Anne-Babanın Birliktelik Durumu
- Tablo 2.17. Anne-Babanın Ayrılma Nedenleri
- Tablo 2.18. Anne-Babanın Birbirleriyle Geçinme Durumları
- Tablo 2.19. Anne-Babanın Kötü Alışkanlığı Olup-Olmama Durumu
- Tablo 2.20. Annenin Sigara Kullanma Durumu
- Tablo 2.21. Annenin Alkol Kullanma Durumu
- Tablo 2.22. Babanın Sigara Kullanma Durumu
- Tablo 2.23. Babanın Alkol Kullanma Durumu
- Tablo 2.24. Babanın Diğer Kötü alışkanlıkları (Kumar Oynama) Olma Durumu
- Tablo 2.25. Anne-Babanın Kavga Edip-Etmeme Durumu
- Tablo 2.26. Anne-Babanın Kavga Etme Nedenleri
- Tablo 2.27. Babanın Eşini Dövme Durumu
- Tablo 2.28. Anne-Babanın Çocuğunu Cezalandırıp-Cezalandırmama Durumu
- Tablo 2.29. Anne-Babanın Çocuğunu Cezalandırma Nedenleri
- Tablo 2.30. Anne-Babanın Çocuğunu Azarlama Durumu
- Tablo 2.31. Anne-Babanın Çocuğuna Küfür Etme Durumu
- Tablo 2.32. Anne-Babanın Çocuğunu Evden Kovma Durumu
- Tablo 2.33. Babanın İçki İçmesi ile Çocuğunu Evden Kovarak Cezalandırması Arasındaki İlişki
- Tablo 2.34. Anne-Babanın Çocuğunu Dövme Durumu
- Tablo 2.35. Babanın Öğrenim Durumu ile Çocuğunu Döverecek Cezalandırması Arasındaki İlişki
- Tablo 2.36. Çocukların Kardeş Sayısı
- Tablo 2.37. Babanın Çalışma Durumu
- Tablo 2.38. Babanın Yaptığı İş Türü
- Tablo 2.39. Annenin Çalışma Durumu
- Tablo 2.40. Annenin Yaptığı İş Türü
- Tablo 2.41. Çocuğa Göre Ailenin Kazancının İhtiyaçları Karşılama Yeterli Olup Olmama Durumu

- Tablo 2.42. Ailenin İhtiyaçları Karşılama Biçimleri
- Tablo 2.43. Çocuğun Anne ve/veya Babasıyla Görüşüp-Görüşmeme Durumu
- Tablo 2.44. Çocuğun Anne ve/veya Babasıyla Görüşmeme Nedenleri
- Tablo 2.45. Çocukların Sokakta Yaşamaya Başlamadan Önce Nerede Yaşadığı
- Tablo 2.46. Çocukların Yaşadığı Yerden Ayrıldıklarındaki Yaş Durumları
- Tablo 2.47. Çocukların Yaşadıkları Yerden Ayrılma Nedenleri
- Tablo 2.48. Çocukların Yaşadıkları Yerden Ayrıldıklarında Nerede Kaldıkları
- Tablo 2.49. Çocukların Yaşadıkları Yere Dönmediklerinde Ailelerinin Çocuklarıyla İlgilenme Durumları
- Tablo 2.50. Çocukların Sokakta Yaşamaya Başladıklarında Neler Hissettikleri
- Tablo 2.51. Çocuğun Sokakta Bir İş Yapıp-Yapmama Durumu
- Tablo 2.52. Çocuğun Sokakta Yaptığı İş Türü
- Tablo 2.53. Çocuğun Yaptığı İşten Memnun Olup-Olmama Durumu
- Tablo 2.54. Çocuğun Yaptığı İşten Memnun Olmama Nedenleri
- Tablo 2.55. Çocukların Yapmak İstedikleri İş Türleri
- Tablo 2.56. Çocukların Bu İşleri Yapmak İstemelerinin Nedenleri
- Tablo 2.57. Çocukların Sokaktaki Arkadaş Sayılan
- Tablo 2.58. Çocukların Arkadaşlarını Seçme Biçimleri
- Tablo 2.59. Çocukların Arkadaşlarıyla Birlikte Neler Yaptıkları
- Tablo 2.60. Çocukların Alkol, Sigara, Tiner, Bally Kullanma Durumları
- Tablo 2.61. Babanın İçki İçmesi ile Çocuğun Alkol, Sigara, Tiner, Bally vb. Uyuşturucu Madde Kullanması Arasındaki İlişki
- Tablo 2.62. Çocukların Bu Maddeleri Kullanma Nedenleri
- Tablo 2.63. Çocukların Sokakta Yaşarken Polisle Karşılaşma Durumları
- Tablo 2.64. Çocukların Suç İşleme Durumu
- Tablo 2.65. Çocukların Suç Örgütleriyle Tarafından Kullanılma Durumu
- Tablo 2.66. Çocukların Polisle Problemlerinin Kavga Olma Durumu
- Tablo 2.67. Çocukların Polisle Problemlerinin Hırsızlık Olma Durumu
- Tablo 2.68. Çocukların Polisle Problemlerinin Yankesicilik Olma Durumu
- Tablo 2.69. Çocukların Polisle Problemlerinin Dilencilik Olma Durumu
- Tablo 2.70. Çocukların Polisle Problemlerinin Alkol, Tiner, Bally vb. Uyuşturucu Maddeleri Kullanmak Olma Durumu
- Tablo 2.71. Çocukların Sokakta Yaşarken İstismar Edilip-Edilmeme Durumları
- Tablo 2.72. Çocukların Sokakta Yaşarken Uğradıkları İstismar Türleri
- Tablo 2.73. Çocukları Kimlerin İstismar Ettiği
- Tablo 2.74. Çocuğa Göre İnsanların Sokak Çocuklarını Küçümseme Durumları
- Tablo 2.75. Çocuğa Göre İnsanların Sokak Çocuklarıyla Alay Etme Durumları
- Tablo 2.76. Çocuğa Göre İnsanların Sokak Çocuklarına Küfür Etme Durumları
- Tablo 2.77. Çocuğa Göre İnsanların Sokak Çocuklarına Şiddet Uygulama Durumları
- Tablo 2.78. Çocuğa Göre İnsanların Sokak Çocuklarına Sevgi ve Şefkat Gösterme Durumları
- Tablo 2.79. Çocukların Geleceğe Yönelik Plan Yapıp-Yapmama Durumları
- Tablo 2.80. Çocukların Sokakta Yaşamaktan Memnun Olup-Olmama Durumları
- Tablo 2.81. Çocukların Eve Dönmeyi Düşünüp-Düşünmeme Durumları
- Tablo 2.82. Sokak Çocuklarının Devletten Neler Bekledikleri
- Tablo 2.83. Sokak Çocuklarının Yapmak İsteyip de Yapamadıkları

KISALTMALAR DİZİNİ

AÇEMTEM	Araştırma Çocuk Ergen Madde Bağımlılığı Tedavi ve Eğitim Merkezi
AMATEM	Alkol ve Madde Bağımlılığı Tedavi Eğitim Merkezi
BM	Birleşmiş Milletler
ÇEMATEM	Çocuk ve Ergen Madde Bağımlılığı Kliniği
ÇEK	Çocuk Esirgeme Kurumu
ÇİKORED	Çocuğu İstismardan Koruma Rehabilitasyon Derneği
ÇSGB	Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı
DİE	Devlet İstatistik Enstitüsü
GAP	Güneydoğu Anadolu Projesi
ILO	Uluslararası Çalışma Örgütü
IPEC	Çocuk İşçiliğinin Sona Erdirilmesi Uluslararası Programı
İÇİAG	İzmir Çocuk İstismarı Araştırma Grubu
MEB	Milli Eğitim Bakanlığı
SHÇEK	Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu
SYDTF	Sosyal Yardımlaşma Dayanışma Teşvik Fonu
TÇEK	Türkiye Çocuk Esirgeme Kurumu
UMATEM	Uçucu Madde Araştırma ve Tedavi Merkezi
UNESCO	Birleşmiş Milletler Eğitim Bilim ve Kültür Teşkilatı
UNICEF	Birleşmiş Milletler Çocuklara Yardım Fonu

GİRİŞ

Sanayi devriminden günümüze dünyada hızlı bir değişim yaşanmaya başlamıştır. Ülkemizin bu değişimlerden etkilenip sanayileşme sürecine girmesi, tarımda makineleşme, miras yoluyla toprağın bölünmesi gibi faktörler bu sektördeki iş gücünün sanayi ve hizmet sektörüne kaymasına neden olmuştur. Gelişmekte olan ülkelerde ve ülkemizde şehre göçün hızla artması, çekirdek ailenin ortaya çıkması, kadının çalışma hayatına girmesi, gelir dağılımındaki adaletsizlik, kültürel yozlaşma gibi birçok faktör sokak çocukları ve sokaktaki çocuklar sorununu ortaya koymuştur. Sokak çocukları son zamanlarda kitle iletişim araçları sayesinde gündeme çıkan, büyük kentlerin caddelerinde yaşayan, insanların görüpte görmemezlikten geldiği toplumsal bir sorun olmaktan çıkıp toplumsal bir olgu haline gelmiştir.

Büyük kentlerin işlek caddelerinde aile korumasından uzakta, günün tümünü ya da büyük bir bölümünü sokakta geçiren, aileleri tarafından ilgilenilmeyen, temel ihtiyaçları dahi karşılanmayan, aile içinde psikolojik, fiziksel veya cinsel şiddet gören çocuklar sokağa kaçmayı çözüm olarak görebilmektedir. Sokak çocukları olarak nitelendirdiğimiz bu çocuklar bally, tiner gibi uyuşturucu maddeler kullanabilen, suç örgütleriyle temasa geçebilen 18 yaşından küçük bireylerdir. Sokaklarda yaşamayı tercih eden, şiddet gören, şiddet uygulayan, istismar edilen sokak çocukları toplumun büyük bir sorunudur. Sokak çocukları sorunu incelenerek çözüm yolları ortaya konulmadığı ve göz ardı edilmeye devam ettiği sürece başka sorunları da beraberinde getirecektir. Sokak çocukları sorunu hükümetler, sivil toplum örgütleri, üniversiteler ve gönüllü kuruluşların üzerinde durması gereken bir konudur. Toplumun temel birimi olan ailenin işlevini yitirmesi, toplumsal değerlerin dejenere olmasının bir sonucu olarak ortaya çıkan sokak çocukları sosyal bilimlerde bu alandaki araştırmalara kaynak oluşturacaktır.

Araştırma alanı Türkiye'nin en fazla sokak çocuğu barındıran kentlerinden biri olması nedeniyle Ankara olarak seçilmiştir.

Bu çalışma sokak çocuklarını sokağa iten etmenler, sokaktaki yaşam koşulları, sosyo-kültürel özelliklerinin ortaya konmasını amaçlamakla birlikte çocukların aile yapıları ele alınarak sokak çocukları sorununa çözüm yolları ortaya konulmaktadır.

Birinci bölümde sokak çocuklarının tanımlanması, tarihçesi, çocukları sokağa iten etmenler ve sokakta karşılaştığı riskler, bu çocukları toplumsallaştırmaya yönelik olarak kurulan kurumlar ve sosyal hizmet mesleğinin özellikleri ele alınmıştır.

İkinci bölümde sokak çocuklarıyla yapılan anket çalışması sonucu oluşturulan istatistik tablolar sayısal veriler doğrultusunda yorumlanmıştır. Sokak çocukları olgusu ele alınarak çözüm yolları ortaya konulmuştur.

ARAŞTIRMANIN HİPOTEZLERİ

Bu çalışma oluşturulurken Ankara Sakarya Caddesi Sokak çocuklarının ekonomik ve sosyo-kültürel özellikleri konusyla ilgili hipotezler ortaya konulmuş ve bu hipotezlerin geçerliliği sorgulanmıştır. Çalışma 7 temel hipotez üzerine yapılandırılmıştır. Bunlar;

Hipotez1: Sokak çocuklarının çoğu kırsal kesimden büyük kentlere göç eden ailelerin çocuklarıdır.

Hipotez 2: Sokak çocukları suç örgütleri tarafından kullanılabilirler.

Hipotez 3: Ailenin ekonomik durumu ile çocuğun sokakta yaşamaya başlaması arasında ilişki vardır.

Hipotez 4: Çocuğun ailede şiddet görmesi ile çocuğun sokakta yaşamaya başlaması arasında ilişki vardır.

Hipotez 5: Sokak çocuklarının anne ve babalarının eğitim düzeyi düşüktür.

Hipotez 6: Babanın sigara ve alkol kullanması ile çocuğun alkol, sigara, bally, tiner vb. uyuşturucu madde kullanması arasında ilişki vardır.

Hipotez 7: Sokak çocuklarının çoğu parçalanmış ailelerden gelmektedir.

Çalışmamızda sokak çocukları ile ilgili olarak yayınlanan eserlerden, tez, rapor ve internet ortamındaki makalelerden yararlanılmıştır.

ARAŞTIRMANIN METODU

1. Evren ve Örneklem

Araştırma evrenini, Ankara il sınırları içinde sokakta yaşayan çocukların çoğunlukla buldukları Sakarya Caddesindeki 9-17 yaş arasındaki çocuklar oluşturmaktadır. Örneklemi ise Sakarya caddesinde yaşayan 50 sokak çocuğu oluşturmaktadır. Çocukların %86'sı erkek, %14'ü kızdır. Bu çocuklar aile içi şiddet, istismar görmüş, aile bağları kopuk, yaşamını sokakta sürdüren ve mendil satmak, ayakkabı boyamak, dilenmek gibi işler yaparak geçinimini sağlayan, çoğunlukla aileleri büyük kentlere göç etmiş, suç örgütleri tarafından kullanılabilen, suç işlemeye yatkın, bally, tiner gibi uyuşturucu madde bağımlısı olan çocuklardır.

2. Veri Toplama Aracı

Çalışmaya başlamadan önce sokak çocukları hakkında literatür araştırması yapılmış, konu hakkında yazılmış eserler incelenmiştir. Çalışmanın uygulama kısmında sokak çocuklarıyla bireysel ve gruplar halinde yüz yüze görüşmeler yapılmıştır. Görüşmelerden sonra hazırlanmış olduğumuz 75 soruluk anket formundaki sorular sorularak cevaplanmıştır.

3. Veri Toplama Süreci

Sokak çocukları araştırmasının veri kaynağını Sakarya Caddesinde bulunan sokak çocukları oluşturmaktadır. Sokak çalışmasında sokak çocuklarına sevgi ve şefkatle yaklaşılarak güven ilişkisi oluşturulmaya çalışılmıştır. Çocuklarla yapılan görüşmelerde "gizlilik ilkesi"ne önem verilmiştir.

Görüşmelerde sokak çocuklarının özellikleri, sorunları, yaşam tarzları vb. konularda bilgi edinilmeye çalışılmıştır. Çocuklara karşı ön yargısız olmak, güven vermek, hoşgörüyü yaklaşmak, yerine getirilemeyecek sözler vermemeye dikkat etmek gereklidir. Sonuç olarak çalışmalar sırasında iletişim tekniklerinin ve beden dilinin kullanılmasına özellikle dikkat edilmiştir. Bu konu üzerinde yayınlanmış olan eserlerden, makalelerden ve internetten yararlanılmıştır. Çocuklarla yapılan çalışmalarda tehlikelerle karşılaşmak da mümkündür. Çocuklardan kaynaklanan riskler olabileceği gibi çevreden kaynaklanan riskler de olabilmektedir. Sokak çocukları aşırı bally ya da tiner kokladıklarında davranışlarını kontrol etmede zorlanmakta, saldırgan bir tutum ve isteklerinin yapılması konusunda ısrarcı tavır sergileyebilmektedirler. Bu durumda bazı olumsuzluklar yaşanabilmektedir. Çocukların temizlik alışkanlıklarının olmaması nedeniyle hastalık taşımaları mümkün olmakta ve araştırmacı da risk altında kalabilmektedir. Tüm bunlar araştırmanın sınırlılığını oluşturmaktadır.

Çocuklarla yapılan görüşmelerden sonra veri toplama sürecine geçilmiş ve görüşme formu örneği hazırlanmıştır. Bu taslak 10 sokak çocuğu üzerinde uygulanmış ve görüşme formuna son hali verilmiştir.

4. Verilerin İşlenmesi ve Çözümlemesi

Elde edilen veriler önce kodlama yönergesi kodlanarak, veri kodlama formuna geçirilmiştir. Kodlanan veriler SPSS istatistik programı kullanılarak bilgisayara girilmiş, istatistikî veriler elde edilerek tablolar oluşturulmuş ve oluşturulan tablolar yorumlanmıştır.

BİRİNCİ BÖLÜM

SOKAK ÇOCUKLARININ ÖZELLİKLERİ

1.1. SOKAK ÇOCUKLARI

Ülkemizde tarım yapılan toprağın miras yoluyla sürekli küçülmesi, makineleşmenin iş gücüne olan ihtiyacı azaltması, kan davaları, terör, büyük kentlerin ısıltılı hayatının kitle iletişim araçlarıyla insanları cezp etmesi gibi sebeplerden kırdan kente göç edenler öncelikle geçim sıkıntısı nedeniyle ekonomik sorunlarla karşılaşmıştır. Göç eden nüfus kitleleri barınma-konut yetersizliği, psikolojik sorunların yanı sıra kent kültürüne uyum problemiyle karşı karşıya kalmıştır. Göç eden insanlar daha önce bu kentlere yerleşmiş akraba ve tanıdıklarının sayesinde barınma ve beslenme ihtiyaçlarını karşılamaya çalışmaktadırlar. Gecekonduarda yaşayan bu aileler düşük gelirli vasıfsız işlerde çalışmakta gelirleri giderlerini karşılayamayınca çocuklarını sokakta çalıştırmak zorunda kalmaktadırlar. Bu ailelerin kent hayatına uyum sağlama sürecinde yaşadıkları kültürel yozlaşma, gelir düşüklüğü, aile içi geçimsizlik, şiddet aileleri parçalamasına ve sokakta çalışan çocuğun sokakta yaşamaya başlamasına neden olmaktadır. Kente göç edenler kırdan getirdikleri, köy toplumuna özgü kurallar ve yaşam biçimleri, kentin sunduğu olanaklarla birlikte aile yapısında değişimi meydana getirmiştir.

Aile yapısında değişimden etkilenen aile üyeleri, kitle iletişim araçlarının da etkisiyle yeni ilgi alanları oluşturmakta, istek ve beklentileri artmaktadır. İstekleri maddi imkânsızlıklar nedeniyle engellenen aile üyeleri, arasında meydana gelen huzursuzluk aile içi ilişkileri zedelemektedir. Bu durumdan etkilenen çocuklar sokakta yaşamayı tercih edebilmektedir. Aile içi huzursuzluk, şiddet, terk gibi faktörlerin etkisiyle sokağa yönelen çocukların sayısı her geçen gün artmaktadır. Bu çocuklar sokakta beslenme, barınma, güvenlik, eğitim imkânlarından önemli ölçüde yararlanamamaktadırlar. Fizyolojik ve psikolojik yönden ihtiyaçları tam olarak karşılanmayan ve yok sayılan bu çocuklar farklı yanları olsa da tüm Dünya kentlerinde benzer özellikler göstermektedirler. Sokak çocukları yaşam biçimleri, aile ilişkileri yönünden çoğunlukla sokakta çalışan ve akşam evine dönen çocuklar ile sokakta yatıp kalkan, sürekli sokakta yaşayan çocuklar olarak irdelenmiştir.

UNICEF sokak çocuklarını tanımını yaparken sınırları **sokaktaki çocuklar** ve **sokağın çocukları** olarak çizmiştir.

Sokaktaki Çocuklar; ailesi ile bağlantısı olan ev ekonomisine katkı sağlamak için sokaklarda çalışan çocuklardır. Bu çocuklar günün büyük bir bölümünü sokaklarda geçirmiş olsalar da akşam evlerine dönmekte ve aileleriyle ilişkilerini devam ettirmektedirler.

Sokağın Çocukları; aileleri tarafından terk edilmiş veya çeşitli sebeplerle aile bağlarını koparmış sokaklarda yaşayan çocuklardır. Pazarlarda, trafikte, otobüs ve tren istasyonlarında, otellerde ve alışveriş merkezlerinin önünde satıcılık yapıyor, sokakta ayakkabı parlatıyor, araba yıkıyor, yük taşıyor, çiçek ve süs eşyaları satıyor, geri dönüşüm çöpleri topluyor, gazete satıyor, para kazanmak için uğraşılıyor ve sık sık dileniyorlar. Sokaklar, kaldırımlar, otobüs durakları, demiryolu istasyonları ve pazar alanları onların evi ve çalışma yerleri olmaktadır.

Sokak çocukları; sokakta çalışan, sokakta yaşayan, dilenen ve madde bağımlısı olan çocuklar olarak alt gruplar oluşturmakta ve gruplar arasında geçişler görülmektedir (TBMM Raporu 1, 2004: 23).

Aşağıda sokak çocukları üzerine yapılmış birçok tanımı inceleyerek bu çocukların özelliklerini ele alacağız.

1.1.1. Sokak Çocuğunun Tanımı

Sokak çocukları sosyal bir olgu olarak farklı unsurları içinde barındırmaktadır. Bu nedenle çeşitli kurumlar ve araştırmacılar tarafından birbirinden farklı kriterler ölçüt alınarak tanımlanmıştır.

UNİCEF sokak çocuklarını, aile korumasından yoksun çocuklar olarak nitelendirmiştir. Aileleriyle kurdukları ilişki ve sokağı kullanım türüne göre üçe ayırmıştır. Birincisi, sokakta çalışan ve aileleriyle bağı olan çocuklar; ikincisi düzensiz aile desteğine sahip çocuklar; üçüncüsü sokakta yaşayan ve aile desteği olmayan çoğunlukla uçucu madde kullanan çocuklardır (Altuntaş, 2002: 13).

İlk kategoride bulunan çocukların aile bağları düzenlidir. Kendilerini ailenin bir ferdi olarak hissederler. Ekonomik imkânsızlıklar nedeniyle sokakta çalışmaktadırlar.

İkinci kategorideki çocukların aile bağları zayıf olmasına rağmen kopmamıştır. İstedikleri zaman aileleriyle görüşmektedirler. Sokakta çalışan veya boş zaman geçiren çocuklardır.

Üçüncü kategorideki çocukların aileleriyle hiçbir bağı yoktur. Uçucu madde kullanmaktadırlar.

Sokak çocukları, kentlerde mendil satmak, otomobil yıkamak, ayakkabı boyamak gibi sermaye gerektirmeyen işler yapan yaşları genellikle 6-15 arasında olan zaman zaman suç örgütleriyle temasa geçen veya suç işleyen çocuklardır.

Zeytinoglu, sokak çocuklarını iki sınıfa ayırmıştır. Birinci sınıflama içindeki çocuklar; sokağı mesken edinen, aile desteğine sahip olmayan, terk edilen veya evden kaçan, ailesi olmayan çocuklardır. İkinci sınıflama içindeki çocuklar; aile ekonomisine katkıda bulunmak veya kendi ihtiyaçlarını karşılamak için sokakta çalışan çocuklardır (Altuntaş, 2002: 10-12).

Damodaran, sokakta yaşayan çocukları üç sınıfta incelemiştir. Birincisi, sokakta çalışan ve geceleri ailesinin yanına dönen çocuklar. İkincisi, sokakta yaşayan fakat aileleri olan ve aileleriyle ara sırada olsa görüşen çocuklar. Üçüncüsü, ailesi olmayan veya ailesiyle görüşmeyen evsiz çocuklardır (Burkovik, 2000: 7).

Paulo Freire 1972 yılında sokak çocuklarını toplum dışına iten bir toplumsal sistemin sonuçlarından biri olarak hayatta kalmanın bir yolunu bulma arayışındaki "prematür yetişkinlerdir sokak çocukları", olarak tanımlamıştır (Yılmaz, 1998: 28).

Phillips, sokak çocuklarını kent sokaklarında genellikle seyyar satıcılık, parkçılık, ayakkabı boyacılığı yapan bazen de yasadışı faaliyetlerle karşımıza çıkan 6-15 yaş grubunda sokakta yaşayan çocuklar olarak nitelendirmiştir (Altuntaş, 2003: 21).

Ennew, 1989 yılında "Bir elinde çakı tutarken diğer elinin başparmağını emen çocuk" imajını örnek vererek, "proto-yetişkinler" terimini kullanmıştır (Yılmaz, 1998: 28).

"Kenya, Meksika, Filipinler ve Sri Lanka gibi turizm odaklı ülkelerde; herhangi bir düzenli işi olmayan, turistlerin eğlence harcamalarından hayatlarını kazanan "açık hava ekonomisinde çalışan çocuklar" da sokak çocukları olarak tanımlanmaktadır" (Black, 1993: 14).

Sokak çocuğu kavramı içinde sokakta yaşayan, çalışan, uçucu madde kullanan, ailesi tarafından terk edilen olmak üzere geniş bir çocuk grubunu barındırmaktadır. Avrupa Sokak Çocukları İlişki Ağı 1997 yılında sokak çocuklarını, "18 yaşın altında olup sokaklarda ihmal ve istismar gibi zor koşullarda yaşayan ve çalışan ve bu yüzden özel koruma ve yardım gerektiren çocuklar" olarak nitelendirmiştir (Altuntaş, 2003: 27).

Sokak çocuklarını dört ana başlık altında inceleyebiliriz. Birincisi; sokakta yaşayan, her türlü ihtiyacını sokakta karşılayan 18 yaşından küçük, aile bağı olmayan bireyler olarak nitelendirdiğimiz sokak çocuklarıdır. İkincisi, sokakta çalışan çocuklardır. Genellikle aile baskısıyla sokakta çeşitli süs eşyaları ve mendil satan, ayakkabı boyama, tartıcılık gibi işler yapan çocuklardır. Bu çocuklar aileleri ile yaşamaktadır. Üçüncüsü, ara sıra sokağı mesken edinen çocuklardır. Bu çocukların aile bağları az da olsa devam etmektedir. Dördüncüsü, tiner, bally gibi uçucu madde kullanan ve suç işleyen çocuklardır. Bu çocukların çoğunun ailesiyle bağı hiç yoktur. Çocuklar sokaklardaki akran gruplarına girmek ve sorunlarını unutmak için çeşitli uçucu maddeler kullanmaktadırlar.

Bu tanımlamalardan yola çıkarak sokak çocuklarının özelliklerini ortaya koyabiliriz.

*Bu çocukların aile üyeleri arasında sağlıklı bir iletişim yoktur. Çoğunlukla geçimsiz ailelerin çocuklarıdır.

*Çocukların ailesiyle bağı kısmen veya tamamen kopmuştur.

*Çocuklar aile içi şiddet, psikolojik, fiziksel istismara maruz kalmışlardır. Bazıları ise cinsel istismara uğramıştır.

*Alt sosyal yapıya mensup ailelerin çocuklarıdır.

*Ailelerin eğitim düzeyi çok düşüktür. Buna bağlı olarak ebeveynlerin çoğu vasıfsız işlerde çalışmakta, bir kısmı ise işsizdir.

*Ailesi tarafından yeterli sevgi ve ilgi görmeyen çocuklardır. Sosyal ve psikolojik ihtiyaçları karşılanmayan çocuklardır.

*Çoğunlukla şehre göç eden ve göçün getirdiği sosyo-ekonomik sorunlarla boğuşan ailelerin çocuklarıdır.

*Ailesinin maddi imkânsızlıkları nedeniyle sokaklarda çalışmak zorunda kalan çocuklardır.

1.2. SOKAK ÇOCUKLARININ TARİHÇESİ

1.2.1. Türkiye’de Sokak Çocuklarının Tarihçesi

Türk tarihinde sokak çocuklarının tarihçesini incelediğimizde Selçuklular ve Osmanlılar zamanında kimsesiz ve öksüz çocuklar için yetimhaneler yapıldığı görülmektedir. Ayrıca savaşlarda ebeveynleri ölen Türk erkek çocuklar ve yabancı kökenli çocuklar asker olarak eğitilerek ordu hizmetlerinde kullanılmıştır. Osmanlı Devleti döneminde Orhan Gazi’den itibaren kurulan vakıflar ile kimsesizlere, yetimlere yardım edilirdi. Fatih Sultan Mehmet döneminde yetim ve yoksul çocukların eğitim görmeleri için para yardımı yapılırdı. 1700’lerde sokak çocukları için sokaklarda gezen hiçbir işte çalışmayan anlamında “külhanbeyi” terimi kullanılıyordu. Ailesi olmayan veya ailesi tarafından evden kovulan çocuklara “külhanbeyi” denilmekteydi. Bu çocuklara yardımsever hamam sahipleri tarafından hamamların kazan (külhan) bölümlerinde yatacak yer verildiği için isimleri “külhanbey”i olarak kalmıştır. 1826’da Asakir-i Mansure-i Muhammediye’ye girmek amacıyla farklı kentlerden gelen 15 yaşından küçük çocuklar o zamanın şartlarına göre geri gönderilmeleri güç olduğu için kimsesiz çocuklar durumuna düşmüştür. Bu çocukların bakımını Osmanlı Devleti üstlenmiştir (Orhan, 2003: 3-4).

1863 yılında anne, babası veya kendisine bakacak bir yakını, yiyecek içeceğini karşılayacak kimsesi olmayan çocuklar için ilk ıslahhane Balkanlarda Tuna Valisi tarafından yaptırılmıştır. Osmanlı Devletinde “Ahilik” sistemi içerisinde çocuklar hem çalışmakta hem de eğitimlerini sürdürmekteydiler. Lonca örgütünde yetişen bu çocukların çeşitli ihtiyaçları ustası tarafından karşılanmakta, çocukların sokaklarda yaşayan birer sokak çocuğu olmaları önlenmekteydi (Orhan, 2003: 3-4).

II. Meşrutiyet döneminde Osmanlı Devletinde arka arkaya çıkan savaşlar nedeniyle aileler parçalanmış ve binlerce çocuk evsiz kalmıştır. 19. yy. sonlarında şahsi güvenlikleri tehlikede olan sahipsiz bu çocuklar çeşitli kurumlarda bakılmaya başlamıştır. Çocuğun korunmasını, daha çok kurum bakımı biçiminde ortaya koyan bu kurumlar; 1895’te kurulan Darü'l-aceze vakfı, 20. yy. başında kurulan Darü'l-eytamlar, Himaye-i Etfal Cemiyeti daha sonraki adıyla Çocuk Esirgeme Kurumudur. Osmanlı Devleti’nin yıkılması ve Türkiye Cumhuriyetinin kurulması sürecinde birçok aile dağıldı. Bu ailelerin sahipsiz kalan çocuklarını korumak amacıyla Cumhuriyet döneminde yasal düzenlemeler yapıldı (Koşar, 1992: 40).

1940'lerde İstanbul'da "Galata Köprüsü"nde yaşayan çocuklara "köprü altı çocukları" denilmiştir. İsmet İnönü'nün isteğiyle İstanbul sokaklarında yaşayan, sokaklarda satıcılık yapan ve dilenen çocukların tespiti amacıyla çalışmalar yapılmıştır. 2848 çocuk üzerinde yapılan çalışmada çocukların %94'ü Türk, %1,7'si Rum, %1,6'sı Ermeni, %1,6'sı Yahudi, %1,2'si diğer milletlerdendir. Çocukların %59'unun anne ve babası hayattadır. Bu çocukların %88'i erkek, %12'si kızdır. %39,4'ü Beyoğlu'ndandır. Çocukların %24,4'ü oniki yaşındadır. %24,1'i oniki ile onyediyedi yaş arasındadır (Orhan, 2003: 5).

Bu çocukların %59'unun ana babası hayattadır. Ana babası ölenlerin oranı %12,7, yalnız annesini kaybedenlerin oranı %10,1, yalnız babasını kaybedenlerin oranı %18,2'dir. Ana babası olan bu çocuklar, aileleri çok yoksul olduğu için sokakta çalışmak zorunda kalmaktadır. Ana babası ölen çocuklar akrabaları veya komşuların himayesinde sokaklarda çalışmaktadır. Aile ilgisizliği, üvey anne baba tarafından dışlanan sokağa düşen çocuklar ile Anadolu'nun çeşitli yerlerinden suç örgütleri tarafından yaralı, kör, topal çocuklar İstanbul'a getirilerek sokaklarda dilendirilmektedir. Sokaklarda dilencilik, hırsızlık yapan ana babaların çocukları ve aile bütçesine katkıda bulunmak için okul saatleri dışında sokaklarda işportacılık yapan çocuklardır (Uluğtekin, 1996: 109).

İlk olarak korunmaya muhtaç bu çocuklar 1949 tarihli 5387 Sayılı Kanun ile 1957 tarihli 6972 Sayılı Kanunda tanımlanarak kurum korumasına alınmışlardır. 1957 yılında BM önderliğinde, Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanlığı, ilgili bakanlıklar, kamu ve özel kuruluş temsilcilerinin katılımıyla yapılan çalışmaların sonucunda, 1959 yılında 7355 sayılı kanunla bu alanda araştırma yapmak üzere Sosyal Hizmet Enstitüsü kuruldu. Sosyal hizmet eğitimi vermek üzere 1961 yılında Sosyal Hizmetler Akademisi, 1963 yılında ise SSYB bünyesinde Sosyal Hizmetler Genel Müdürlüğü kurulmuştur. 1983 tarihinde 2828 sayılı kanun gereği sosyal hizmet kuruluşları tek çatı altında birleştirilmiş ve Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu oluşturulmuştur (Koşar, 1992: 41).

Ülkemizde ailesi tarafından terk edilen, şiddete uğrayan çocuklar ile ailesi tarafından maddi imkânsızlıklar nedeniyle devlet güvencesine verilmek istenen çocuklar Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu bünyesinde korumaya alınır.

1.2.2. Batı Dünyasında Sokak Çocuklarının Tarihçesi

Tüm Dünya ülkelerinin sorunu olan sokak çocukları; savaşların, ekonomik bunalımların arttığı, düzensiz ve hızlı göçlerin yaşandığı, toplumsal değerlerin yozlaşmaya başladığı ve toplumsal kurumların işlevini tam olarak yerine getiremediği dönemlerde daha çok görülmüştür.

Batı Dünyasında Sokak çocukları kavramı 1212'de Children's Crusade (çocuklar için mücadele) çalışmalarıyla birlikte ortaya çıkmıştır (Orhan, 2003: 6).

Rus Devrimi sırasında yoksulluk ve savaşlar nedeniyle çocuklar sokaklarda çalışmaya başlamıştır. İlk olarak Victor HUGO, Fransız İhtilali sırasında, Paris'te yaşayan çocukları belirtmek için "gamin" terimini kullanmıştır (Yılmaz, 1998: 5).

Sanayi Devrimi sürecinde köyden kente göçün artması, ağır iş şartları, aile yapısındaki bozulmalar, çocuk işçileri ve sokak çocuklarını ortaya çıkarmıştır. Bu konu da edebiyatçılar çeşitli eserler ortaya koymuşlardır.

Kiplig'in "Kim" (1901) adlı hikâyesi Hindistan'daki bir sokak çocuğunun hayat hikâyesini anlatmıştır. 1970 yılında Cole 1960'larda New York'ta sokakta yaşayan gençlerin çalışma durumlarını aktarmıştır (Yılmaz, 1998: 5).

1851 yılında sokak çocukları terimini ilk kez Henry Mayhew kullanmıştır. Sokak çocukları teriminin genel kullanımı 1979 yılının Birleşmiş Milletler Çocuk Yılı olarak kabulünden sonra olmuştur (Burkovik, 2000: 6).

Dünyanın önde gelen ülkeleri tarafından sokak çocukları ele alınarak 1924 tarihinde Cenevre Çocuk Hakları Bildirgesi hazırlanmıştır. 1959 tarihinde Birleşmiş Milletler tarafından kabul edilen Çocuk Hakları Bildirgesine son şekli verilerek 20 Kasım 1989 tarihinde Çocuk Hakları Sözleşmesi kabul edilmiştir (Coşkun, 2007: 9).

Çocuk hakları alanında yapılan uluslar arası çalışmalar çocuk haklarını eskisinden daha iyi bir konuma getirmesine rağmen uygulamada yetersiz kalmaktadır.

1.3. SOKAK ÇOCUĞU OLGUSUNUN NEDENLERİ

Sokak çocukları aşırı sosyal ve ekonomik stresin hem kurbanları hem de ölçütleridir. Onların varlığı hızlı kentleşmenin çevresel çarpıklaşmanın gelir dağılımı eşitsizliğinin, geleneksel aile, toplumsal değerler ve toplumsal yapının çöküşünün bir göstergesidir. Tüm Dünya ülkelerinde yoksulluk, ekonomik bunalımlar, ambargolar, savaşlar, adaletsiz gelir dağılımı, göç, çarpık kentleşme ve gece kondulaşma nedeniyle risk altında çocuklar bulunmaktadır. 1 milyar çocuk yoksulluk içinde yaşarken, 300 milyon çocuk evsiz, 140 milyon çocuk ilkokula gitmiyor. 7 milyon çocuk mülteci durumundadır. 5-14 yaş grubunda 270 milyon çocuk çalışıyor, bunların 150 milyonu sağlıksız ve ağır işlerde çalıştırılıyor. 2010 yılında 1 milyon çocuk AIDS olma tehlikesiyle karşı karşıyadır. Ülkemizde ise 9 milyon 300 bin çocuk yoksulluk içinde yaşıyor, 700 bin çocuk korunmaya muhtaç, 7-18 yaş arasında okula gitmeyen çocuk sayısı 8 milyon 120 bin, her gün ortalama 107 çocuk ölüyor. Çocukların %72'si ana-baba, %22'si öğretmen tarafından şiddete maruz kalmaktadır (Kulca ve Korkmazlar, 2003: 2-3).

Çocukların kötü yaşam koşulları, ekonomik sorunların yol açtığı aile içi huzursuzluklar, terk edilen eş ve çocuklar sorunu, sokakta çalıştırılan, yoksulluk çeken, eğitim göremeyen, evden kaçan veya kovulan çocuklar sokak çocukları olgusuna neden olan etmenlerdir. Dünyanın en önemli sosyal sorunlarından biri olan sokak çocukları olgusu sosyal bir sorun olduğu için bir tek bir nedene bağlanamaz, bu olgu birbirleriyle ilişkili birçok faktörlere dayanmaktadır. Bu faktörleri iki ana başlık altında ele alabiliriz.

1.3.1. Aile İçi Faktörler

Aile; anne, baba ve çocuktan oluşan toplumun temel birimidir. Her birey içinde doğup büyüdüğü topluma hâkim olan değer, inanç ve davranışları sosyalleşme sürecinde öğrenir ve benimser. Bu süreç öncelikle ailede başlar, okul ve sosyal çevrede devam eder. Çocukların kendine güvenen sağlıklı bireyler olarak yetiştirilmeleri için en uygun ortam ailedir. Çocukların sağlıklı, fiziksel ve psikolojik gelişimini, eğitimini sağlayacak aile ortamının hazırlanması, o toplumun geleceği açısından büyük önem taşır. Aile kurumunun işlevlerini yerine getirememesi ve bütünlüğünün bozulması beraberinde birçok sorunu getirmekte toplumsal çözülmeye neden olmaktadır.

Geleneksel aile yapısının bozulması ve ebeveynlerin statülere uygun davranmaması, sorumluluklarını yerine getirmemeleri sokak çocukları olgusunu ortaya çıkaran unsurlardandır. Anne-babanın çocuğa karşı nasıl davranacaklarını bilememeleri, aşırı otoriter, aşırı koruyucu ya da tutarsız anne- baba tutumları, çocuk üzerinde yeterli denetimin kurulamaması çocuğun sokağa itebilmektedir. Çocuğun isteklerinin sürekli olarak engellenmesi, sürekli olarak davranışlarının eleştirilmesi, çocuğun aşağılanması, gururun incitilmesi, ağır cezalar verilmesi, ağır işlerde çalıştırılması, evden kovmakla veya evi terk etme ile tehdit edilmesi, çocuğu aile ortamından uzaklaştırabilmektedir. Ailesiyle çatışan çocuk ailesine karşı olumsuz tutum geliştirmekte ve evi terk ederek sokaklarda yaşayabilmektedir. Eşler arasında, ekonomik, duygusal ve cinsel problemler aile içi ilişkilerin bozulmasına, şiddetli geçimsizliğe neden olurken, anne ve babanın sürekli kavga ortamında bulunan çocuklar sokağa kaçabilmektedir. Ülkemizde her geçen gün boşanma oranları artmaktadır. Ailesi parçalanan, anne ve babası arasında seçim yapmak zorunda kalan çocuk, sokağa kaçabilmekte veya ebeveynleri tarafından terk edilebilmektedir.

Çocuğu sokağa iten aile içi etmenler; şiddet, üvey anne-baba, kalabalık aile, cinsel istismar, zorla çalıştırılma, sorunlu ebeveynler olarak ele alabiliriz.

1.3.1.1. Aile içi şiddet

Aile içi şiddet çocukları sokağa iten etmenlerden biridir. Şiddetin türü fiziksel veya psikolojik olabildiği gibi her iki şiddet türü de yer alabilmektedir. Şiddeti uygulayan kişi genellikle baba olmakla birlikte anne tarafından uygulanan şiddet veya baba tarafından tüm aile üyelerine uygulanan şiddette yer almaktadır. Toplumumuzda çocuğun eğitimine, disipline edilmesinde dayığa oldukça sık başvurulmakta, dayak toplumsal öğretilerimiz arasında yer almaktadır. Geleneksel Türk aile yapısında babanın evde sınırsız bir otoritesinin olduğunun kabulü aile içi şiddete zemin hazırlamaktadır.

Aile içi şiddetin ortaya çıkmasında; kent yaşamının getirdiği stres, ekonomik yetersizlikler, eşler arası anlaşmazlıklar, eşlerin birbirini aldatması, üvey anne-baba, ailenin akraba desteğinden uzak olması etkilidir. Babanın evin ihtiyaçlarını karşılayamaması kendinden güçsüz olan çocuğunu çalıştırma yoluna gitmesine, bu duruma karşı çıkan çocuğuna şiddet uygulamasına neden olabilmektedir. Babasıyla çatışan sürekli kavga ortamında bulunan, şiddet gören çocuk bazen intikam almak bazen de bulunduğu ortamdan uzaklaşmak için evini terk ederek sokaklarda yaşamaya başlamaktadır.

Sürekli olarak anne ve babasının desteğinden uzak olan ve şiddet gören çocuklar ebeveynlerinden korkmakta, çekinmekte veya nefret edebilmektedir. Kendi içlerinde anne ve babalarına karşı hem saygı, sevgi hem korku ve nefret duygularıyla çatışan çocuk kendini yalnız ve çaresiz hissetmekte ve bu durumdaki çocukların ruh sağlıkları bozulmaktadır. Şiddet gören çocuk şiddeti öğrenmekte kendisi de şiddet uygulayabilmektedir.

Sokak çocuklarının evden kaçma nedenlerinden biri de aile içi şiddettir. Bassuk, Rubin ve Lauriat 1986 yılında sokak çocuklarının anneleriyle yaptıkları çalışmada çocukların çoğunun anneleri tarafından fiziksel istismara ve aile içi cinsel istismara uğradıklarını tespit etmişlerdir (Altuntaş, 2003: 32).

Atauz'un çalışmasında çocukların evden kaçma nedenleri %9,65'i evde dayak, %2,41'i alkolik baba, %14,13'ü psikolojik baskı, %15,51'i aile içi geçimsizlik, %10'u üveylik, %3,10'u zorla evlendirilmenin olduğu ortaya konmuştur. Yılmaz'ın 1998 yılındaki çalışmasında sokak çocuklarının ailelerinde kadınların üçte ikisi eşleri tarafından dövülmekte ve çocuklar bu duruma tanıklık etmektedir. Çocukların sokakta yaşamasında evde uygulanan şiddet olduğu %40 ortaya konmuştur (Altuntaş, 2002: 23).

Her iki çalışma çocuğun evden kaçmasında aile içi şiddet etkilidir hipotezimizi desteklemektedir.

Ailesi tarafından istismar edilen çocuklar tespit edildiğinde Sosyal Hizmetler Çocuk Esirgeme kurumunda korunmaya alınmaktadır. Bazı çocuklar koruyucu aileler yanına verilerek iyi bir eğitim almaları ve sağlıklı bireyler olarak yetişmeleri sağlanmaktadır. Ebeveynden birinin ya da ikisinin de ölümü ile koruma altına alınanların oranı %24,7, terk ve fiziksel istismar nedeniyle %8,5, duygusal istismar nedeniyle koruma altına alınmış olanların oranı %1,9'dur. Kurum bakımı altındaki çocuklar için geçerli oranlar (% 33,4, %21,2 ve %7,7) önemli ölçüde altındadır. Buna karşılık, koruyucu aile yanına yerleştirilmiş çocuklar arasında terk nedeniyle koruma altına alınma oranı %29,2'dir (SYDTF, 2001: 7).

Ülkemizde çocuğa yönelik fiziksel şiddet uygulaması ile ilgili araştırmalar yeterli sayıda değildir. Ancak kitle iletişim araçları ile ülkemizde konu giderek güncellik kazanmaya başlamıştır. Kamuoyunda çocuğa yönelik şiddet ve kötü davranış konusunda duyarlılık ve bilinç her geçen gün artmaktadır. Şiddet içerikli yayınlara sınırlama getirilmesi ve aile içi şiddet uygulayan kişilere verilen cezaların arttırılması gerekmektedir.

1.3.1.2. Üvey anne - baba

Evlenme psikolojik, sosyal, biyolojik ve hukuksal bir olaydır. Hukuki açıdan evlilik, doğacak veya doğmuş çocuklara karşı sorumluluğu gerektirdiği için devlet izni ile sona erdirilir. Aile, tüm toplumu ilgilendiren bir kurumdur. Evli çiftlerin boşanmasıyla aile kurumu işlevini yitirmektedir. Ailesi dağılan bir çocuk, üvey anne veya baba yanında bulunabilmektedir. Bu kişiler tarafından istenmeyen veya üvey anne, baba ile anlaşamayan, ailesi parçalanmış bir çocuk bu duruma karşı tepkiler geliştirmekte, sigara, içki, uyuşturucu gibi kötü alışkanlıklar edinebilmekte, asi davranabilmekte, içine kapanabilmekte veya evden kaçabilmektedir. Yılmaz'ın 1998 yılında sokak çocukları üzerinde yaptığı çalışmada parçalanmış aileden gelen çocukların oranı %56,7, anne ve babası birlikte yaşayanların oranı %43,3'tür. Parçalanmış aileden gelen sokak çocuklarının üvey kardeşi olanların oranı %74,1, üvey kardeşi olmayanların oranı %25,9'dur (Yılmaz, 1998: 87).

Bu çalışmaların sonuçları, sokak çocuklarının çoğu parçalanmış ailelerin çocuklarıdır, hipotezimizi desteklemektedir. Ev ortamında aile üyeleriyle anlaşamayan ve ailesinin parçalandığını kabul etmek istemeyen, bu durumda sürekli çatışma yaşayan çocuk sokak çocuğu olabilmektedir. Sokaklarda yaşayan çocukların çoğu parçalanmış aileden gelmesine karşın çalışan çocukların çoğunun aileleri bütünlüğü korunmaktadır.

1.3.1.3. Kalabalık aile

Kalabalık aile içinde bulunan çocukların maddi veya manevi ihtiyaçları kardeşleri arasında bölüşülmektedir. Kendisinin yeterince sevilmediğini, ilgilenilmediğini düşünen, temel ihtiyaçları ve sosyo-ekonomik ihtiyaçları karşılanmayan çocuk tepki olarak evi terk ederek sokaklarda yaşayabilmektedir.

Atauz, Ankara ve Diyarbakır'da yaptığı çalışmalar sonucunda sokakta çalışan çocukların kalabalık ve yoksul ailelerden geldiklerini ortaya koymuştur.

İlik ve Türkmen, İstanbul'da sokakta çalışan çocukların ailelerinin tümünün gelir düzeyinin düşük olduğu, çok nüfuslu olduklarını ortaya koymuştur. 5-9 üyeye sahip ailelerin oranı %60,4, 10 kişiden fazla olanların oranı %34,6'dır (Altuntaş, 2002: 46).

Yoksul, ilgisiz ve sevgisiz ortamda büyüyen çocuklar sapkın davranışlara yönelebilmektedir. Özellikle Anadolu'da nüfus planlamasının etkili yapılamaması, ailelerde çok çocuk yapma istemi, yapılan bu çocuklarla ilgilenememe, geçim kaygısına

düşen ebeveynlerin çocuklarını çalışmaya zorlamalarına, çocukların parayı nasıl ve ne şekilde kazandıklarıyla ilgilenmemeleri birçok çocuğun organize suç örgütlerinin veya terör örgütlerinin ağına düşmesine sebep olmaktadır. Ülkemizde bölgeler arası sanayi yatırımlarının, ekonomik ve sosyal imkânların eşit dağılmaması, ekonomik bütünleşmenin sağlanamaması aile kurumunu olumsuz yönde etkilemiştir.

1.3.1.4. Aile içi cinsel istismar

Çocuğun sokağa kaçmasında cinsel istismar da etkili olabilmektedir. Cinsel istismar; bir yetişkinin güç kullanarak, tehdit ederek, zorla, cinsel olgunluğa ulaşmamış çocuk ile cinsel tatmin amacıyla cinsel ilişkiye girmesidir. Çocuklar özellikle ailede, yani kendilerini en güvende hissetmeleri gereken bir ortamda cinsel şiddetle de karşılaşabilmektedirler (Sezgin ve Öktem, 1996: 122).

Çocuk istismarının nedenleri; ailenin yaşadığı ekonomik değişmelere dayalı sıkıntılar, fiziksel ve psikolojik şiddet, üvey anne ve baba, bozulan ahlâk anlayışı, istismarcının uyuşturucu veya alkol kullanması, istismarcının ruh sağlığının bozuk olması, eşler arasında cinsel ilişkinin bozulması, devam etmemesi cinsel istismarın belli başlı nedenlerindedir. Cinsel tacize uğramış olan çocuk; ilaç ve alkol kullanma, kendini yaralama, intihar, başka insanlara güvenmeme, içe kapanma, öfke ve saldırganlık, evden kaçma, okuldan kaçma, vb. davranışlar sergileyebilir. Türk toplumunda cinsel istismara uğramış çocuk toplumsal yaşamdan dışlanabilmektedir. Bazen bu çocuklar ailesi ve akrabaları tarafından istenmemekte, sokağa terk edilebilmektedir.

İstismara uğrayan çocuklar için aile bireyleri; istismarı işleyen aile reisi hakkında Vasi tayini davası açabilir veya yerel emniyet kontrolünde çocuk yeni bir aileye teslim edilinceye kadar korunma altına alınır. Dünya'da çocuk istismarı %1 ile %10 arasında değişirken; ülkemizde bu rakam %10 ile %53 arasındadır. Yasalarımız çocuk istismarı konusunda Dünya standartlarının altındadır. Türk Ceza Kanununun 414. maddesine göre, 15 yaşından küçük bir çocuğa zor kullanarak, tehditle tecavüz edilmesi 10 seneden az hapis cezası verilemeyeceğini iletir; sadece tecavüz edilirse 5 seneden az hapis cezası verilemeyeceğini bildirmektedir (Şen, 2004: 16).

1.3.1.5. Aile tarafından zorla çalıştırılma

Kırsal kesimde yaşayan aileler hem üretim hem tüketim birimiydi. Aile üyeleri yaşamsal gereksinimlerini tarımsal üretim yaparak karşılamaktaydı. Tarımdaki ücretsiz aile işçiliğinin yaygınlığı, üretimdeki düşük verim ve atıl nüfusun fazlalığı kente göçü arttırmıştır. Kente göç ettiklerinde aile sadece tüketim birimi olarak yer almış, kent yaşamının getirdiği masraflar, sosyal güvenceden yoksunluk çocukların çalıştırılmasına neden olmuştur. Çocuk işçiliğinin temelinde yoksulluk, işsizlik, ebeveynlerin eğitimsizliği yer almaktadır.

Çalışan çocukların çoğu aile gelirine katkı sağlamak için çalışmaktadır. Yapılan araştırmalarda çalışan çocukların çalışma nedenleri ele alındığında; %38,4'ü aile gelirine katkıda bulunmak, %19,8'i hane halkının ekonomik faaliyetine yardım etmek, %15,9'u ailesi istediği için, %10,4'ü iş öğrenmek meslek sahibi olmak için, %6,3'ü kendi ihtiyaçlarını karşılamak için, %5,1'i hane halkının borçlarına yardımcı olmak için çalışmaktadır (Şişman, 2004: 11).

Fiziksel ve psikolojik gelişimlerini tamamlamamış olan çocukların herhangi bir işte çalıştırılması çocukların psikolojik, zihinsel ve sosyal gelişimlerini olumsuz yönde etkilemekte, aile içi iletişimin bozulmasına, iş ortamında çeşitli hastalıklara yakalanmalarına yol açabilmektedir. 1999 yılında yapılan çocuk işgücü anketinde 6-17 yaş grubunda çalışan çocukların %26,1'i kırık veya çukuk, %19,5 ile burkulma veya incinme, %15 ile enfeksiyon hastalıklarına yakalanmaktadır (ÇSGB, 2006: 18).

Aynı zamanda zorunlu eğitim çağındaki çocukların sokaklarda çalıştırılması veya çocukların hiç okula gönderilmemesi ülkemizde eğitime büyük darbe vurmakta, yetişmiş insan gücü eksikliğini arttırmaktadır. Sokaklarda çalışan çocuklar çıkar grupları tarafından kullanılmak istenmektedir. Bazı çocukların eve daha çok para götürmek için suç örgütlerine katıldıkları görülmektedir. Organize suç örgütleri kandırılması kolay olan ve cezai ehliyeti olmayan bu çocukları çıkarları doğrultusunda kullanmaktadır. Ayrıca, çocukların sokaklarda çalışırken bazı insanlar tarafından azarlanması, dövülmesi, küfredilmesi, çocuğun eline geçen tüm paranın anne ve babası tarafından alınması çocuğun kendini ezik hissetmesine, ailesinden nefret etmesine, insanlardan korkmasına neden olabilmektedir. Aile ortamından uzaklaşmak isteyen çocuk, sokakta çalışırken tanıştığı akran gruplarıyla arkadaşlık kurmakta ve sokakta yaşamaya başlayabilmektedir. Sokakta çalışan çocuklar, sokak çocuğu olma yolunda büyük bir risk grubunu oluşturmaktadır.

Devlet İstatistik Enstitüsünün verilerine göre ülkemizde 6- 17 yaşları arasında 16 milyon 88 bin çocuktan 1 milyon 635 bin çocuk (%10,2) aile geçimini sağlamak veya aile bütçesine katkı sağlamak için sokaklarda çalışmaktadır (Altuntaş, 2003: 28).

Erder, Ankara sokaklarında çalıştırılan çocuklar üzerinde yaptığı araştırmalar sonucunda 6-15yaş arasında yaklaşık 10000 çocuk sokakta çalışmaktadır. Bu çocukların %30,4'ü 12 yaş altındadır. Çalışan çocukların çoğu 13-15 yaş arasındadır. Eğitim ve gelir seviyesi düşük, göç eden ve gecekondü bölgelerinde yaşayan ailelerin çocuklarıdır (Şişman, 2004: 23).

Ebeveynlerin geçim sıkıntısı nedeniyle çocuklarını sokaklarda çalıştırmalarını önlemek amacıyla Sosyal Hizmetler Çocuk Esirgeme Kurumu dar gelirli ailelere aynı nakdi yardım vermektedir. Ankara Büyükşehir Belediyesi ve B.M. Uluslararası Çalışma Örgütü- Çocuk İşçiliğinin Sona Erdirilmesi Uluslararası Programı (İLO-IPEC) işbirliği ile Ankara sokaklarında çalışan çocuklara yönelik bir çalışma sürdürmektedir.

1.3.1.6. Sorunlu ebeveynler

Kitle iletişim araçlarının şans oyunlarından kolay yoldan para kazanma yönünde yayımlar yapması, insanları şans oyunlarına ve kumara yönlendirmede etkili olmaktadır. Alkolik, kumarbaz, uyuşturucu bağımlısı, akıl sağlığı olmayan anne- baba, aile üyelerinden birinin fuhuş yapması, anne veya babanın suç işlemesi, çocuğu olumsuz yönde etkilemektedir. Özellikle ülkemizde 1980 yılından itibaren siyasetçiler ve medya aracılığıyla köşe dönme olarak tabir edilen kolay yoldan ne şekilde olursa olsun para kazanmanın, zengin olmanın saygıdeğer bir insan olmanın gereği olarak gösterilmesi suç işleme oranlarını arttırmıştır. Bu durum yoksul insanların prestij kazanmak ve zengin olmak için suç işlemlerinde etkili olmuştur. Suç işleyen, dolandıran insanların televizyon programlarında yer verilmesi, mafya dizilerinin artması, kanunlarımızdaki eksiklikler, toplumumuzu yanlış değerlere yöneltmiştir. Dolandırıcılık, kapkaç ve hırsızlığın doğal bir olay olarak algılanması, alt sınıftaki bazı aile bireylerinin suç işlemesine yol açmıştır. Suç işleyen kişilerin aile içi ilişkileri zedelenmekte, aile yapısında çözümler olmaktadır. Suç işlenen bir ortamda sağlıklı şekilde büyüyen suç işlemeye veya sokaklarda çalışmaya yönlendirilen çocuklar sokağa kaçmayı çözüm olarak görebilmektedir.

Yılmaz'ın çalışmasında babaların üçte ikisi her gece ve her gün içki içmektedir. Diğerleri birkaç günde bir veya haftada bir içki içmektedir. Babaların %40'ı hırsızlık, %35'i dolandırıcılık, %15'i adam öldürme suçlarını işlemiştir (Altuntaş, 2002: 23).

1.3.2. Sosyo-Ekonomik Faktörler

1.3.2.1. Göç

Tüm ülkelerde ve ülkemizde iç ve dış göçler toplumsal yapıda büyük değişikliklere yol açmaktadır. Coğrafi mekanda yatay hareketlilik olarak nitelendirdiğimiz iç göçlerin meydana gelmesinde tarım sektöründe istihdamın azalması, tarlaların verimsizleşmesi, makineleşme, olumsuz iklim koşulları, sel, doğal afetler, kan davası, terör, başlık parası, kitle iletişim araçlarının yaygınlaşması, kentlerin rant imkânlarına sahip olması, kentli olma isteği, kent de kolay yoldan para kazanabildiğine duyulan inanç, gibi nedenler kırsal kesimden kente göçü arttırmıştır. Kırsal kesimden büyük kentlere doğru yapılan yoğun ve düzensiz göçler, kırsal da köylerin boşalmasına, üretim kayıpları, atıl kaynakların varlığına, hayvancılık ve tarım sektöründe dışa bağımlı hale geliş ve iç üretimin düşüşüne sebep olmaktadır. Bu durum köylerde yoksulluğu ve gizli işsizliği arttırmıştır. Göçler; büyük kentlerde konut, trafik, ulaşım, çevre kirliliği, görüntü ve ses kirliliği, kamu kaynaklarının yasa dışı tüketimi, yeşil alanların hızla tüketilmesi, gecekondu kültürü, arabesk kültür gibi alt kültürlerin oluşması, kozmopolitiklik, aile kurumunda değişim, insanlar arası iletişim kopukluğu, yabancılaşma, kültürde ve ahlâki değerlerde yozlaşma, artan suçluluk oranları, çocuk işçiliği, sokak çocukları, gecekondulaşma gibi önemli etkileri olmuştur.

Ülkemizde gecekondulaşmanın yoğun olduğu kentler; İstanbul, Ankara, İzmir, Adana, Bursa, Gaziantep, Antalya, Mersin, Diyarbakır ve Urfa'dır. Bu kentlerde 0-4 yaş çocukların %57,6'sı, 5-6 yaş çocukların %56,7'si, 7-11 yaşındaki çocukların %56,5'u, 12-15 yaş grubunun %56,6'sı, 15-17 yaş grubunun %58,3'ü yaşamaktadır. Bu kentlerin gecekondu bölgelerinde yaşayan çocukların sayısı 1700000'dir. Türkiye'deki çocuk nüfusunun %15'i gecekondu bölgelerinde barınmaktadır (Uluğtekin, 1996: 114).

Ülkemizde terör, kan davası ve bölgeler arası adaletsiz gelir dağılımı nedeniyle Doğu ve Güneydoğu Anadolu'dan büyük kentlere doğru, gelişmemiş bölgelerden gelişmiş bölgelere doğru göç olmaktadır. Toplumun sosyal, kültürel, ekonomik, siyasal bünyesi etkileyen bir sosyal olaydır. Göç eden aileler kendi kültürel değerlerini devam ettirmek istemekte, böylece kent yaşamı içinde bocalamaktadır. Ne tam olarak köy yaşamını devam ettirebilmekte ne de kentin yaşam biçimini devam ettirebilmektedirler. İki kültür arasında sıkışmış olan bu ailelerin üyeleri arasındaki çatışma elbette ki kaçınılmaz olacaktır. Göç eden kişiler hızlı ve düzensiz göçün getirdiği sorunlarla yüzleşmek zorunda kalmışlardır. Araştırmalara göre, gecekondu bölgelerinde

yaşayanlar yoksulluk, aile içi şiddet, alkol bağımlılığı, aile parçalanması, suç oranının yüksekliği gibi sorunlarla daha çok karşılaşmaktadır. Kentin yol, su, elektrik, kanalizasyon gibi alt yapı imkânlarından tam olarak yararlanamamalarının yanı sıra, kentin dışında hemşerilik düşüncesiyle devlet arazisine yaptıkları barakalarda, kentli olamamanın, kentli bir insan gibi yaşayamamanın yarattığı eziklik aile içi ilişkileri olumsuz yönde etkilemektedir. Kent yaşamında geleneksel aile yerini çekirdek aileye bırakmıştır. Babanın köydeki otoritesi kentte zayıflamıştır. Kitle iletişim araçlarının etkisiyle aile içi ilişkiler hızlı bir değişime uğramaktadır. Gençler ve çocuklar, geleneksel değerlerle büyüyen anne ve babasına göre değişime daha açıktır. Giyimi, konuşma tarzı, arkadaşlık ilişkileri ve istekleri nedeniyle ailesiyle çatışma yaşayan, anlamadığını düşünen çocuklar evden kaçabilmektedir.

Ülke içi göçün yanı sıra komşu ülkelerden göç eden insanlarla birlikte ülke nüfus artmakta, kişi başına düşen gayri safi milli hasıla azalmakta, yoğun göç alan kentlerde barınma, iş, sağlık, eğitim vb. sorunlar ortaya çıkmaktadır. Ülkemizin kentlerinin büyük çoğunluğunda alt yapı yetersizdir. Yığılan nüfusta bu sorunu arttırmakta, konut sorununa, gecekondulaşmaya ve çarpık kentleşmeye yol açmaktadır.

Blanc'ın, (1992) Brezilya'daki sokak çocuklarının ailelerinin yoksul ve çoğunlukla göçmen aileler olduğunu ortaya koymuştur. Bu ailelerde babalar hiç çalışmamış ya da işsizdir (Altuntaş, 2002: 43).

Yılmaz'ın 1998 yılında sokak çocukları üzerinde yaptığı çalışma sonuçlarına göre; çocukların %50'sinin ailesi İstanbul'a göç etmiştir. İstanbul'a gelmeden önce ailelerin %7'si Erzurum, %6'sı Adana, %10'u Bitlis ve Samsun, %16'sı Sivas, Ağrı, İzmit ve Tunceli'de ikamet etmekteydi. Sokak çocukları daha çok göç eden ailelerin çocuklarıdır (Yılmaz, 1998: 85).

İstanbul'un Beyoğlu bölgesinde yapılan bir çalışmada sokakta çalışan çocukların tamamına yakınının Doğu ve Güneydoğu Anadolu Bölgelerinde son 10 yıl içerisinde göç eden ailelerin çocukları olduğu saptanmıştır. Terör ve işsizlik nedeniyle göç ettiklerini belirtmişlerdir. Atauz, sokakta çalışan çocukların Diyarbakır köylerinde ve terör olan Hani ve Lice gibi ilçelerde doğduklarını tespit etmiştir (Altuntaş, 2003: 37).

Bu sonuç sokak çocuklarının çoğu kırsal kesimden büyük kentlere göç eden ailelerin çocuklarıdır, hipotezimizi desteklemektedir.

1.3.2.2. Kentleşme ve gecekondulaşma

İlk olarak kentler çiftçilerin gereksinim fazlası ürünlerin toplandığı, pazarlarda ve tapınak çevrelerinde, ulaşımın kolay olduğu su kenarlarında oluşmaya başlamıştır. Daha sonraları kentler üretim, tüketim ve ticari faaliyet alanları olarak genişleyerek büyüdü. Tarım dışı etkinliklerin, sanayi, hizmet ve ticaret sektörünün yoğun olduğu, büyük nüfus kitlelerini barındıran yerleşim birimleri haline geldi. Kültürel etkinlikler ve ulaşım olanakları kentlerde yoğunlaşmıştır. Sanayileşmeyle yeni üretim birimleri ortaya çıkmış buna bağlı olarak kentlerde yeni meslek dalları ortaya çıkmış, uzmanlaşma ve iş bölümü meydana gelmiştir. Kentlerin sağlık ve eğitim imkânları, iş olanakları, kültürel etkinlikler gibi çekici özellikleri ve kırsal kesimlerindeki yaşamın her geçen gün zorlaşması kente göçü ortaya çıkarmıştır. Kente hızlı nüfus akışıyla birlikte kültürel farklılıklar, semtler arası sosyo-ekonomik dengesizlikler, hemşerilik grupları, etnik grupların oluşturduğu mahalleler ortaya çıkmış ve cemiyet hayatı içerisinde cemaatleşme meydana gelmiştir. Kentlerin sanayi bölgelerinde yerleşim yerleri meydana gelmiştir. Buralarda yapılan gecekondular olarak nitelendirdiğimiz ve daha çok kamu arazilerine izin alınmaksızın yapılan, basit, alt yapıdan yoksun baraka türü konutlarda yaşayan bu yoksul aileler “arabesk kültürü” oluşturmuşlardır. Köy kültürü ile kent kültür arasındaki kozmopolit yaşam biçimine sahip gecekondular sakinleri bu ikilem içinde yerel değerleriyle çatışmaktadırlar. Evlenme biçimleri, aile içi ilişkileri, giyim tarzı, konuşma biçimi, aile hiyerarşisi ve otorite değişmiştir. Otorite geleneksel ailedeki en yaşlı kişiden özellikle babadan ailenin geçimini sağlayan kişilere geçmiştir. Ataerkil aile temeline dayanan Türk ailesinde baba otoritesi sarsılmıştır. Gecekondular ailesinin üyeleri, şehre daha iyi yaşam koşulları elde etmek için gelmiştir. Fakat eğitim seviyeleri düşük olan bu kişiler iş bulamamakta veya buldukları işler geçimlerini sağlamaya yetmemektedir. Aileler çocuklarını çalıştırma yoluna gitmektedir. Türk toplumuna ait bir özellik olarak yer alan çocuk emeğinin kullanımı, ülkemizde çok yaygındır. Kırsal kesimlerde özellikle yaz tatillerinde çocuklar bağ, bahçelerde çalıştırılırken, kentlerde yaşam koşullarını öğrensin, zamanını boşa geçirmesin, aile bütçesine destek olsun anlayışıyla sokaklarda ayakkabı boyama, mendil, kalem, çakmak satma, tartıcılık gibi işlerde çalıştırılmaktadır. Çalışmak için ailelerini memleketlerinde bırakarak büyük kentlere göç eden çocuklarda vardır. Bu çocuklar akrabalarının yanlarında ya da bekâr evlerinde kalmaktadır. %42,86’sı bekâr evlerinde, %33,52’si aile yanında, %22,53’ü akraba yanında kalmaktadır (Altuntaş, 2003: 41).

Günümüzde kent sokaklarında çalıştırılan çocukların çoğu aile bütçesine destek olmaktan çok ailenin geçimini sağlamaktadır. Okula gitmeleri engellenen bu çocuklar, üzerlerine aldıkları bu büyük yükün altında ezilmektedir. Sokakta çalışan çocukların bir kısmı ise okuldan arta kalan zamanlarda sokaklarda çalışmaktadır. Çocuklar sokakta çalışmanın yarattığı eziklik, çocukluklarını yaşayamama, okul hayatında başarısız olma, okul arkadaşları tarafından dışlanma gibi çeşitli sorunlarla karşılaşmaktadırlar.

Atauz'un, Diyarbakır kenti sokak çocukları üzerinde yaptığı çalışmalar sonucunda sokak çocuklarının annelerinin %94'ünün, babalarının %57,5'inin çalışmadığı, %28'inin ise geçici işlerde çalıştığı saptanmıştır. Çocukların ailelerinin %73'ünün gecekonduda yaşadığı bulunmuştur. Barut (2001)'un araştırma sonuçlarına göre İstanbul'a zorunlu göçenlerin %35'i güvenlik ve geçim sıkıntısı gibi nedenlerle aynı evde yaşamaktadır. Yaşanılan konutların %89'unda alt yapı sorunu vardır. %70'inin yolları çamurludur. %55,9'unun içme suyu yok veya düzensizdir. %24,8'inin haberleşme, %30'u okul sorunu vardır. %69'unda kanalizasyon, %64'ünde elektrik yoktur. %41,3'ü ısınma sorunu vardır (Altuntaş, 2002: 46-52).

1.3.2.3. Hızlı nüfus artışı

Özellikle gelişmemiş ve gelişmekte olan ülkelerin büyük sorunu olan hızlı nüfus artışı sokak çocukları olgusunu tetikleyen etmenlerden biridir. Ülkemizde hızlı nüfus artışı; aile planlamasının başarılı bir şekilde yapılamaması, kırsal kesimdeki ailelerin yaşlılıkta bakar düşüncesiyle erkek çocuk istemeleri, çocuğun tarım sektöründe kullanılmak istenmesine, Doğu ve Güney Doğu Anadolu bölgelerinde ailelerin mümkün olduğu kadar çok erkek çocuğa sahip olma arzusuna dayanmaktadır. Nüfusumuzun genç olması, kamu yararına yönelik eğitim, sağlık, ulaşım gibi hizmet yatırımlarının çoğaltılmasına neden olmaktadır. Nüfusumuzun tüketici nüfus konumunda olması beraberinde sosyo-ekonomik sorunlara yol açmaktadır. Aile içi bağımlı fertlerin sayısında artışla hane halkının kişi başı gelir seviyesindeki düşüş, istihdam sorununa yol açmıştır. Kırsal alanda gereğinden fazla işgücü, kırsaldan kente göç, hızlı kentleşme ve getirdiği konut sorunu, “gecekondulaşma” ve “çarpık kentleşme” hızlı büyüyen nüfusun ihtiyaçlarını karşılayacak sağlık personeli ve altyapı kıtlığı ve kişi başına düşen Gayri Safi Hasıla da azalmaya, milli gelirin bölgeler arasında eşit dağılmamasına neden olur. İş için devletin açtığı sınavlarda yığılmalar olmaktadır. Ülke ekonomimiz büyümesine rağmen gelişmiş ülkelerin yaşam standardına ulaşamamaktayız. Hızlı nüfus artışı, yaşam standardımızın artmasına engel teşkil etmekte ve kırdan kente doğru sürekli

olarak iç göçün yaşanması yatırımların belli bölgelerde toplanmasına, bölgeler arası dengesizliğin daha da artmasına yol açmaktadır. Ülke nüfus yoğunluğunun değişmesine ve kentlerin nüfusunun her geçen gün artmasına kentlerde çevre kirliliğine neden olmaktadır.

2015 yılında artan dünya nüfusunun %53'ünün kentlerde yaşayacağı tahmin edilmektedir. Çocuk ve genç nüfusta artışla birlikte en azından beş kişiden biri gecekondu mahallelerinde barakalarda yaşamaya başlayacaktır. Kentleşme olgusu, toplumsal huzursuzluklara, gerilimlere neden olmaktadır. Teknoloji alanındaki değişmeler aile yapısı, toplumsal değerlerde erozyona yol açmış ve sokak çocukları olgusu karşımıza çıkmıştır. Geçen otuz yıldan fazla bir zamandır sokak çocuklarının sayıları Latin Amerika, Afrika ve Asya'da milyonlara ulaşmaktadır. Yeni UNİCEF tahminleri 100 milyon çocuğun 40 milyonunun Latin Amerika, 30 milyonunun Asya, 10 milyonunun Afrika ve geri kalan 20 milyonunun Avrupa, Amerika, Kanada ve Avustralya'da olduğu yönündedir. ABD' deki sokak çocuğu sayısı 2 milyon kadar olabilir. Avustralya hükümeti bu rakamın 25000 olabileceğini tahmin etmektedir. Almanya ve Hollanda için bu tahmin 40000, 7000 sırasıyla Kanada yaklaşık 150000 ve İngiltere 77000 civarında sokak çocuğu tahmini yapmaktadır (Moazzam vd, 2004: 1).

1.3.2.4. Adaletsiz gelir dağılımı ve yoksulluk

Yirminci yüzyıl sonlarında beşeri ve toplumsal bir olgu olarak karşımıza çıkan yoksulluk ülkelerin önemli sorunlarından biridir. Bir ülkede kişilerin milli gelirden aldığı payın adaletsiz dağılımı, nüfusun ve yatırımların belli bölgelerde toplanmasına bağlı olarak bölgeler arası eşitsizlikler, siyasi krizlerin neden olduğu ekonomik buhranlar, üst sınıf ile alt sınıf arasındaki ayrımın hızla artması, orta sınıfın varlığının neredeyse yok olması toplumsal yapıda derin izler bırakmaktadır. Oysa her toplumda orta sınıfın artması istenmektedir. Böylelikle sınıflar arası çatışmanın önlenmesi amaçlanmaktadır. Orta sınıf mensupları temel ihtiyaçlarını ve sosyal ihtiyaçlarını karşılayabilme imkânına sahip iken alt gelir grubunda yer alan bireylerin çoğu temel ihtiyaçlarını dahi karşılamakta çok zorlanmaktadır. Genellikle sosyal güvencesi olmayan alt sınıfa mensup aileler çocuklarının sağlık, beslenme, eğitim vb. masraflarını karşılayamamaktadır. Bu ihtiyaçları karşılayabilmek için anne ve babanın birden çok işte çalışması çocuk ile aile bağlarının zayıflamasına, çocuğun başıboş kalmasına neden olabilmektedir. Aile üyelerinin maddi yetersizlik nedeniyle kentin sosyal ve kültürel etkinliklerinden yararlanamamaları ve kentin orta sınıf üyeleriyle kendi imkânlarını karşılaştırmaları aile içi huzursuzluğa,

özellikle çocuklar ile gençlerde tepkisel davranışlara yol açmaktadır. Yoksul ailelerde yokluğun verdiği eksiklik nedeniyle iç çatışmalar yaşanmaktadır.

Geçim sıkıntısı çeken ailelerin çocukları sokaklarda çalışırken suç örgütleri ve hırsızlığı meslek haline getiren çocuklarla tanışmaktadır. Yasa dışı yoldan para kazanan çocukların yaşantılarına özenerek hırsızlık, kapkaç vb. işler yapabilmektedirler. Bazı çocuklar ise yoksulluktan ve kurtulmak için evlerini terk ederek sokaklarda yaşayabilmektedirler.

UNESCO (1995)'nin sokak çocukları üzerinde yaptığı çalışmalar sonucunda çocukların yoksul ve aile içi problemleri olan ailelerden geldikleri ortaya çıkmıştır. Çoğunlukla sokak çocukları, kırsal kesimden ve komşu ülkelerin azınlık etnik gruplardan gelen ailelerin çocuklarıdır.

Barut (2001)'un İstanbul'da yaptığı çalışmada sokakta çalışan çocukların ailelerin %46'sının hiçbir sosyal güvencesi yoktur. Yeşil kart kullananların oranı %47'dir (Altuntaş, 2002: 47).

Ülkemizde bölgeler arası eşitsizlik nedeniyle özellikle geri kalmış olan Güneydoğu ve Doğu Anadolu bölgelerinin köy ve kentlerinden gelişmiş bölgelerin kentlerine doğru göç olmaktadır. Ülkemizde adaletsiz gelir dağılımı ve yoksulluk büyük bir problemdir.

1994 yılı dikkate alındığında ABD doları cinsinden yoksulluk sınırının en düşük olduğu ilimiz yıllık 276 dolar ile Kars'dır. En yüksek olan ilimiz ise yıllık 477 dolar ile İstanbul'dur. İstanbul'u sırasıyla takip eden beş ilimiz ise 432 dolar ile Edirne, 425 Dolar ile Antalya, 411 Dolar ile Ankara, 410 Dolar ile Kastamonu ve 407 Dolar ile İzmir'dir. Ülkemizde hane halklarının %11'i çok yoksul, %20'si alt düzey yoksul, %12'si ise üst düzey yoksul sınıfındadır. Fert bazında yer alan yoksulluk rakamları, hane halkı rakamları ile karşılaştırıldığında hane halkı büyüklüklerinin fazla olduğu haneler yoksul grubunda yer aldıkları için, fert bazında daha fazla yoksul çıkmıştır. Fertlerin %15'i çok yoksul, %23'ü alt düzey yoksul, %9'u ise üst düzey yoksuldur (Aktan, 2002: 18).

Ülkemizde yüksek enflasyon nedeniyle alım gücünün her geçen gün düşmesi, temel ihtiyaçların karşılanamaması aileler için büyük bir sorun oluşturmaktadır. Yoksul ailelerin bir kısmı çocuklarına bakamadıkları için Sosyal Hizmetler Çocuk Esirgeme Yurduna bırakmaktadır. Yuvalardaki çocukların koruma altına alınmasının ilk sırada gelen nedeni %71,6 ile "ekonomik ve sosyal yoksunluktur." Terk nedeniyle koruma altına alınmış çocuk oranı %25,6'dır (SYDTF, 2001: 2).

Sosyal Hizmetler Çocuk Esirgeme Kurumu tarafından yoksul ailelere yardım yapılarak çocukların aile ortamında yaşamaları amaçlanmaktadır. 2828 Sayılı Yasa ile oluşturulan Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kanununa göre Ayni yardım yönetmeliği çıkartılmıştır. 694 çocuk ayni yardım görerek ailesine teslim edilmiştir (Baytar, 2007: 13).

Gelişmiş bir refah toplumu olabilmemiz için yoksullukla mücadele politikalarının geliştirilmesi ve süratle uygulanması gerekmektedir ki adaletsiz gelir dağılımı ve yoksulluğun tetiklediği sokak çocukları sorununu çözebilelim. Elbette ki sokak çocukları sorununun ekonomik boyutunun yanı sıra siyasi, sosyal boyutları da ele alınmalıdır.

1.3.2.5 Eğitim durumu

Türkiye’de çocukların eğitim düzeyinde ailenin okur-yazar olma durumu, kız çocuklarının eğitimine olumsuz bakılması, çocukların okul masrafları, yerleşim yeri etkilidir. Anne ve babanın eğitim durumu, çocukların okula bakış açısı ve öğrenim düzeyleri üzerinde etkilidir. Kırsal kesimlerde ve ülkemizin Doğu ve Güneydoğu Anadolu bölgelerinde kız çocuklarının okutulmasının ayıp karşılanması büyük bir sorun oluşturmaktadır. Ülkemizde ilköğrenimin zorunludur. Aileler çocuklarını okula göndermedikleri gün başına ceza ödemektedirler. Böylece çocukların okula devamı sağlanmaya çalışılmaktadır. Çocukların okul masrafları aile bütçesinde büyük yük teşkil etmekte, ebeveynler çocuklarını okula göndermek yerine çeşitli işlerde çalıştırma yoluna gitmektedir. Çocukların evde ders çalışma ortamlarının olmaması, evde ya da dışarıda gelir getirici işlerde çalıştırılması, ders araç gereçlerinin olmaması çocukları okulda başarısızlığa itmektedir. Başarısızlığı nedeniyle öğretmeninden azar işiten veya sınıfta kalan çocuk okuldan sokağa kaçabilmektedir. Temel eğitimini alamayan haksızlık gördüğünü düşünen çocuklar sokak çocuğu olabilmektedir. Çoğunlukla sokak çocuklarının ailelerinin eğitim düzeyi düşük eğitime bakışları olumsuzdur. Yoksulluk nedeniyle okulunu bitiremeyen cahil ve bilinçsiz bireyler yanlış yollara sapabilmekte, suç işleyebilmektedir. Araştırmalar sonucu şiddetin en çok eğitimden yoksun kalmış aileler ve onlar tarafından yetiştirilmiş bireylerce sergilendiği saptanmıştır.

Yapılan çeşitli araştırmalar ailelerinin eğitim düzeylerinin düşük olduğunu ortaya koymuştur. Ülkemizde okuma-yazma bilmeyen kadınların oranı %28’dir. Sokak çocuklarının okuma-yazma bilmeyen annelerin oranı %50-75 civarındadır. Yılmaz’ın 1998 yılında İstanbul’da yaşayan sokak çocukları üzerinde yaptığı Annelerin %75’i

okur yazar değil, %15'i okur yazar, %1,7'si ilkokul mezunudur. Babaların % 43,3'ü okur yazar, %8,3'ü ilkokul mezunu, %11,7'si okur yazar değildir. Atauz (1994)'un tarafından Diyarbakır sokak çocukları üzerine yapılan araştırmada, çocukların ana-babalarının eğitim durumlarına bakıldığında annelerin %96.5'inin, babalarının ise %54'ünün okur-yazar olmadığı tespit edilmiştir (Altuntaş: 2002: 45- 47).

Çalışmalarının sonuçları anne ve babanın eğitim durumu ile çocuğun sokakta yaşamaya başlaması arasında ilişki vardır, hipotezimizi desteklemektedir.

UNICEF'e göre, Türkiye'de 640000 kız çocuğu zorunlu ilköğretim almıyor. 15 yaş ve üzerindeki nüfusta kadınların %77'si, erkeklerin %93'ü okuma yazma biliyor. Kız çocuklarına oranla erkek çocukların ilköğretim sonrası okula gönderilme olasılığı daha fazladır (BM. Bildirgesi, 1993: 1).

1.3.2.6. Macera düşkünlüğü

Çocukların televizyon, bilgisayar, gazete haberlerinin çekiciliğine kapıldıkları, sanatçıların, televizyon kahramanlarının hayatlarına özenerek evden kaçtıkları görülmektedir. Çocukların örnek aldıkları kişilerin yalnız yaşıyor olması onları özendirilmekte, özgür yaşamak için sokaklara kaçabilmektedirler. Bazı ailelerin sokağa kaçan çocuklarıyla ilgilenmemeleri bu çocukların sokak çocuğu olmasına neden olmaktadır. Ailesinin kayıp ilanında bulunduğu çocuklar emniyet güçleri tarafından ailesine teslim edildiğinde evde maruz kaldıkları baskı onları yeniden sokağa itebilmektedir.

Tyler'ın 145 sokak çocuğu ile Bogoto'da yaptığı çalışmada çocukların benlik saygısı, güven ve aktif planlayıcı olma özellikleri değerlendirmiştir. Araştırmanın sonucunda çocukların ileri derecede özgür olma, yaşamlarını kendi sözcükleriyle tanımlama, dikkatli ve uyanık iletişim geliştirme ve destekleyici arkadaşlık ilişkilerine sahip oldukları saptanmıştır (Altuntaş, 2003: 84).

1.3.2.7. Kent hayatının çekiciliği

Kent yaşamında kültürel faaliyetlerin çok olmasının yanı sıra köy yaşantısı ve aile baskısından kurtulmak isteyen çocuklar kente gelmektedir. Kentte bir yakını, sığınacak kimsesi olmayan bu çocuklar sokaklarda yaşamaya başlamakta ve sokak çocuğu olabilmektedir.

1.4. SOKAK ÇOCUKLARININ SOKAKTA KARŞILAŞABİLECEĞİ RİSKLER

1.4.1. Fiziksel, Cinsel ve Duygusal İstismar

Sokak çocukları sokaklarda tabiat koşullarına, sosyal ve fiziksel tehlikelere, her türlü istismar ve ihmale açık konumdadır. Bu çocuklar; yetişkinler, uyuşturucu bağımlıları, alkolikler ve büyük sokak çocukları tarafından fiziksel, psikolojik ya da cinsel istismara uğramaktadır. Sokakta yaşadıkları için alkolikler, uyuşturucu madde satıcıları, gasp çetesi, fuhuş mafyası ve yasa dışı örgütler gibi farklı gruplarla aynı ortamı paylaşmaktadırlar. Bu insanlarla sürekli yüz yüze olan sokak çocukları uyuşturucuya özenme hatta bu maddeleri kullanmaya başlama gibi tehlikelerle karşılaşmalarının yanı sıra yasa dışı eylemlerde de koruyucu kalkan olarak kullanılabilir. Çocuklar sokaklarda işlenen gasp, hırsızlık, kapkaç suçları ve serserilik nedeniyle polisle sorun yaşamaktadırlar. Polis zanlı olarak öncelikle bu çocukların hepsini gözaltına almaktadır. Sürekli şiddet gören, aşağılanan hiç sevgi görmeyen bu çocuklar saldırgan tutumlar izleyebilmektedir. Mendil satın almamız, ayakkabı boyatmamız için zaman zaman ısrarcı davranan bu çocuklar tepki çekerek bazı kişilerden duygusal ve fiziksel istismar görebilmektedirler.

Sokakta başlarından geçen en kötü olayın ne olduğu sorulduğunda, %40'ı dayak, %24'ü polisin kötü davranması, %20'si cinsel taciz, %12'si bıçaklanma olduğunu, %28'i başlarından kötü bir şey geçmediğini söylemişlerdir. Sokaktayken geçimlerini %74'ü para isteyerek, %20'si hırsızlık yaparak, %2'si geçici işlerde çalışarak, %4'ü tiner satarak sağladıklarını anlatmışlardır. Gençlerin %60'ı sokakta dışlanıp, hor görüldüklerini, %52'si çok kötü davranıldığını, %20'si bazı kişilerin iyi davrandığını belirtmişlerdir. Sokaktaki tehlikelerin %56'sı dayak, %32'si bıçaklanma, %24'ü cinsel taciz, %32'si gasp olduğunu söylerken, %12'si sokakta tehlike yok demişlerdir. “Ülkemizde çocuk istismarı konusundaki duyarlılık 1970'lerden itibaren gelişmeye başlamıştır. Amerika Birleşik Devleti'nde 15 yaş altında hastaneye başvuran çocuklar arasında çocuk istismar sıklığı 2,7/1000 olarak bildirilmektedir. İngiltere'de haftada dört çocuk istismar ve ihmal nedeniyle ölmekte, dört yaş altında her 1000 çocuktan biri fiziksel istismara uğramaktadır. Türkiye'de ise Bilir, 16000 çocukta yaptığı alan çalışmasında fiziksel istismar oranını %33,5'e bulmuştur. Dr. Behçet Uz Çocuk Hastanesi Psikiyatri Polikliniği'ne başvuran çocuklar arasında yapılan araştırmada %36 oranında fiziksel ve duygusal istismar saptanmıştır” (İÇİAG, 1997: 2).

1.4.2. Fuhuş ve Eş Cinsellik:

Sokak çocukları cinsel yollarla geçen hastalıkların bulaşması riskine açıktır. Buna HIV de dâhildir. Bulaşma hastalıklı biriyle para için ya da zorla ilişkiye geçmekle olabilmektedir. Sokak çocuklarının bir arada aynı ortamda uyumaları nedeniyle aralarında eşcinsel ilişkiler görülebilmektedir. Çocukların bazıları birbirleriyle hem heteroseksüel hem de homoseksüel ilişkiye girmektedir. Bu durum HIV virüsünün sokak çocuğu toplulukları arasında yayılmasına neden olabilmektedir.

Konanç'ın (1988) Ankara sokaklarında çalışan çocuklar üzerinde yaptığı çalışmada çocukların %26'sı cinsel istismara uğradıkları ortaya konulmuştur (Atauz, 1990: 21-23).

Cinsel istismar yaşayan çocuklar fuhuş sektörünün içine itilebilmektedir. Bazı çocuklar ise gördükleri bu istismar nedeniyle psikolojik yapıları tehlikeye girmektedir.

1.4.3. Sağlıkla İlgili Riskler

Sokak çocukları, sokak satıcıları ve bakkallardan aldıkları hazır gıdalarla beslenmektedirler. Bu gıdaların çocukların gelişimleri için yeterli olan vitamin ve proteinleri içermemesi nedeniyle çocuklarda gelişimsel gerilik, dengesiz ve kötü beslenme görülmektedir.

Sokaklarda, parklarda, eski binalarda yatan çocukların hastalanma riski çok yüksektir. Bu çocuklar bir arada yaşadıkları için hastalıklarını birbirlerine bulaştırabilmektedir. Çöp toplama, ayakkabı boyama, tartıcılık gibi işler yapan çocukların el yıkama, banyo yapma, tırnak kesme, diş fırçalama imkânlarının olmaması nedeniyle mikrop kapma ve hastalanma olasılıkları yüksektir. Ayrıca bu çocukların sigara, uçucu madde, hap kullanmaları fiziksel ve psikolojik gelişimlerini olumsuz etkilemekte sağlık sorunlarına yol açmaktadır.

1.4.4 Kazalar ve Yaralanmalar

Sokak çocukları trenler, gemiler ve otobüslere kaçak binmektedir. Bu araçlara binme veya inme esnasında kaza geçirme riskleri vardır. Eski ahşap binalarda kalmaktadır. Bu binalarda aydınlanmak için yaktıkları mum ve gaz lambasından yangın çıkması mümkündür.

1.4.5. Uçucu Madde Bağımlılığı

Anne-baba ile sorun yaşama, sevilen birinin ölümü, ailede destek görmeme, aile içi ilişkilerde bozukluk, çocuğa yönelik şiddet, yeterli sevgi ve saygı görememe gibi etmenler çocukları sokağa itmektedir. Sokakta yaşamaya başlayan çocuk aileden koparak sokak kültürünün bir parçası haline gelmektedir. Çocukların merak ve ilgilerinin yanı sıra çıkar grupları, çocukları maddeye yöneltmekte çocuklar madde bağımlısı olabilmektedir. Bağımlılık yapan maddeler; alkol, morfin, eroin, esrar, yapıştırıcılar, tiner, daksil, kokulu kalem, silgi, gazlı kalem gibi uçucu maddelerdir. Tiner, bally, esrar, kokain, ekstazi, karışık maddeler hatta eroin kullanan çocuklar da vardır. Madde bağımlılığı, merkezi sinir sistemini etkiler ve davranış değişikliği yapar. Bedensel, ruhsal sorunlara yol açar.

Düzenli yapıştırıcı madde kullanan sokak çocuklarının genelde sesleri boğuktur ve burunları sürekli akar. Bulanık görürler. Kullandıkları maddedeki tolven maddesi ilk olarak solunum sistemine etki eder. Yapıştırıcı kullanımı konsantrasyonu etkiler ve ani ruh hali dalgalanmalarına neden olabilir (Ennew, 1998: 23- 24).

Çocukların arkadaş gruplarına girmek, kabul görmek ve sorunlarını unutmak için madde kullandıkları görülmektedir. Ailelerin ilgisizliği nedeniyle kendisini boşluk içinde hisseden çocuklar sigara, içki, uçucu ve uyuşturucu madde kullanabilmektedirler. Madde bağımlısı çocuklar, uyuşturucunun etkisiyle kendilerine zarar verebilmekte, sapkın davranışlarda bulunarak küçük çocuklara şiddet uygulayabilmektedir.

Sokak çocuklarının madde kullanma nedenleri üzerine yapılan bir çalışma sonucunda çocukların %20'si korkmamak, %20'si utanmamak için, %20'si özentisi, %16'sı üşümek, %16'sı sıkıntı ve moral bozukluğundan kurtulmak için kullandıklarını açıklamışlardır. Gençlerin %56'sı jilette kendini kestğini ve bu davranışı %40'ı bunalıma girdiklerinde, %12'si polise karşı gelmek için, %16'sı rahatlamak için, %4'ü tinerliyken, %4'ü özentisi gibi nedenlerle yaptıklarını söylemişlerdir (Kulca ve Korkmazlar, 2003: 4).

Madde bağımlılığı yönünden risk altında olan gençler üzerinde yapılan çalışmalar, bu gençlerin stresli bir aile ortamından geldiklerini göstermektedir. Bu ailelerde ana-babalar olumsuz duygulara sahip kişilerdir. Çocukları ile ilişkilerinde onları suçlayıcı, eleştirici biçimdedir. Çocuklarıyla ilgilenmezler, sadece kendi sorunlarıyla uğraşırlar. Ailesinin davranışlarından dolayı kendini yetersiz hisseden çocuk madde kullanıcılığına yönlenebilmektedir (Tufan, 1991: 93-94).

Ülkemizde Emniyet Genel Müdürlüğünün çocuk bilgi formları verilerine göre 88313 çocuktan 26048'inin (%34) sigara bağımlısı olduğunu; 3253'ünün (%4) alkol bağımlısı olduğunu; 1175'inin (%2) çözücü, 1905'inin (%2) yapıştırıcı bağımlısı olduğunu; 399'unun (%1) uyuşturucu kullandığını; 567'sinin (%1) hap kullandığını ve 43526'sının (% 56'lık büyük bir kısmının) hiçbir madde kullanmadığını; yarıya yakın çoğunluğunun madde bağımlılığına sahip olmadığını; onun dışında uyuşturucu madde bağımlılık oranlarının çok düşük olduğunu; uçucu madde ya da çözücü madde denilen madde bağımlılığı oranının biraz fazla olduğunu; madde kullananların kullanmayanlara oranının %44 olduğunu ortaya koymuştur (TBMM Raporu 2, 2004: 33).

Ankara Valiliği ve Sağlık Bakanlığı Numune Hastanesiyle birlikte, "Sevgi Tomurcukları" adını verdikleri bir proje oluşturularak özellikle sokakta yaşayan, çalışan veya ailesinin yanında yaşayan çocuklardaki madde bağımlılığını, madde kullanımını ve tıbbî komplikasyonlar (gelişme geriliği, zekâ geriliği, anlama ya da öğrenme, kavramadaki gerilik, akciğer enfeksiyonu) ve genel enfeksiyonları tedavi edecek, onların topluma geri kazanımına katkıda bulunacak, tedavi edici ve rehabilitasyon hizmetleri verecek düzeyde bir hizmet oluşturmak için Ankara AMATEM'de çalışmaktadırlar (TBMM Raporu 2, 2004: 32).

Bakırköy Ruh ve Sinir Hastalıkları Hastanesinde 18 yaşına kadar çocuk ve ergenler madde bağımlılığı tedavisi görmektedir. 18 yaşın üzerindeki bireyler AMATEM kliniğinde tedavi olmaktadır. 12 ile 18 yaş arası madde bağımlılığı daha çok görülmektedir. Tedavi görenlerin uzun bir süre takibi gereken psikolojik bir bağımlılıktır. Bu kişilerin madde kullanılan yerlerden, madde kullanan kişilerden uzak durmaları gerekmektedir. Aile desteği tedavi aşamasında çok önemlidir. Çocuğun isteğine bağlı olarak Bakırköy Ruh ve Sinir Hastalıkları Hastanesinin (ÇEMATEM) Çocuk ergen madde bağımlılığı kliniğinde madde bağımlısı çocuklar tedavi edilmektedir (Kılıçarslan, 2000: 3).

Sosyal Hizmetler Çocuk Esirgeme Kurumu bünyesinde bir çalışma başlatılarak sosyal hizmet uzmanları ve psikologlar tarafından uçucu madde bağımlısı olan çocukların yaşam alanları tespit edilmelidir. Çocuklara uçucu maddelerin sebep olacağı tıbbi, psiko-sosyal sorunlar hakkında bilgi verilerek bağımlı çocuklar tedaviye ikna edilmelidir.

1.4.6. Suçluluk Riski

Yasal kimlikleri olmayan sokak çocuklarının çoğunun sokaktaki yaşam durumları nedeniyle örgütlü suç odakları ve çıkar grupları tarafından kullanıldıkları görülmektedir. Ailesi ve ya kendisine bakacak birisi olmayan savunmasız bu çocuklar kandırılıp dilencilik ve fuhuş sektöründeki insanların eline düşebilmektedir (UNICEF, 1997: 42).

Çocuklar içinde buldukları durum nedeniyle saldırgan davranmakta, çoğu zaman kendilerine ve arkadaşlarına zarar vermektedir. Suç işleyen ya da suça karışan çocukların cezaevine konulması, mevcut cezaevi düzeninde; çocukların ıslahı bir yana yeni suç teknikleri öğrenmelerine neden olmakta, toplum tarafından sokak çocuklarına ön yargıyla bakılması onları suça yöneltebilmektedir. Önceleri tek başına dolaşan bu çocuklar karşılaştıkları tehlikeler karşısında gruplaşmaya sonra da çeteleşmeye başlamıştır. Aç kaldıklarında ya da tiner almak istediklerinde hırsızlık, gasp gibi suçlara yönelmekte veya çeteler ve mafyalar tarafından gasp, kapkaç, haraç, hırsızlık işlerinde kullanılmaktadır. Bu çocukların işledikleri suçlar her geçen gün artmakta dehşet boyutuna ulaşmaktadır. Büyük kentler dışında ki illerde de gasp, hırsızlık, kapkaç çetelerinin hızla yaygınlaştığı, diğer çocukları tehditle suça zorladıkları veya ailelerinden kiraladıkları görülmektedir. Doğu ve Güneydoğu Anadolu Bölgelerinde suç örgütleri tarafından ailelerinden kiralanan çocuklar, büyük kentlerde hırsızlık, gasp vb. suçlarda kullanılabilir. Bu sorunun temelinde yoksulluk yer almakla birlikte toplumda yaşanan ağır ekonomik bunalımlar, ahlâki değerlerin aşınması da etkilidir. Çabuk ve kolay para kazanma isteğinin ve olanaklarının ortaya çıkması, bunun toplumun büyük kesimince tasvip edilmesi, özellikle 1980 sonrası organize suç örgütlerinin ortaya çıkmalarında etkili olmuştur. Ailelerin paranın kaynağını sorgulamadan elde edilmesini yeterli gören bir anlayışa geçmeleri, çocukların ve gençlerin özellikle organize suç örgütü oluşumlarına katılmaları kolaylaştırmıştır.

Yapılan araştırmalara göre; ülkemizde 28 bin civarında bağımlı çocuğun olduğu ve bunların 6 bin kadarının örgütlü suça karıştığı veya bireysel suç nedeniyle hapisaneye girdiği belirtilmektedir. Önlem alınmadığı takdirde önümüzdeki beş yıl içerisinde bu sayının 100 bin civarında bir sayıya ulaşacağı tahmin edilmektedir (TBMM Raporu 2, 2004: 2).

Çoğunlukla aile sevgisinden yoksun, ezilmişlik duygusuyla büyüyen bu çocuklar toplumdaki yaşadıkları olayların intikamını almak ve kendilerini kanıtlamak için, suç örgütlerine yönelebilmektedirler.

1.4.7. Organlarının Çalınma Riski

Sokaklarda kimsesi olmayan çocuklar organ mafyası için caziptir. Ülkemizde sokaklarda yaşayan kaç çocuğun olduğunun bilinmemesi, bu çocukları arayacak yakınlarının olmaması bu çocukları hedef yapmaktadır.

1.4.8.Eğitim Görememe Riski

Sokakta çalışan ve yaşayan çocuklar eğitim imkânlarından hiç yararlanamamakta ya da yeterince yararlanamamaktadır. Sokakta yaşayan çocuklar buldukları yerleri sürekli değiştirmektedir. Maddi imkânsızlıklar nedeniyle okula gitme olanakları olamamaktadır. Sokakta çalışan çocukların bazıları okula gidebilmektedir.

Konanç (1988)'ın Ankara'da sokakta çalışan çocuklar üzerine yaptığı araştırma sonuçlarında, çocukların eğitimlerini sürdürememe nedenleri arasında ilk sırayı ekonomik nedenlerin (%52,2), ikinci sırayı ise okulda başarısızlığın almaktadır (TBMM Raporu 1, 2004: 35).

Ülkemizde okula hiç gitmeyen sokak çocuklarının oranı Adana, Gaziantep, Şanlıurfa ve Diyarbakır illerinde fazladır. Okula giden çocukların okulu bırakma oranı bu illerde yüksektir. Gününün büyük kısmını sokakta geçiren çocuk okulda başarısız olmaktadır. Evde ve okulda farklı dilin konuşulması okul başarısızlığına neden olabilmektedir (Arnas, 2004: 2).

1.5. DÜNYA'DA SOKAK ÇOCUKLARI

Dünyanın birçok ülkesinde yaşanan sokak çocukları sorunun temeli yoksulluğa ebeveynlerin ilgisizliğine ve sorumsuzluğuna dayanmaktadır. Toplumların geleceği açısından büyük önem arz etmesi nedeniyle sokak çocukları olgusu birçok araştırmaya konu olmuştur.

Palanla ve H. Simab Afganistan'da sokak çocukları üzerinde yaptıkları çalışmada bu çocukların ailelerinin olduğu ve akşam eve döndüklerini ortaya koymuştur. Çocukların akşam eve dönmelerinde kültürel yapı etkilidir. Bu çocukları üç kategoriye göre ayırmışlardır. İlki çocukların ailesi veya babaları yoktur. İkincisi, anne ve babası hayatta olan yoksul ailelerin çocuklarıdır. Üçüncüsü, anne ve babası hayatta olan, yoksul olmayan aile çocuklarıdır (Altuntaş, 2002: 11).

Brezilya, Filipinler, Hindistan, Kenya ve İtalya' da sokak çocukları sorununun temelinde yoksulluk, adaletsiz gelir dağılımı, aileleri destekleyen kurumların zayıflaması, yanlış sosyo-ekonomik politikalar yer almaktadır. Brezilya'da ekonomik durgunluğun ortaya çıkarttığı yabancı ülkelere borçlanma ve dış borç ödemek için ayrılan kaynakların çokluğu yatırımların azalmasına, işsizliğe, yoksulluğa yol açmaktadır. Bu kısır döngü içerisinde sosyal hizmetlere yeterli kaynak ayrılmaması sokak çocukları sorununa çözümü güçleştirmektedir. Brezilya'da sokak çocuklarının %90'ı, San Paola'da %80,72'si, Salvador'da %85,9'u, Belem'de %88,5'i, Sao Paulo'da %80,7'si, Cordoba'da %79,1'i, Meksika'da %72'si erkektir. Güney Asya ve Latin Amerika ülkelerinde sokak çocuklarının çoğunun erkek olmasına rağmen Kuzey Amerika'da evden kaçan çocukların %56'sı kızdır. Amerika Birleşik Devletinde sokaklardaki kız çocukların oranı, Üçüncü Dünya Ülkelerindeki orandan daha yüksektir. Hindistan'da yapılan bir çalışmada sokak çocuklarının çoğunun erkek olduğu ortaya çıkmıştır. Phillips (1994)'in araştırmasına göre Hindistan'da sokak çocuklarının %86,3'ü erkektir (Altuntaş, 2003: 31-36).

Hindistan'da 1991 yılında IPER'in yaptığı çalışmada her 16 sokak çocuğundan birinin ailesi tarafından terk edildiği ortaya konmuştur. Çalışan 44 milyon çocuktan 11 milyonu sokak çocuğudur. Rosa, de Sousa ve Ebrahim Brezilyalı çocuklar üzerinde yaptıkları çalışmalarda %82'sinin ekonomik nedenlerle evlerinden ayrıldıklarını ortaya koymuştur (Altuntaş, 2002: 18- 20).

Filipinler'de yaklaşık 1,5 milyon sokak çocuğu bulunmaktadır. Yapılan çalışmalar sokak çocuklarının aile içi şiddet sonrası evden kaçtıklarını göstermektedir. Yoksul ailelerden gelen bu çocuklar çalışmaya zorlanmakta, şiddet görmekte ve evden kaçmaktadır. Aileleri ile nadiren ilişki halinde olan çocuklar ailelerinden göremedikleri ilgiyi sokaklarda aileler oluşturarak sağlamaktadırlar. Sokak çocukları sorununun büyük boyutlara ulaştığı ülkelerden biri olan Brezilya'da hükümet bu soruna kayıtsız kalmıştır. Bu çocukların ihtiyaçlarına, din ve hayır kurumları olmak üzere, yalnızca hükümet dışı kuruluşlar ilgi göstermiştir. Sokak çocukları, sık sık kamu güvenliğini tehdit eden suçlular olarak görülmüşlerdir. UNICEF tarafından yapılan bir çalışmaya göre; Brezilya'da sokak çeteleri çocuğun sokağa yönelmesinde çok etkilidir (Yılmaz, 1998: 28-31).

Brezilya'da Rio de Janerio'da çocukların %26'sı sokakta yaşamaktadır. 1988-1990 yılları arasında 4611 sokak çocuğunun öldürüldüğü saptanmıştır. Bunların çoğu 7-15 yaşları arasında erkek çocuklarıdır. Yapılan bir çalışmada, bu çocukların %38'inin

sabit bir adresleri bulunduğu ve aileleri ile yaşadıkları, 457 çocuğun ise okula gittiği saptanmıştır (TBMM Raporu 1, 2004: 27).

Brezilya'da yapılan bir başka çalışmada 1991 yılında San Paolo'da 622 sokak çocuğunun öldürüldüğü tespit edilmiştir. Öldürülenlerin %37'sinin katilleri saptanamazken, olayların %63'ünde soruşturmaların faili meçhul olarak kapatıldığı, 42 çocuğun arkadan vurulduğu ve 29 çocuğa ise yakın atış yapıldığı saptanmıştır (TBMM Raporu 1, 2004: 28).

Peru'da çalışan çocuk nüfusunun büyük çoğunluğu, çalışma yasaları kapsamı dışında kalmaktadır. Bu durum kayıt dışı üretim ve hizmet sektöründe çalışan çocuklar ve sokak çocukları için büyük sorun oluşturmaktadır. Pakistan'da, sokak çocukları şehre yeni taşınmış geniş ailelerden gelmektedir. Ailelerin eğitim seviyesinin düşük olduğu ve aile üyelerinin vasıfsız işlerde çalıştıkları ya da işsiz oldukları görülmektedir. Çocuklar aile gelirine katkıda bulunmak için sokağa yönelmişlerdir. Sokak çocuklarının en çok bulunduğu kentler çok göç alan Karaçi, Lahor, Multan Peşaver ve Keta gibi büyük kentlerdir. Sokak çocuklarının çoğu erkektir ve sokağa yönelme yaşı 10 yaşın altındadır. Boy ve ağırlık yönünden sokaktaki çocukların standartların altında oldukları görülmüştür (Moazzam vd, 2004: 2).

Hindistan'da, sokak çocukları genelde okuma yazma bilmeyen 5-14 yaş arasında çöp toplayan çocuklardan oluşmaktadır. Çocuklar sokaklarda yaşamaktadır (TBMM Raporu 1, 2004: 27).

Hindistan'da 11.864 sokak çocuğu üzerinde yapılan bir çalışmada temel etmenin yoksulluk olduğunu belirtmekle birlikte bütün yoksul çocukların sokak çocuğu olmadığını ortaya konulmuştur. Aile ile sağlıklı bir ilişkinin olmaması, şiddet, ilgisizlik çocukları sokağa itmektir. Her 16 çocuktan biri ebeveynleri tarafından terk edilmektedir. Neela Shroff, Hindistan'daki sokak çocuklarını iki sınıfa ayırmıştır. İlki, sokakta çalışan okuluna devam eden ve geceleri evine dönen çocuklardır. İkincisi, sokakta yaşayan aile desteği ve ilgisinden yoksun çocuklardır. Bu çocukların bazıları aile baskısından kaçmış bazıları ise özgür olmak ve kent yaşamını yakından tanımak için evlerinden kaçmışlardır (Altuntaş, 2002: 10).

Manandhar, 1994 yılında Nepal'de yaptığı çalışmalarda sokak çocuklarını üç gruba ayırmıştır. İlki, 5-8 saat arası sokakta çalışan ve akşam evine dönen çocuklar, ikincisi, aileleri kent dışında olduğu için aile bağı zayıf olan çocuklar, üçüncüsü, ailesi tarafından terk edilen çocuklardır (Altuntaş, 2002: 12).

1990'lardan itibaren orta Asya ülkelerinde (Kırgızistan, Tacikistan, Özbekistan) rejim değişikliği ile birlikte aile ilişkileri bozulmaya başlamış, sokakta yaşayan, fuhşa, suça itilen çocukların sayısı artmıştır. Aynı şekilde Romanya, Bulgaristan gibi ülkelerde de sokak çocuklarının sayısı artmakta olduğu görülmüştür.

Kolombiya'da, sokak çocuklarının çoğu mezarlarda çiçek satma, pazaryerlerine sepet taşıma, sokaklarda araba camı silme gibi işlerde çalışmaktadır. Bu çocuklarının %3'ü aileleri tarafından terk edilmiştir. Kolombiya'da, 1994 yılında 4 kentte 1678 sokak çocuğu öldürülmüştür. Meksiko City'de nüfusun %9'unu sokak çocukları oluşturmaktadır. Guatemala'da, sokak çocuklarının %92'sinin cinsel istismara uğradığı belirlenmiştir. Kenya, Srilanka sahillerinde 5-7 yaşları arasında çocuklar çeşitli eliş ürünleri ve plaj elbiseleri gibi şeyler satmaktadırlar. Turistik yerlerde çalışan çocuklar cinsel istismara uğradıkları gibi fuhuş sektöründe çalıştırılmaktadır (TBMM Raporu1, 2004: 27).

Srilanka'da Ranasinghe'nin yaptığı çalışmada sokak çocuklarını sokakta yalnız yaşayan ve evsiz sokakta yaşayan aile çocukları olarak ayırmıştır. Çocukların, sokakta yaşamalarını eşitsiz gelir dağılımı ekonomik büyümede dengesizlik, istihdam yetersizliği ve kente göç olarak nitelendirmiştir (Altuntaş, 2002: 12).

Tayland'da geçinmek için fuhuş yapan 12-16 yaşları arasında yaklaşık 800.000 çocuk olduğu düşünülmektedir. Bu durum, Filipinler, Vietnam, Tayvan gibi ülkelerde de geçerlidir.

Bangladeş'te Sokak çocukları çöp tenekelerinden sebze, plastik, kağıt, karton, diş macunu tüpü veya kapağı, ilaç şişesi, kırık cam ve metal parçalar gibi atıkları toplamaktadırlar.

Afrika'da, sokak çocukları yeni ortaya çıkmakla birlikte hızla sayıları artmaktadır (TBMM Raporu 1, 2004: 27).

Fransa'da çocukları koruyan yasaların belli başlıları aile hukukunda, sivil hukukta toplanmıştır. 1958 yılından beri "Fransız Çocuk Koruma Merkezi" adlı kurumun içinde Paris Mahkemesi Başkanının öncülüğünde bir bölüm kurulmuştur. 1966'lı yıllardan itibaren halk arasında "Arıza giderme odaları" denilen sokak çocuklarının barınakları oluşturulmuştur (Yılmaz, 1998: 29).

Bulgaristan'da 1995 yılında sokak çocukları ile ilgili bir kararname yürürlüğe konmuştur. Bakanlar Kurulu bu belge ile sokak çocuklarının varlığını resmen tanımıştır.

Toplum, sokak çocuklarına ön yargılı davranmaktadır. Bunda çocukların dış görüşünün yanı sıra Romen kökenli sayılmaları etkili olmuştur (Yılmaz, 1998: 30).

Sokaklarda çalışan, yaşayan çevresel tehlikelerle karşı karşıya bulunan sokak çocukları ekonomik ve sosyal açıdan sorun oluşturmaktadır. Sokak çocukları ve sokakta çalışan çocuklar olgusuyla, çocuk istihdamıyla ilgili uluslar arası politika ve programlar hazırlanmalıdır.

1.6. DÜNYA'DA ÇOCUK HAKLARI

Dünya'da çocuk hakları süreci 26 Eylül 1924 tarihinde Birleşmiş Milletler Cemiyeti Genel Kurulunca Cenevre'de 5 maddelik Çocuk Hakları Bildirgesinin kabulüyle başlamıştır. 1945 yılında Birleşmiş Milletler ve Birleşmiş Milletler Çocuklara Yardım Fonu (UNICEF) kurulmuştur (UNICEF, 2002: 1).

1948 yılında İnsan Hakları Evrensel Bildirgesinde çocuk haklarına önem verilmiş, 20 Kasım 1959 tarihinde Çocuk Hakları Bildirgesi Birleşmiş Milletler Cemiyetince kabul edilmiştir. 1979 yılında Birleşmiş Milletler İnsan Hakları Komisyonu tarafından yürütülen çalışmalarla Çocuk Hakları Sözleşmesinin taslağı hazırlanmıştır. 20 Kasım 1989 tarihinde Birleşmiş Milletler Genel Kurulunda Çocuk Hakları Sözleşmesi kabul edilmiş ve 2 Eylül 1990 tarihinde yürürlüğe girmiştir. Çocuk Hakları belgesi tarih boyunca en hızlı ve yaygın onaylanmış olan Uluslararası İnsan Hakları belgesidir (UNICEF, 2002: 1).

Hodgkin ve Newell tarafından UNICEF için hazırlanan Çocuk Haklarına Dair Sözleşme Uygulama Elkitabında yer alan Çocuklara ilişkin Birleşmiş Milletlerce oluşturulan diğer uluslar arası belgeler şunlardır;

- İstihdamda Asgari Yaşla İlgili 138 Sayılı ILO Sözleşmesi; Uluslar Arası Çalışma Örgütünün 26 Haziran 1973 tarihli Genel Konferansında kabul edilmiştir. Asgari yaş, zorunlu okul eğitiminin tamamlandığı yaştan aşağı ve her koşulda 15 yaştan aşağı olamayacaktır.

- Birleşmiş Milletler Çocuk Ceza Adaleti Sisteminin Uygulanması Hakkında Asgari Standart Kurallar, Birleşmiş Milletler Genel Kurulunun 29 Kasım 1985 tarih ve 40/33 sayılı kararı ile kabul edilmiştir.

· Çocuk Suçluluğunun Önlenmesine İlişkin Birleşmiş Milletler Yönlendirici İlkeleri (Riyad İlkeleri); Birleşmiş Milletler Genel Kurulunun 14 Aralık 1990 tarih ve 45/112 sayılı kararı ile kabul edilmiştir (UNICEF, 2002: 1).

· Çocukların Korunması ve Ülkelerarası Evlat Edinmeye İlişkin İşbirliği Hakkındaki Lahey Sözleşmesi; 29 Mayıs 1993'te Lahey Uluslar arası Özel Hukuk Konferansında kabul edilmiştir. Bu Sözleşmenin temel amacı; çocukların fuhşa zorlanmalarının, satılmalarının önlenmesini sağlayacak işbirliği sisteminin oluşturulması, Ülkelerarası evlat edinme kurallarının belirlenmesidir (UNICEF, 2002: 1).

Çocuk hakları bildirgesinin kabulüyle savaşlarda, doğal afetlerde zarar gören, terk edilen, istismar edilen çocukların yaşam şartlarının düzenlenmesi amaçlanır.

1.7.TÜRKİYE'DE ÇOCUK HAKLARI

Türkiye'de çocuk hukuku ile ilgili gelişmelerin başlangıcı 19 yüzyıldır. Bu dönemde çocuklara "vakıflar" aracılığı ile hizmet verilmiştir. Türk Hukuk Sisteminde çocuk hakları, kanunlarla güvence altına alınmıştır. 30 Haziran 1921'de Atatürk'ün öncülüğünde Himaye- i Etfal Cemiyeti diğer adıyla Çocuk Esirgeme Kurumu kuruldu. Kurum, savaş nedeniyle kimsesiz kalan çocukların bakımını ve eğitimini üstlendi. Türkiye'de bütün illerde ve çok sayıda ilçe merkezinde şubesi olan Himaye-i Etfal Cemiyeti önemli çalışmalar yürütmüştür. 1922 yılında muayene tedavi, para yardımı, koruma hizmetlerini başlattı. 1923 yılında Himaye-i Etfal Cemiyetince yiyecek yardımları başlatıldı. İlk Süt Damlası İzmir'de açılmıştır. 15 Nisan 1923 tarihinde Mc. Alpin Otelinde yapılan kongre ile Himaye-i Etfal Cemiyetinin Merkezi New York'ta açıldı. 18-24 Mayıs tarihinde Himaye-i Etfal Cemiyetinin Başkanı Dr. Fuad Bey Washington Milletler Arası Sosyal Hizmetler Kongresine Türkiye adına katıldı. 1924 yılında Himaye-i Etfal Cemiyetince paralı ve parasız olmak üzere pastörize süt dağıtımı başlamıştır. 1924 yılında Himaye-i Etfal Cemiyetince paralı ve parasız olmak üzere pastörize süt dağıtımı başlanmıştır. 1925 yılında kurumun daha önce yapmış olduğu 5 değişik yardımın yanı sıra diğer yardımlar adı altında çalışmalar başlatılmış ve bu yardımlardan 30757 çocuk yararlanmıştır. Aynı yıl Himaye-i Etfal Cemiyetince ilk olarak Ankara Hacımusa mahallesinde kiralayarak açtığı çocuk yuvasının yetersizliği nedeniyle, Keçiörendeki 39000 metre karelik bir sahadaki eski bir binaya taşınarak yuva hizmetini sürdürmeye başlamıştır. 1926 yılında Himaye-i Etfal Cemiyeti; yiyecek,

doğum yardımı, okul malzemeleri dağıtımı, okula ve diğer yerlere yerleştirme çalışmalarını başlatmıştır. 21-22 Haziran 1926 tarihinde “Himaye-i Etfal Cemiyetine Ait Evrakın Damga Resminden İstisnası Hakkında Kanun “ kabul edildi. 1927 yılında Anne ve çocukların ücretli veya ücretsiz olarak banyolardan yararlanması için sıhhi banyolar yapılmıştır. Aynı yıl Avrupa’dan özel olarak getirtilen, şişelerde süt dağıtımı başlamıştır. Çocuk haklarına büyük önem veren Mustafa Kemal Atatürk, 11.12.1928 tarihinde Cenevre Beyannamesini imzalamıştır (Çavuşoğlu, 2006: 20).

1929 yılında çocukların diş muayeneleri, diş tedavileri başlatıldı ve Keçiören’de Çocuk Bakıcı Okulu açıldı. 1 Nisan 1930 yılında Para ile İşleyen Otomatik Makinelerin Türkiye’ye getirme bunların muhtelif yerlerde işletmek hakkını 15 sene süreyle ÇEK tanıyan kanun Resmi Gazetede yayınlandı. 1946 yılında Çocuk Esirgeme Kurumunun üye sayısı 173.875’e çıkarılmış ve Türkiye Çocuk Esirgeme Kurumunu 25. Yıl Kutlamaları nedeniyle Sevimli Çocuk Yarışması, Amatör Heykel Yarışması, Yapma Bebek Yarışması yapılarak Ankara Sergi Evi binasında 1 ay süreyle sergilenmiştir. Dereceye girenler halk oylamasıyla seçilmiştir. 1951 yılında Milletlerarası Çocuk Esirgeme Birliğinin Cenevre’de yapılan toplantısına kurumu temsilen o sırada Cenevre’de bulunan Prof. Dr Fadıl Hakkı SUR’un katılması istenildi. 1952 yılında Zürich’te yapılan Milletlerarası Çocuk Esirgeme Kurumu Birliği Toplantısına MEB müfettişi Ziya Karamuk Kurumu temsil etti. 6 Kasım 1954 tarihinde Çocuk Esirgeme Kurumunun yeni tüzüğü olağanüstü kongrede kabul edildi. 1956 yılında Üniversitelerin desteği ile “Çocuk ve Aile Rehberlik Komitesi” kurulmuş ve “ Yaz Çocuk Kulüpleri” uygulaması başlatılmıştır. 1956 yılında ÜNİSEF’in Ankara Orman Çiftliğinde kurduğu Süt Fabrikasının üretimini %1’i Çocuk Esirgeme Kurumuna tahsis edildi. Unicef’in Türkiye’de yaptığı ilk yardım 1956 yılında TÇEK’na 40 ton süt tozu bağışında bulunmasıdır. İlk olarak 1956 yılında Ankara’da 7 mahallede “Yaz Çocuk Klüpleri” uygulaması başlanmıştır (Çavuşoğlu, 2006: 23).

1956 yılında ÇEK ikinci başkanı Muhip Dranas Milletlerarası Birliğin Almanya Bonn şehrinde yapılan toplantıya katıldı. İcra Komitesi üyeliğine seçildi. 1956 yılında Sakarya Yuvası, Kız Enstitüsü binası, Şehir Palas Oteli, Asri Banyo hizmete açıldı. 1956 Zonguldak merkezinde Çocuk Bahçesi açılışı gerçekleştirildi. 1957 yılında Dünya Çocuk Günü nedeniyle özel seri pullar çıkarıldı. 6 Haziran 1957 tarihinde Milli Eğitim Bakanlığı, Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanlığı ve Üniversitelerin Öğretim Görevlilerinden oluşan “Çocuk Sağlığı İlmî ve İstişare Konseyi” kuruldu. 1958 yılında

Türkiye Çocuk Esirgeme Kurumu Dünya Çocuk Kongresine 4 üye ile temsil edilmiştir. 1961 yılında Kanada Çocukları Koruma Birliği Çocuk Esirgeme Kurumu aracılığı ile İstanbul'da ailelerin yanında kalan yardıma muhtaç çocuklara yardımı başlattı. 17 Kasım 1964 tarihinde Keçiören Çocuk Yuvası Kampüsünde açılan Bakıcı Okulu Lise düzeyinde eğitim vermeye başladı. İlk yıl 15 mezun verdi. 23 Ekim 1964 tarihinde Yeni hazırlanan Türkiye Çocuk Esirgeme Kurumu Tüzüğü Bakanlar Kurulu kararı ile uygulamaya girdi. Özellikle yaz aylarında ve okulların tatil olduğu zamanlar yuvadaki çocuklarla ilgilenmek üzere "Gönüllü Ablalık Projesi" başlatılmıştır (Çavuşoğlu, 2006: 24).

Proje medya kanalıyla duyurulmuş, çalışmaya katılanlara törenle onur belgeleri verilmiştir. 1961 Anayasası, 35. maddesi devleti, ailenin, ananın ve çocuğun korunması için gerekli tedbirleri almak ve bunun için kurumlar oluşturmakla sorumlu kılmıştır. Çocuğun çalışma yaşamında korunması, ilköğretimin kız ve erkek tüm çocuklara zorunlu olması, eğitimin parasız olması, yoksul öğrencilere burslar verilmesi gibi çocuk haklarına yönelik hükümleri içermiştir (Çavuşoğlu, 2006: 24).

1949 yılında 5387 Sayılı 1. Korunmaya Muhtaç Çocuklar Hakkındaki Kanun, 1957 yılında 6972 Sayılı Korunmaya Muhtaç Çocuklar Hakkındaki 2. Kanunla yürürlükten kaldırılmış ve yerel yönetimleri, koruma birliklerini kurmak ve korunmaya muhtaç çocuklara bakmakla yükümlü kılmıştır (Çavuşoğlu, 2006: 24).

Yoksul ve korunmaya muhtaç çocuklara Milli Eğitim, Koruma Birlikleri ve Çocuk Esirgeme Kurumu olmak üzere üç ayrı kurum tarafından götürülen hizmetlerde bütünlüğün sağlanması amacıyla 24 Mayıs 1983 tarihinde 2828 Sayılı yasayla Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Genel Müdürlüğü kurulmuştur. 27 Mayıs 1983 tarihinde 18059 sayılı Resmi Gazetede 2828 Sayılı Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Kanunu yayınlanmıştır (Çavuşoğlu, 2006: 24).

Türkiye Çocuk Hakları Sözleşmesini 14 Eylül 1990 tarihinde imzalamış, ancak dört yıl sonra 9 Aralık 1994 tarihinde 17. 29. ve 30. maddelerine Lozan antlaşması ve Anayasa kapsamında çekinceler konularak TBMM'de kabul edilmiştir. 27 Ocak 1995 tarih ve 22184 sayılı Resmi Gazetede yayınlanarak 4058 sayılı kanunla iç hukuk kurallarına dönüşen Çocuk Hakları Sözleşmesinin Türkiye'deki uygulamalarını izleme ve koordine etme görevi, Devlet Bakanlığının 24.01.1995 tarih ve B.02.007/0123-08 sayılı yazıları ile Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumuna (SHÇEK)

verilmiştir. Çocuk Hakları Sözleşmesine ilişkin Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumunun görevleri ;

- Sektörler arası koordinasyon ve işbirliğini sağlamak,
- Ülke raporlarını hazırlamak,
- Konu ile ilgili ulusal ve uluslar arası toplantılara katılmaktır. Ülkemizde Çocuk Hakları alanında gelişmeler devam etmektedir (Sandalcı, 2007: 18).

Türkiye adına 21 Ocak 1998 tarihinde imzalanan “Uluslararası Çocuk Kaçırmanın Hukukî Veçhelerine Dair Lahey Sözleşmesi”nin onaylanması, 3 Kasım 1999 tarih ve 4461 sayılı Kanunla uygun bulunmuş ve 29 Aralık 1999 tarih ve 99/13909 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı ile onaylanarak 15 Şubat 2000 tarih ve 23965 sayılı Resmî Gazete’de yayımlanmıştır. Onay belgesi 31 Mayıs 2000 tarihinde tevdi yeri olan Hollanda Dışişleri Bakanlığına iletilen Sözleşme, 1 Ağustos 2000 tarihinde Türkiye yönünden yürürlüğe girmiştir (UNİCEF, 2002: 1).

22.11.2001 tarihinde kabul edilen Türk Medeni Kanununun 11. maddesinde medeni hakları kullanma yeterliliğine sahip olma anlamına gelen erginliğin (reşit olma) 18 yaşını tamamlanması ile başladığını, 12. maddesinde ise 15 yaşını dolduran küçük kendi isteği ve velisinin rızası ile ergin kılınabileceğini hükme bağlamıştır. Medeni Kanunumuza göre evlilik kişiyi ergin kılmaktadır. Medeni Kanununun 124. maddesi, "Erkek ve kadın 17 yaşını doldurmadıkça evlenemez. Ancak, hakim olağanüstü durumlarda ve pek önemli bir sebeple 16 yaşını doldurmuş kadın veya erkeğin evlenmesine izin verebilir" (Resmi Gazete, 17).

Çocuk Mahkemelerinin Kuruluş, Görev Ve Yargılama Usulleri Hakkındaki Kanunun 11. ve 12. maddelerinde ve Türk Ceza Kanununun 53.-58. maddelerinde 11 yaşın altındakilerin işledikleri suçlar için kovuşturma yapılamayacağı ve ceza verilemeyeceği, 11-15 yaş arasında işlediği fiilin suç olduğunun farkında olmaması durumunda ceza verilemeyeceğini, farkında olmaları durumunda ise indirimli ceza verileceği, 18 yaşın altında olanlara ölüm cezasının verilemeyeceğini hükme bağlamıştır (Resmi Gazete, 17).

İş Kanununun 67. maddesinde; 15 yaşın altındaki çocukların çalıştırılmayacakları, ancak mesleki eğitim kapsamında, ağır koşullarda

çalıştırılmamaları şartıyla 13 yaşını tamamlayanların çalıştırılabileceği belirtilmektedir. Birleşmiş Milletler Türkiye faaliyet raporunda kadınların ve kız çocuklarının haklarının korunması ve geliştirilmesine büyük önem vermektedir. Birleşmiş Milletler, İçişleri Bakanlığı ve KADER'in ortak olarak yürüttükleri “Kadınların ve Kız Çocuklarının İnsan Haklarının Korunması ve Geliştirilmesi Programı 2 Mayıs 2006 tarihinde görüşülmüştür. Kız çocuklarının ve kadınların ihtiyaçları belirlenerek beş yıllık bir Yerel Eylem Planı hazırlamasına karar verilmiştir”(BM Gazetesi, 2006: 1).

21 Haziran 2006 tarihinde Kadınların ve kız çocukların korunmasını, haklarının arttırılmasını hedefleyen Birleşmiş Milletler Ortak Programı birinci dönem değerlendirme toplantısı İçişleri Bakanlığı, valilik, belediye başkanlığı, sivil toplum kuruluşları, özel sektör, donör ülkeler ve BM yetkililerinin katılımıyla Ankara'da yapıldı. Toplantıda katılımcılara programla ilgili çalışmalar hakkında bilgi verildi. Altı ilde kadınların durumunu ve ihtiyaçlarını belirlemek üzere yapılan kamuoyu araştırmalarının değerlendirilmesi sunuldu. Bu sonuca göre, kamuoyu araştırması yapılan illerdeki kadınların yerel yönetimlerden sorunlarının çözümüne ilişkin politikalar geliştirmelerini bekledikleri ortaya çıktı (BM Gazetesi, 2006: 1).

UNICEF Türkiye’de etkinliklerini 1951 yılından beri sürdürmektedir. Ülkemizde ücretsiz süt dağıtımı ile faaliyete başlayan UNICEF Çocuk hakları konusunda dört alana öncelik vermektedir. İlk olarak kız çocukları için kaliteli eğitimi destekleyerek sürdürülebilir ve adil bir toplumun temellerinin atılmasına yardımcı olma. İkincisi erken çocukluk bakımı ve gelişimi, ana babalarla çocuklara bakan kişilerin olumlu çocuk yetiştirme becerilerine kavuşturulması gibi yollardan çocuklara yaşamlarına mümkün olan en iyi başlangıcı yapma imkânları tanıma. Üçüncüsü çocukların ve ergenlerin yaşamın her alanında daha iyi korunmalarını ve katılımcı bireyler olarak yetişmelerini sağlama; kaynakların daha olumlu tahsisini, çocukların ve kadınların haklarının fiilen gerçekleşmesini sağlamaya yönelik etkili tanıtım, bilgilendirme ve sosyal politika programlarını yaşama geçirmedir. Erken çocukluk bakımı ve gelişimi programı sekiz yaş altında yer alan çocukların yaşatılması, sağlıklı bireyler olarak yetişmelerini kapsamaktadır. Kız çocukların eğitim görmelerini sağlama amaçlı olarak Çocuk Dostu Okullar ülkemizde açılarak ilkökul eğitiminin kaliteli bir şekilde yürütülmesine çalışılmaktadır. Çocukların ve gençlerin korunmasına yönelik programlar da UNICEF bünyesinde yer almaktadır (www.unicef.org/turkey/htm).

Ülkemizde Avrupa Birliği destekli olarak 7-12 Haziran 2007 tarihleri arasında Dünya Çocuk İşçiliği ile Mücadele Günü çerçevesinde birçok yerel faaliyet düzenlendi. Proje kapsamında gerçekleştirilen bu etkinliklere Milli Eğitim Müdürleri, Çocuk Polisi görevlileri, üniversitelerden oluşan Eylem Komitesi üyeleri, Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Genel Müdürlüğü, eskiden çalışan çocuklar ve aileleri, işveren kuruluşları, gönüllü üniversite öğrencileri, sivil toplum örgütleri katılmıştır (www.unicef.org/turkey/htm).

Ülkemizde çocuk hakları konusunda büyük ilerleme kaydedilmiştir. Medya aracılığıyla çocuk hakları konusunda halkımızın bilinçlendirilmesi gerekmektedir.

1.8. TÜRKİYE'DE SOKAK ÇOCUKLARI

Ülkemizde hızlı kentleşme süreciyle ortaya çıkan aile yapısındaki değişiklikler, denetimsiz nüfus artışı, gelir dağılımındaki eşitsizlikler sokak çocukları sorununu ortaya çıkarmasında etkili olmuştur.

1920'li yıllarda sokak çocukları sorunu ve çözümüne ilişkin çabalar yer almıştır. Kurtuluş Savaşı sonrasında İstanbul sokaklarındaki yetimler görevlilerin dikkatini çekmiş ve önlemler alınmıştır. 1950'lerde yeniden ortaya çıkan sokak çocukları olgusu ancak 1960'lı yıllarda kamuoyu ve kitle iletişim araçlarının dikkatini çekmiştir (TBMM Raporu 1, 2004: 30).

Köy yaşantısından gelen ailelerin aldığı psikolojik, sosyal ve ekonomik desteğin kentlerde sürmemesi kente göçen yığınların aile ilişkilerini etkilemekte, çocukları başboşluğa sürüklemektedir. Kent kültürüne adapte olmakta zorlanan aile üyeleri arasındaki ilişkiler zedelenmektedir. Boşanmalar, resmi nikâh olmaksızın yapılan evlilikler, anne veya babanın evi terk etmesi, değişik eşlerden olan çocuklar, ailelerin çocuklarının dışarıda çalışıp eve para getirmeleri yönündeki inançları, ailelerin çocuklarını sokakta çalışmaya, suç işlemeye zorlaması, gibi nedenler de çocukların sokak yaşamını seçmesinde etkilidir.

Özellikle, İstanbul, Ankara, İzmir, Adana, Bursa gibi gecekondulaşmanın ciddi boyutlarda sorun olduğu ortamlarda ailelerin kontrolünden çıkan çocuk sayısı günden güne artmaktadır. Soruna kısa süre içinde resmi ve gönüllü kuruluşlar tarafından sistemli bir müdahale yapılması gerekmektedir.

Sokakta çalışan ve yaşayan çocukların çoğu eğitimlerini sürdürememektedir. Genellikle zorunlu eğitim çağında olan çocuklar eğitimlerini sürdürse dahi başarısız olmaktadır. Sokaklarda yaşayan veya çalışan her on çocuktan biri okula gitmemiş ve okuma yazma bilmemektedir. İlkokulu terk edenleri eklediğimizde oran üçte bire çıkmaktadır. Ülkemizde kentlere ve kentlerin bölgelerine göre çalışan çocukların yaş oranları değişmektedir.

Atauz (1990)'un sokak çocukları üzerine yaptığı araştırmada, çocukların yaş gruplarının Ankara ve Şanlıurfa'da ise 11-14 yaş grubu arasında olduğunu, 1997 yılındaki araştırmasında, çocukların yaş gruplarının Diyarbakır'da 11-13 yaş grubu arasında yoğunlaştığı saptanmıştır.

İlik ve Türkmen (1994)'in Ankara'da yaptıkları araştırmada sokak çocuklarının %60'ı 11-14 yaş, %10,40'ı, 7-10 yaş aralığındadır (Altuntaş, 2002: 34).

Küntay (1993) tarafından İstanbul'da yapılan bir araştırmada ise çocukların %50'sinin 12 -15, %40'ının 16-18 ve %10'unun 7-11 yaş arasında yoğunlaştığı tespit edilmiştir (Yılmaz, 1998: 8).

Araştırma bulgularına göre sokakta çalışma yaşı 15 yaşından sonra düşmekte, 15 yaş sonrası sokakta çalışan kardeşlerinin ve akrabalarını korumakta veya yasadışı işlere yönelebilmektedir.

Ülkemizde sokak çocuklarını tespite yönelik olarak il bazında çalışmalar yapılmıştır. Çalışma sonucunda 45 ilde sokakta yaşayan çocuğun olmadığı, 29 ilde sokakta çalışan çocuğun olmadığı; 23 ilde madde bağımlısı çocuğun olmadığı tespit edilmiştir (Bkz. Ek1,Tablo 1.1.).

Emniyet Genel Müdürlüğü Çocuk Şube Müdürlüğü verilerine göre çeşitli nedenlerle emniyet birimlerine gelen veya getirilen çocukların sayısı toplamı 84926'dır. Bunların 2371'i sokakta yaşayan, 3940'ı evden kaçan, 2175'i kayıp, 7026'sı buluntu, 293'ü terk, 19200'ü suç mağduru, 49921'i suç işlediği şüphesi olan çocuklardır. Bu çocuklardan 53634'ü hiçbir madde kullanmamakta, 825'i çözücü, 1839'u yapıştırıcı, 429'u uyuşturucu, 884'ü hap, 3285'i alkol ve 25803'ü sigara kullanmaktadır (TBMM Raporu1, 2004: 38).

Ülkemizde, sokakta yaşayan, çalıştırılan çocukların sayıları hızla artmaktadır. 2003 yılı haziran ayı sonu itibariyle, ulaşılan toplam çocuk sayısı 23872'dir. Sokakta çalışma yaşı 7-11 yaş arasındadır. Sokakta çalışan ya da yaşayan çocukların %95'inin cinsiyeti erkektir. Ocak ile Kasım 2003 tarihleri arasında sokakta yaşama, evden kaçma, kayıp, buluntu, terk, suç mağduru, suç işlediği şüphesiyle yakalanıp getirilen çocuk

sayısının 0-18 yaş grubu için 88313'tür. Bu çocuklardan 12911'inin (%15) 0-10 yaş arası, 75402'sinin (%85) ise, 11-18 yaş grubunda olduğunu ortaya konmuştur (TBMM Raporu 2, 2004: 2).

Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Genel Müdürlüğüne bağlı 42 Çocuk ve Gençlik Merkezi tarafından 2004 yılı Haziran ayı itibarı ile 40205 çocuğa ulaşılmıştır. Bu çocuklardan 28374'ü sokakta çalışmaktadır. 11829'u sokakta yaşayan çocuklardır. Sokakta yaşayan çocukların 6853'ü çocuk ve gençlik merkezlerinin hizmetlerinden yararlanmaktadır (TBMM Raporu 1, 2004: 39).

Bu çocukların 2249'u Güneydoğu ve Doğu Anadolu bölgesinden göç etmiştir. 2464'ü ilköğretim ara sınıf terk etmiştir. 1332'si ilkokul mezunudur. 3329'u ailesi ile birlikte yaşamaktadır. 1577'si parçalanmış aileden gelmektedir. 1145'inin aile içi şiddet, 548'inin aile ile anlaşamama, 821'inin aile parçalanması, 122'sinin yuva-yurt uyumsuzluğu nedeni ile sokakta oldukları tespit edilmiştir. Bu çocukların %95'i erkek %5'i kızdır. Uçucu ve uyuşturucu madde kullanan 2163 çocuk bulunmaktadır (TBMM Raporu 1, 2004: 39).

Sokak çocuklarının %7-8'i kız çocuklarından oluşmaktadır. Sokakta yaşayan bu çocuklar ergenlik çağı ile birlikte gayri meşru çocuklar dünyaya getirmekte, bu bebeklerde sokağa bırakılmaktadır. Ayrıca yetiştirme yurtlarında yaş sebebiyle sokağa bırakılan genç erkek ve kızlarda sahipsizlik sonucu tehlikelerle karşı karşıya kalmaktadırlar. Bu durum kız çocuklarını fuhuş sektörüne itebilmektedir.

Kanunlarımız 18-60 yaş arasında koruma altına alınmayı mümkün kılmamaktadır. 2004 yılı içerisinde, jandarma çocuk merkezlerinde 1323 çocuğa işlem yapılmıştır. Çocukların 1097'sinin ailesine, 95'inin sosyal hizmet kurumuna 131'inin emniyet birimlerine teslim edilmiştir (TBMM Raporu 2, 2004: 18).

Jandarma çocuk merkezleri kurulduğu tarihten bugüne kadar, İstanbul'da 840, Ankara'da 652, İzmir'de 527, Aydın'da 272, Erzurum'da 126 ve Antalya'da 12 olmak üzere toplam 2.429 çocuğa işlem yapılmıştır. Bu çocuklardan 464'ünün sokakta çalıştırılan, 622'sinin suç işlemiş, 440'ının suç mağduru, 191'inin buluntu, 381'inin yardıma muhtaç, 97'sinin evden kaçan, 219'unun okula gitmeyen ve 15'inin tanık çocuk olduğu görülmüştür. Ülkemizde tutuklu çocuk sayısı, kapalı cezaevlerinde 1170, çocuk cezaevlerinde 696'dır. Bu çocukların, hırsızlık, müessir fiil, gasp ve ırza tasaddi suçlarını yoğunlukla işledikleri saptanmıştır. Çocuklar hakkında hırsızlık suçundan 11346, müessir fiil suçundan 3682, Trafik Kanununa muhalefet suçundan 1747, gasp suçundan 1700, ırza tasaddiden 1254 dava açılmıştır. Suç işleyen çocuklar yaş

gruplarına dağıldığında, 2933'ü erkek çocuklar, 499'unun 12-15 yaş arasındaki kız çocukları tarafından işlenmiştir. Yaşın 16-18'e çıkması halinde erkeklerde 10596'ya, kızlarda 1740'a 12-18 yaş grubunda ise sayının daha da yükseldiğini, hırsızlık suçundan 13529 erkek, 2239 kız çocukları hakkında hırsızlık suçundan dava açılmıştır. Eğitim düzeyi yükseldikçe suç işleme oranı azalmıştır (TBMM Raporu 2, 2004: 11-18).

Ankara'da 2005 yılında yapılan çalışmalarda, madde bağımlısı çocukların tedavisi için Sağlık Bakanlığınca açılan 49 yataklı UMATEM' in kapasitesinin sadece %10'unun sokakta yaşayan ve çalışan çocuklar için kullanılmaktadır. Emniyet Müdürlüğü Çocuk Şubesi Müdürlüğü, Behice Eren Çocuk ve Gençlik Merkezi ile Ankara Valiliği Çocuk Eğitim ve Tedavi Merkezinin 2003 yılı verilerine göre; Ankara sokaklarında 234 çocuk yaşamaktadır. Bu çocukların 218'i uçucu madde kullandığını ifade etmiştir. Ankara'da sokakta yaşayan ve çalışan çocuklara hizmet veren 3 çocuk ve gençlik merkezinin bulunmaktadır. Behice Eren Çocuk ve Gençlik Merkezi kış aylarında sokakta yaşayan evsizlere hizmet vermektedir. Bu merkeze kayıtlı 125 çocuğa hizmet verilirken, Ulus Çocuk ve Gençlik Merkezinde 20 kişi kapasiteli gözlem evi bulunmaktadır. Burada kütüğe kayıtlı 697 vardır. 1997 yılından günümüze kadar ulaşılan toplam çocuk sayısının 1245'dir. Bu çocuklardan 386'sının ailesine sosyal yardım bağlanmış, 81'inin koruma altına alınması önerilmiş, madde bağımlısı 47 çocuğun tedaviye yönlendirilmiş ve 58 çocuğun ise ailesi hakkında ihmal ve istismardan dolayı Cumhuriyet Savcılığına suç duyurusunda bulunulmuştur (TBMM Raporu 2, 2004: 58).

Altındağ ilçesinde yaşayan 500 çocuk Ulus Çocuk ve Gençlik Merkezine kayıtlıdır. 140 çocuk eğitime devam etmekte, 50 çocuk madde bağımlısıdır. 5 çocuk AÇEMTEM'de madde bağımlılığı tedavisi görmektedir. Altındağ ilçesinde 2500 civarında sokakta yaşayan ve çalışan çocuk vardır. Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfından 30 bin aile yardım almakta, 30 bin yeşil kartlı insan bulunmaktadır. Kaymakamlık tarafından 0-6 yaş grubunda 647 çocuğa sağlık ve ilaç yardımı yapılmaktadır. Altındağ İlçesinde bulunan Ankara Büyükşehir Belediyesi Çocuk ve Gençlik Merkezinde 8500 çocuk hizmet almaktadır (TBMM Raporu 2, 2004: 59).

Ülkemizde sokak çocuklarının sayıları tam olarak bilinmekle birlikte bu konuda yeterince araştırma yapılmamıştır. Sosyal hizmetler tarafından yapılan çalışmalar ise yetersizdir. Hükümetin yeterli kaynak ve yetişmiş insan gücü ayırmadan yaptığı üstünkörü çalışmalar ve gönüllü kuruluşların çalışmaları sokak çocukları sorununa

sadece yüzeysel bir bakışı ifade etmektedir. Sokak çocuklarını sokağa iten etmenler, ailelerin sosyo-ekonomik yapıları, ülkemizin iç göç sorunu ve buna bağlı olarak gelişen etmenler ile sokakta yaşayan ve çalışan çocuklar üzerine tüm resmi ve gönüllü kuruluşların birlikte organize olarak ülke bazında araştırılma yapılması gerekmektedir.

1.9.TÜRKİYE'DE SOKAK ÇOCUKLARI İLE İLGİLİ KURULUŞLAR

1.9.1. Resmi Kuruluşlar

1.9.1.1. Sosyal hizmetler ve çocuk esirgeme kurumu

1983 yılında 2828 Sayılı Yasayla oluşturulan Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu "Korunmaya Muhtaç Çocuklar" için hizmet veren tek kamu kuruluşudur. 4058 Sayılı Yasayla Çocuk Hakları Sözleşmesinin Türkiye'de uygulanmasından sorumlu koordinatör kuruluş olarak SHÇEK görevlendirilmiştir (Burkovik, 2000: 8).

Ülkemizde çocuk hakları konusunda çeşitli çalışmalar yer almaktadır. Sokak çocuklarına götürülen ilk hizmet modeli, Devlet Bakanlığı, Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Genel Müdürlüğü ve Emniyet Genel Müdürlüğü arasında imzalanan üçlü protokol gereği, 16 Mayıs 1990 günü hizmete açılan İstanbul Çocuk Misafirhanesi ile pilot proje olarak başlatılmıştır. Türkiye 14 Eylül 1990 tarihinde Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları sözleşmesine taraf olarak imza atmış 9 Aralık 1994 tarihinde 17, 29 ve 30'uncu maddeler hariç Türkiye Büyük Millet Meclisinde kabul edilmiştir. 27 Ocak 1995 tarihli 22184 sayılı resmi gazetede yayınlanarak yürürlüğe girmiştir (Coşkun, 2007: 10).

Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu ailesi olmayan, terk edilen, ihmal ve istismar edilen korunmaya muhtaç çocukların bakımını, korumasını yapan tek resmi kurumdur. 2001 yılı verilerine göre, Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumuna bağlı 82 Çocuk yuvasında 8688, 103 yetiştirme yurdunda 9857, toplam 18545 korunmaya muhtaç çocuğa Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu bakım hizmeti verilmektedir. Bu çocukların %47'si sosyo-ekonomik nedenler, %20'si ihmal ve istismar, %10,3'ü ensest, %10'u terk, %7'si cinsel istismar, %2'si anne ve babasının ölümü, %3,7'si diğer nedenlerle korunma altına alınmıştır. Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu tarafından ülke genelinde 24 sokak çocukları rehabilitasyon merkezi oluşturulmuştur. Bu merkezlerde sokakta çalışan ve yaşayan çocuklara barınma, beslenme, giyim, meslek edindirme, serbest zaman etkinlikleri, ailelerine sosyal yardım

hizmetleri verilmektedir. Bu güne kadar 10000 sokak çocuğuna hizmet verilmiştir (Sandalcı, 2007: 22).

SHÇEK 'in Çalışmaları:

Ankara Ulus Sokak Çocukları Rehabilitasyon Merkezi: Bu merkez sokak çocuklarına gündüzlü barınma hizmeti vermektedir. Merkezde çocukların beslenme, sağlık, barınma ihtiyaçları karşılanmaktadır. Mesleki eğitim, sosyal ve kültürel etkinlikler verilmektedir.

İzmir Sokak Çocukları Rehabilitasyon Merkezi: 1996 yılında açılan bu merkez, 20 yatak kapasitelidir. Yatılı olarak İzmir'de 18 yaşın altında, ailesi tarafından ihmal edilen, korunmasız kalan sokak çocuklarını, rehabilite ederek değerlendirme ve izleme çalışmaları yapmaktadır.

İstanbul Sokak Çocukları Rehabilitasyon Merkezi: SHÇEK Genel Müdürlüğü, İstanbul Valiliği, Çağdaş Yaşamı Destekleme Derneği, Sokak Çocukları Gönüllüleri Derneği, Çocukları İstismardan Koruma ve Rehabilitasyon Derneği, İstanbul Barosu Çocuk Hakları Komisyonu ve Kadıköy Belediyesi arasında sokak çocuklarını yeniden topluma kazandırmak amacıyla açılacak olan "Sokak Çocukları Rehabilitasyon Merkezlerin işletilmesine ilişkin protokol oluşturulmuştur. Bu protokol çerçevesinde Sosyal Hizmetler Çocuk Esirgeme Kurumu bünyesinde sokakta yaşayan ve sokakta çalışan çocuklara ilişkin olarak gençlik merkezleri kurmuştur. (Yılmaz, 1998: 37-38).

Tablo 1.2. SHÇEK'e Bağlı Merkezler:

Kuruluşun Adı	Kapasite	
	Sokakta Yaşayan	Sokakta Çalıştırılan
1- Ayvansaray Çocuk ve Gençlik Merkezi	20	20
2- Küçükbakkalköy Çocuk ve Gençlik Merkezi	18	0
3- Yeldeğirmeni Çocuk ve Gençlik Merkezi	40	0
4- Florya Çocuk ve Gençlik Merkezi	30	0
5- Beyoğlu 75. Yıl Çocuk ve Gençlik Merkezi	40	200
6- Ağaçalı Çocuk ve Gençlik Merkezi	40	40
7-Taksim Çocuk ve Gençlik Merkezi	15	0
8- 80 Yıl Çocuk ve Gençlik Merkezi	30	0
TOPLAM	233	260

Bu merkezlerden hizmet alan çocukların aylık maliyetinin 944.066.964 Türk lirasıdır. Bu merkezler aracılığı ile 2000 yılından bugüne sokakta yaşayan toplam 2.655 çocuğa 16816 işlem yapılmıştır. Bunlardan 1311 çocuk ailesine teslim edilmiş, 112 çocuk yurt ve yuvaya yerleştirilmiş, 103 çocuk sokakta yaşamaktadır. 274'ü çeşitli nedenlerle suça karışmıştır. 242 çocuk ise şu an çocuk ve gençlik merkezlerinde kalmaktadır. 22 çocuğun ise UMATEM'de tedavisi devam etmektedir. Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu 1997 yılında çıkan 572 Sayılı Kanun Hükmünde Kararname ile 2828 Sayılı SHÇEK Kanunu'na "Çocuk ve Gençlik Merkezleri" tanımlaması eklenmiştir. Bu merkezler çeşitli nedenlerle sokakta yaşamaya başlayan, sokakta çalışan çocuk ve gençlerin geçici süre ile rehabilitasyonlarını ve topluma yeniden kazandırılmalarını sağlamak amacıyla kurulan yatılı ve gündüzlü sosyal hizmet kuruluşlarıdır (TBMM Raporu 2, 2004: 49).

1.9.1.2. Küçükleri koruma şubeleri

İlk olarak 1962'de İstanbul Emniyet Müdürlüğü Özel Kalem'ine bağlı olarak "Çocuk Bürosu" adı altında faaliyete geçmiştir. 1976'da İçişleri Bakanlığı'nın onayı ile "Çocuk Şubesi Müdürlüğü" adını almıştır. 1981 yılında ise "Küçükleri Koruma Şube Müdürlüğü" ismi verilmiştir (Yılmaz, 1998: 39).

Küçükleri Koruma Şubesi'nin amacı; terkedilmiş, başıboş ve kaçak olan 7-18 yaş grubunda bulunan çocukların aile veya kanuni yakınlarını araştırmak, ailesine veya ilgili kurumlara teslim etmek, çocukların suça itilmesini önlemek ve suça itilenler hakkında yasal işlem yapmaktadır.

Küçükleri Koruma Şubeleri; Adana, Ankara, Bursa, Diyarbakır, Elazığ, Erzurum, Eskişehir, Gaziantep, Hatay, İzmir, İstanbul, Kayseri, Konya, Malatya, Manisa, Kahramanmaraş, Samsun, Sivas ve Şanlıurfa'da olmak üzere toplam 19 ilimizde bulunmaktadır (Yılmaz, 1998: 40).

1.9.1.3. Çocuk mahkemeleri

Türkiye'de bugünkü çocuk adalet sistemini belirleyen başlıca yasa "Çocuk Mahkemelerinin Kuruluş, Görev ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun"dur. Çocuk Mahkemelerinde para cezası dışında haklarında hürriyeti bağlayıcı ceza öngörülen çocukların cezaları, Çocuk Islah Kurumlarında yerine getirilmektedir. Türkiye'de Ankara, İzmir ve Elazığ'da Çocuk İslahevi vardır. Sinop'ta Çocuk Cezaevi bulunmaktadır. Mahkemeler sokak çocuklarının suç işlemleri durumunda uygulanan hukuki işlemi

yapmaktadır. Suçlu bulunan çocuklar cezaevlerine ya da ıslahevlerine konulmaktadır (Atauz, 1990: 9).

Türkiye'de çocuk mahkemelerine ilişkin yasa, 1979'da çıkarılmasına rağmen, şu anda ancak 4 ilde kurulabilen çocuk mahkemeleri, yetersizdir. Suç işledikten sonra emniyet birimleri tarafından Cumhuriyet Savcılığı'na sevk edilen çocuklar, tutuklama kararı alındığı takdirde bir gözlem merkezi ya da ayrı bir tutukevi olmadığından, yetişkin hükümlülerin bulunduğu cezaevlerinin çocuk koğuşlarına getirilmektedirler. Çocuk ıslahevleri yeterli sayıda olmadığından, bazı çocuklar hüküm giydikten sonra da bir ıslahevine gönderilmeyip, yetişkin cezaevlerinin çocuk koğuşlarında bırakılmaktadır (D.İ.E, 1987:137).

Ülkemizde suçlu çocukların topluma yeniden kazandırılması için yeterli kurum ve kuruluşlar oluşturulmamıştır.

1.9.1.4. Yerel yönetimler

Sokak çocukları ile ilgili kuruluşlardan biri de belediyelerdir. Çeşitli sosyal ve kültürel faaliyetler yapılarak çocuklarla gençlerin sağlıklı bireyler olarak yetişmeleri sağlanmalıdır.

Ankara Büyükşehir Belediyesi ile Uluslararası Çalışma Örgütü Çocuk İşçiliğinin Sona Erdirilmesi Uluslararası Programı (ILO-IPEC) arasında 4 Aralık 1992 tarihinde imzalanan protokol ile Ankara Sokaklarında Çalışan Çocuklar Pilot Projesi başlatılmıştır. Sokakta çalışan çocuklar için 1 Temmuz 1993 tarihinde "Ankara Sokaklarında Çalışan Çocuklar Merkezi" adıyla hizmete açılmıştır. Verilen temel hizmetler; İlk yardım, sağlık, beslenme, sosyal faaliyet, spor, psiko-sosyal destek eğitim. İkinci derece hizmetler; Meslek edindirme, kalıcı işe yerleştirme, okul destek programları, mesleki yönlendirme, aile ziyaretleri ve sokakların tehlikelerinin anlatılması. Üçüncü derece hizmetler; çocuk işçiliği konusunda kamuoyunun bilinçlendirilmesi, çocukların iş hayatından çekilmesiyle ilgili projelerin oluşturulması. Saha çalışması olarak çocukların buldukları yerler sürekli ziyaret edilmekte ve çevredeki esnaflarla görüşülmektedir. İstanbul'da Büyükşehir Belediyesi tarafından "Sokak Çocuklarının Korunması ve Topluma Kazandırılması" projesi 1996'da başlatılmıştır. Bu proje ile hizmet istasyonları oluşturularak çocukların sağlık, beslenme, temizlik, psiko-sosyal destek ve eğitim hizmetleri vermektedir. "Sokak Çocukları Köyü inşa edilmesini amaçlamaktadır (Altuntaş, 2003: 116-117).

Diyarbakır Valiliği, SHÇEK, Uluslar arası Çalışma Örgütü (İLO) ve GAP Bölge Kalkınma İdaresi Başkanlığı'nın işbirliği ile Diyarbakır Kentinde Sokakta Çalışan Çocukların Rehabilitasyonu Projesi 75. Yıl Çocuk ve Gençlik Merkezinde yürütülmektedir. Proje çerçevesinde 1999 tarihinde SHÇEK Genel Müdürlüğü ve GAP-BKİ arasında imzalanan protokol ile Diyarbakır'da sokakta çalışan çocuklara ve ailelerine sağlık, beslenme, eğitim, spor, rehberlik, örgün ve yaygın eğitim olanaklarından yararlanmalarına yönelik çalışmalar sürdürülmektedir.

SHÇEK-DİE-UNİCEF işbirliği ile sokakta yaşayan ve çalışan çocuk konulu "Katılımlı Eylem Araştırması", İstanbul, İzmir, Diyarbakır, Şanlıurfa, Adana ve İçel illerinde gerçekleştirilmektedir.

Adana Valiliği; belediyeler, sivil toplum kuruluşları ve diğer kamu kurum ve Kuruluşları ile 7 ayrı proje geliştirdiklerini belirtmiştir. Adana Sokak Çocukları Derneği Merkezi açılmıştır. İstanbul Büyükşehir Belediyesi Sokak Çocukları Meslek Edindirme Merkezinde mevcut 58 kişi vardır. Kapasitesi 60 kişidir (TBMM Raporu 2, 2004: 57).

2000 yılında sokakta yaşayan çocuklara yatılı olarak hizmet vermek amacıyla Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu, Antalya Valiliği, Büyükşehir ve Alt Kademe Belediyeler arasında imzalanan protokol çerçevesinde "Umut Evi Çocuk ve Gençlik Merkezi" yeniden düzenlenerek işlevsel hale getirilmiştir. Merkezdten bu güne kadar 431 çocuk hizmet almıştır. Antalya İline kent dışından çocuk gelişine engel olmak amacıyla, Antalya Kentler arası Otobüs Terminali'nde "Gözlemevi" kurulmuştur. Diğer illerden kaçan çocuklar daha terminalde iken bu merkezdeki görevliler tarafından tespit edilmekte, aileleri ile irtibata geçilmekte ve çocuklar ailelerinin yanına gönderilmektedir. 2004 yılında 727 çocuk ailesine teslim edilmiştir (TBMM Raporu 2, 2004: 42).

Gaziantep Büyükşehir Belediyesi 1998 yılında Sokak Çocukları Projesi kapsamında "Güvenevi" ve "İlkadım Evi" açılmıştır. Güvenevinde çocukların beslenme, barınma, temizlik ihtiyaçları karşılanmakta, aile ile diyalog kurularak çocuğun aileye teslim edilmesi, mümkün değilse çocuk güvenevinde barındırılmaktadır. İlkadım Evi'nde sokakta çalışan 18 yaş altındaki çocuklar tehlikelerden korunmakta beslenme, sağlık, eğitim ve giyim ihtiyaçları karşılanmaktadır (Altuntaş, 2003: 118).

1.9.1.5. Üniversiteler

Madde bağımlısı çocukların tedavi edilmesi için 2003 yılında, “Akdeniz Üniversitesi Çocuk ve Ergen Alkol, Madde Bağımlılığı Araştırma ve Uygulama Merkezi’nin İşletilmesine İlişkin Protokol” imzalanmıştır. Yine 2003 yılında Akdeniz Üniversitesi Tıp Fakültesi bünyesinde, 7 çocuk kapasiteli olarak “Madde Bağımlılığı Tedavi Ünitesi” açılmış ve bugüne kadar 49 çocuk tedaviye alınmıştır. Bunlardan 19 çocuk ailesine, 4 çocuk Umut Evi Çocuk ve Gençlik Merkezi’ne yerleştirilmiş, 4 çocuk da memleketlerine gönderilmiştir. Tedavi gören 20 çocuk ise Aksu Sevgi Köyü 80 Yıl Çocuk ve Gençlik Merkezi’ne alınmıştır. 2 çocuğun tedavisi ise halen devam etmektedir (TBMM Raporu 2, 2004: 42).

1.9.2. Gönüllü Kuruluşlar

1.9.2.1. Türkiye'de sokak çocukları vakfı

Türkiye Sokak Çocukları Vakfı 1996 yılının Ocak ayında kurulmuştur. Vakfın amacı; sokağa düşen çocukları koruma, barınma, eğitim, sağlık ihtiyaçlarını karşılamak ve iş imkânları sağlayarak topluma yeniden kazandırmaktır. Vakfın sokak çocuklarına yönelik olarak verdiği hizmetler şunlardır:

Sokak çalışması: Sosyal Hizmetler Uzmanları ve Gönüllüler tarafından gerçekleştirilmektedir. Bu ekip üzerinde Vakfın ad ve telefon numarası yazılı bir minibüsle belirlenen günlerde belirlenen pilot bölgelerde çalışmalarını yapmaktadırlar. Çocukların giyecek, yiyecek, battaniye, temizlik gibi ihtiyaçları belirlenerek giderilmektedir. Fiziksel olarak hırpalanmış çocuklar tedavi ettirilmektedir. Uçucu madde bağımlısı çocuklar kabul ettikleri takdirde tedavi ettirilmektedir.

İlkadım evi: 1996 yılının Temmuz ayında açılan ilkadım Evine sokak çalışması sonucu eve gelmek isteyen çocuklar alınmaktadır. İlkadım evine 8–16 yaşları arasındaki çocuklar alınmaktadır. 20 çocuk kapasitelidir. İlkadım Evine getirilen çocuklar öncelikle sağlık taramasından geçirilmekte ve ihtiyacı olanlar sağlık kurumlarında tedavi ettirilmektedir. Çocukların eğitimlerine ve sosyal faaliyetlere önem verilerek sosyalleşmelerine yardımcı olunmaktadır.

Uyum merkezi: Sokak çalışmasında Merkez'e gelmek isteyen çocuklar arasından seçilenler bu merkeze yerleştirilmektedirler. Uyum Merkezinde öğrenimine devam etmek isteyen çocukların, öğrenimlerine devam etmeleri sağlanmakta, okula gidemeyen

çocuklar dışarıdan bitirmelere hazırlanmaktadır. Çocuklar, yaş ve ilgilerine uygun mesleklere yönlendirilmektedir. Çocukların sosyal yaşama uyum sağlamış, kendine güvenen, sorumluluk sahibi bireyler olarak yetişmeleri sağlanmaktadır. Zeytinburnu İlçesi de faaliyetlerini sürdüren Uyum Merkezi 20 çocuk kapasitelidir (Yılmaz, 1998: 44).

Çocuk lokali: Taksim Semtinde faaliyetini sürdüren Lokal'in özelliği, sabit bir yerde haftanın 6 günü sistematik bir şekilde eğitim vermektedir. Çocuk Lokali'ne kayıtlı 150 çocuk bulunmaktadır.

Adım gazetesi: Ayda bir çıkartılan bu gazetenin geliriyle çocukların ihtiyaçları karşılanmaktadır. Gazete çocukların resim ve yazılarına yer verilmektedir.

Sokak Çocukları Vakfı'nın amacı, sokaklarda yaşayan ve sokakta çalışan çocuklara verilen hizmetin çeşitlerinin artırılmasıdır.

1.9.2.2. Sokak çocukları gönüllüleri derneği

Sokaktaki her yaştan çocuğa bir takım olanaklar yaratmayı ve onlara yeniden topluma dönüş imkânı sağlamayı amaçlar. Sokakta kalma ısrarında olanlara sokak ekipleri vasıtasıyla giyecek, yiyecek yardımı ve sağlık hizmetleri verilmektedir.

Sokak çalışması: Sokak çalışması ekipleri, sokak çocukları ile diyalog kurup çocukların ihtiyaçlarına yardımcı olmaya çalışılır.

Umut evi: Çocukların ihtiyaçlarının karşılanması amaçlayan Umut Evi'nin 50 çocuk kapasitesi vardır. Çocukların varsa aileleri ile iletişime geçilerek ailesine teslimine çalışılır. Çalışmalar, dernek çalışanları ve gönüllü kişilerce yürütülmektedir. Çocuğun ailesiyle kalmak istemediği durumlarda, barınma yeri hazırlanır (Yılmaz, 1998: 46).

Günümüzde çocuklara yönelik hizmet veren gönüllü kuruluşlar dernek veya vakıf statüsündedir. Bunlardan belli başlıları, Çocuk Sevenler Derneği, Çocuk Dostları Derneği, Ankara'da Fişek Enstitüsü Çalışan Çocuklar Bilim ve Eylem Merkezi Vakfı, Çocuk Evleri Vakfı, Çocuğu İstismardan Koruma Rehabilitasyon Derneği (Çikored) olarak sayılabilir. Ayrıca Çağdaş Yaşamı Destekleme Derneği, Türkiye Kızılay, Yardım Sevenler ve Aile Planlaması Derneklerinin çocuklara yönelik özel çalışmaları ve yardım programları vardır. Bu gönüllü örgütlerin verdikleri hizmetler, yardıma muhtaç çocuğun ailesini daha çok ekonomik yönden güçlendirmeyi amaçlayan bireysel yardımlardır (Arnaz , 1991: 47).

1.10. SOSYAL HİZMET MESLEĞİ VE SOKAK ÇOCUKLARI

Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu (SHÇEK) sosyal ve ekonomik sebeplerle yoksunluk içine düşmüş kişilere veya ailelerine yönelik sosyal hizmetleri planlamak, uygulamak ve denetlemekle yükümlü bir kamu kuruluşudur (Çengelci, 1998: 1). Çocuk Esirgeme Kurumu'nun kuruluş çalışmaları 1916 yılında başlamıştır (Alkol, 1950: 58).

1959 yılında Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanlığına bağlı Sosyal Hizmetler Enstitü'nün kurulması ile sosyal hizmetler bilimsel bir mahiyet kazanmıştır. 1963 yılında, 225 Sayılı Kanunu ile Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanlığı merkez teşkilatı bünyesinde, "her türlü sosyal yardım ve sosyal güvenlik hizmetlerini düzenlemek, korunmaya muhtaç çocuklar, sakatların, fakir kimselerin ve ihtiyarların bakım, yetiştirme ve rehabilitasyonu ve çalışma gücünden yoksun kişilerin sosyal güvenliğini sağlamak ve Sosyal Hizmetler Enstitüsü'nün idari ve bilimsel işlerini kovalama ve denetimini yapmak" görevleri verilen Sosyal Hizmetler Genel Müdürlüğü kurulmuştur (Çengelci, 1998: 6).

Sosyal hizmet, kişilerin, grup ve toplumların en yüksek refah seviyesine erişebilmeleri için yardım yollarını arar. Sosyal hizmetin amacı, fertlerin refahı ile içinde buldukları toplumun refahı arasında denge kurmaktır (Walter, 1965: 45).

Sosyal hizmetler bir ülkede sakatlar, geri zekâlılar, kimsesizler, yoksullar, suçlu çocukları konu edinir (Kongar, 1978: 216).

Gelişimlerinin en önemli dönemi olan çocukluklarını yaşayamayan, gerekli ilgi, şefkat, bakım ve eğitimden yoksun kalan bu bireylere buldukları sağlıksız ortamdan ve ilerisi için potansiyel suçlu olmaktan kurtarmak, daha sağlıklı ve daha üretken yetişkinler olmalarını sağlamak toplumun başta gelen görevidir. Sosyal hizmetler bu doğrultuda çalışmalar yapmaktadır.

Her ülkede bir kuruluşun çocukların korunması sorumluluğunu üstlenmesi gerekmektedir. Çocuk esirgeme hizmetlerini yürüten bu kuruluş birincil sosyal hizmet kurumu sayılır. Dolayısıyla esas sorumlu meslek, sosyal hizmettir. Burada hizmet, "çocuk koruma hizmeti", hizmeti yürüten kurum da "çocuk koruma hizmeti kurumu" olarak genel bir adla belirtilecektir (Koşar, 1992: 39-40).

Anne ve babası olmayan çocuklar, sosyal ve duygusal uyumsuzluğa açıktırlar. Ailesi tarafından gereken bakımı göremeyen çocuklar, erken yaşta çalışmak zorunda kalan çocuklar, özel eğitime ve bakıma gereksinimi olan özürlü çocuklar ile suça yönelen

veya suç işleyen çocukların tümü korunmaya muhtaç çocuklardır. Bu alanda hizmet veren kuruluşların özel bakım, eğitim ve korunmasına gereksinimleri vardır (Arnaz, 1991: 45).

Türkiye toplumu çocuk bakımına ve çocukların korunmasına önem veren bir toplum olmuştur. Çocuk bakım sisteminin ilk temeli, 1822 yılında "Çocuk İslahevlerinin kurulmasıyla atılmıştır. Bunu çocukların dilenmesinin önlenmesine ilişkin 1893 tarihli yönetmelik izlemiştir. Kimsesiz çocukları barındıran kurumlar kurulmuştur. I. Dünya Savaşı sonrası sahipsiz kalan çocukları korumak ve eğitmek için yurtlar açılmıştır. Ülkemizde sosyal hizmetlerin mesleki ve bilimsel bir yaklaşımla ele alınması, 1959 yılında başlayan bir hareketle olmuştur (SYDTF, 2001: 9).

Bugün ülkemizde uygulanan sosyal hizmetlerin çalışmaları sınırlı kalmıştır. Sosyal hizmetlerin katılımcı toplumların yaratılmasındaki işlevi henüz hayata geçirilememiştir. Ülkemizde bu alanda yatırımların yapılması ve uzman kişilerin yetiştirilmesi gerekmektedir.

İKİNCİ BÖLÜM

BULGULAR VE YORUMLAR

Çalışmamızın ikinci bölümünde 50 sokak çocuğu üzerinde uyguladığımız anket formunun değerlendirmeleri yapılmıştır. Anket sonuçlarına göre elde edilen veriler tablolarla gösterilip istatistikî sonuçlar çıkartılmıştır. Böylece sokak çocuklarının, ekonomik, sosyal- kültürel durumlarını ve yaşam koşullarını tanıtıcı bulgular elde edilmiştir.

2.1. SOKAK ÇOCUKLARINI VE AİLELERİNİ TANITICI BULGULAR

Tablo-2.1. Çocukların Cinsiyeti

Geçerli	Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde	Artan Yüzde
Kız	7	14,0	14,0	16,0
Erkek	43	86,0	86,0	100,0
Toplam	50	100,0	100,0	

Anket uygulanan sokak çocuklarından %86'sı erkek, %14'ü de kız çocuğudur. Kız çocukların oranının az olmasını nedenini sokak koşullarının kız çocukları için daha zor olmasına bağlayabiliriz.

Tablo-2.2. Çocukların Yaş Durumları

Geçerli	Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde	Artan Yüzde
9	2	4,0	4,0	4,0
10	3	6,0	6,0	10,0
11	3	6,0	6,0	16,0
12	9	18,0	18,0	34,0
13	7	14,0	14,0	48,0
14	11	22,0	22,0	70,0
15	4	8,0	8,0	78,0
16	6	12,0	12,0	90,0
17	5	10,0	10,0	100,0
Toplam	50	100,0	100,0	

Ankete katılan sokak çocuklarının yaş durumlarını incelediğimizde %16'sının 12 yaşından küçük olduğunu, %54'ünün 12-14 yaşları arasında olduğunu, %30'unun 14 yaşından büyük olduğunu görmekteyiz. Çocuklar küçük yaşlarda sokakta yaşamaya başlamışlardır.

Tablo-2.3. Çocukların Öğrenim Durumları

Geçerli	Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde	Artan Yüzde
Okula gitmemiş, okuma yazma bilmiyor	13	26,0	26,0	26,0
İlköğretim terk	23	46,0	46,0	72,0
İlköğretim mezunu	14	28,0	28,0	100,0
Toplam	50	100,0	100,0	

Yaptığımız ankette söz konusu çocuklardan %46'sı öğrenimlerini yarıda bırakmıştır. %22'si hiç okula gitmemiştir. %28'i ise İlköğretim mezunudur. Bu verilerden, sokak çocuklarının düşük bir eğitim düzeyine sahip oldukları anlaşılmaktadır.

Tablo-2.4. Çocuğun Cinsiyeti ile Öğrenim Durumu Arasındaki ilişki

		Cinsiyet		Toplam
		Kız	Erkek	
Öğrenim Durumu	Okula gitmemiş okuma-yazma bilmiyor	5	8	13
	İlköğretim terk	2	21	23
	İlköğretim mezunu		14	14
	Ortaokul terk			
Toplam		7	43	50

Sakarya Caddesinde yaşayan sokak çocuklarının öğrenim durumları cinsiyetlerine göre değişiklik arz etmektedir. Görüştüğümüz çocuklar içerisinde kız çocuklarının sayısı, erkek çocuklarına oranla daha azdır. Araştırmamıza katılan 7 kız çocuğundan 5'i okuma yazma bilmemektedir. Diğer ikisi ise öğrenimlerini yarıda bırakmışlardır. 43 erkek çocuğu ile yapılan ankete 8'inin okuma-yazma bilmediği, 21'inin ilköğretimini yarıda bıraktığı, 14'ünün İlkokul mezunu olduğu ortaya çıkmıştır.

Verilerden de anlaşıldığı gibi, erkek çocuklarının çoğu okuma-yazma bilmekte ama erkek çocuklarının eğitim düzeyi, kız çocuklarının eğitim düzeyine göre daha yüksektir. Bunun nedeni ise, Doğu ve Güneydoğu Anadolu kökenli ailelerin kız çocuklarının eğitimine fazla önem verilmemesidir. Ayrıca aileler kız çocuklarını okutmayı aile bütçesine yük olarak görmektedirler.

Tablo-2.5. Çocukların Okula Hiç gitmeme veya Öğrenimlerini Devam Etmeme Nedenleri

Geçerli	Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde	Artan Yüzde
Maddi durumumuz iyi olmadığı için	14	28,0	28,0	28,0
Ailem göndermek istemedi	12	24,0	24,0	52,0
Okulu sevmiyordum	5	10,0	10,0	62,0
Bir işte çalışmaya başlamıştım	10	20,0	20,0	82,0
Evden kaçtığım için	9	18,0	18,0	100,0
Toplam	50	100,0	100,0	

Çocuklara, okula hiç gitmeme veya öğrenimlerini devam ettirmeme nedenleri sorduğumuzda %28'i maddi durumlarının iyi olmadığı için okula hiç gitmediğini veya öğrenimlerini devam edemediğini belirtmiştir. %24'ü ailesi öğrenim görmesini istemediği için ya hiç öğrenim görmemiş ya da öğrenimini yarıda bırakmak zorunda kaldıklarını belirtmiştir. Bu cevabı veren çocukların büyük çoğunluğunu ankete katılan kız çocukları oluşturmaktadır. %10'u okulu sevmeyi belirtmiştir. Okulu sevmeyen çocuklar arkadaşları tarafından dışlanan, başarısı düşük olan çocuklardır. %20'si bir işte çalışmaya başladığı için öğrenimlerine devam edemediklerini belirtmiştir. %18'i Evden kaçtığım için öğrenimini yarıda bırakmış veya bir üst okula devam ettirmemişlerdir.

Görüştiğimiz çocukların hemen hemen hepsi kırdan kente göç eden, bu nedenle kente uyum sağlamada zorlanan, eğitim ve gelir seviyeleri düşük olan ailelerin çocuklarıdır. Okula sürekli devam etmeyen ve bir işte çalışan çocukların okul başarıları düşmektedir.

Tablo-2.6. Çocukların Derslerdeki Başarı Durumları

Geçerli	Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde	Artan Yüzde
Evet	13	26,0	35,0	35,0
Hayır	24	48,0	65,0	100,0
Toplam	37	74,0	100,0	
Cevaplamayan	13	26,0		
Toplam	50	100,0		

Çocuklardan öğrenim görenler ve öğrenimlerini yarıda bırakanların derslerinde başarılı olup olmama durumları sorulduğunda %35'i başarılı olduğunu %65'i başarısız olduğunu belirtmiştir. Çocuklar derslerindeki başarısızlığının nedeni dersleri sevmemelerine bağlarken öğrenimlerini yarıda bırakan sokak çocuklarının çoğunluğunun derslerinde başarısız oldukları sonucunu çıkarabiliriz. Ders çalışma ortamı olmayan çocuklar derslerinde başarısız olmaktadır. Bu durum çocukları dersleri sevmemelerine neden olmaktadır.

Tablo-2.7. Çocukların Okuldan Kaçma Durumları

Geçerli	Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde	Artan Yüzde
Evet	29	58,0	78,0	78,0
Hayır	8	16,0	22,0	100,0
Toplam	37	74,0	100,0	
Cevaplamayan	13	26,0		
Toplam	50	100,0		

Çocuklara, hiç okuldan kaçma durumlarını sorduğumuzda %78'i evet %22'si ise hayır cevabını vermiştir. Bu da bize sokak çocuklarının büyük çoğunluğunun okuldan kaçma davranışı gösterdikleri sonucunu verir. Verilerden de anlaşılacağı gibi, çocukların okuldan kaçmalarının en önemli nedeni okulda dışlanmalardır. Okulda dışlanan çocuk özgürce sokaklarda gezmeyi tercih etmektedir.

Tablo-2.8. Çocukların Okulu Sevip-Sevmeme Durumları

Geçerli	Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde	Artan Yüzde
Evet	27	54,0	73,0	73,0
Hayır	10	20,0	27,0	100,0
Toplam	37	74,0	100,0	
Cevaplamayan	13	26,0		
Toplam	50	100,0		

Öğrenimlerini yarıda bırakan ya da bırakmak zorunda kalan çocuklardan %73'ü “okulu seviyor muydunuz?” sorusunu evet, %27'si ise hayır şeklinde cevaplandırmıştır. Görüştüğümüz çocukların büyük çoğunluğu, okulu sevmektedir. Ancak, çeşitli nedenlerden dolayı öğrenimlerini yarıda bırakmak zorunda kalmışlardır.

Tablo-2.9. Çocukların Ailelerinin Varlığı Durumu

Geçerli	Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde	Artan Yüzde
Evet	44	88,0	88,0	88,0
Hayır	6	12,0	12,0	100,0
Toplam	50	100,0	100,0	

Yaptığımız ankete katılan çocuklardan %88'i bir ailesinin olduğunu %12'si nerede olduklarını bilmediğini veya ölmüş olduklarını belirtmiştir. Ailesinin nerede olduğunu bilmeyenler aileleri tarafından küçük yaşlarda terk edilmiş, evi terk ettikten sonra ailelerinden haber alamamış çocuklardır.

Tablo-2.10 . Ailenin Göç Etmiş Olma Durumu

Geçerli	Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde	Artan Yüzde
Evet	32	64,0	72,7	72,7
Hayır	12	24,0	27,3	100,0
Toplam	44	88,0	100,0	
Cevaplamayan	6	12,0		
Toplam	50	100,0		

Çocuklar “Aileniz Ankara’ya başka bir şehirden mi gelmiş?” sorusuna %72,7’si evet, %27,3’ü hayır cevabını vermiştir. Bazı çocuklar ailelerinin göç edip etmediğini bilmemektedir. Verilerden de anlaşılacağı üzere sokak çocuklarının ailelerinin büyük kısmı başka şehirlerden Ankara’ya gelmiştir.

Tablo- 2.11. Ailenizin Kaldığı Evin Durumu

Geçerli	Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde	Artan Yüzde
Gece kondu	28	62,0	66,6	66,6
Müstakil ev	9	18,0	21,4	88,0
Apartman dairesi	5	10,0	12,0	95,5
Toplam	42	84,0	100,0	
Cevaplamayan	8	16,0		
Toplam	50	100,0		

Çocuklar “Ailenizin kaldığı ev tipi nasıldı?” soruna %66,6’sı gecekondu, %21,4’ü müstakil ev, %12’si apartman dairesi şeklinde cevaplamıştır. Sokak çocuklarının ailelerinin büyük kısmı gece kondu tipi evlerde yaşamaktadır.

Tablo-2.12 . Ailenizin Kaldığı Evin Sahibi Durumu

Geçerli	Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde	Artan Yüzde
Kendi evi	22	44,0	52,4	52,4
Kirada	17	36,0	40,5	92,9
Akraba ve tanıdıklarla beraber	3	8,0	7,1	100,0
Toplam	42	88,0	100,0	
Cevaplamayan	8	16,0		
Toplam	50	100,0		

Çocuklar “Ailenizin kaldığı evin sahibi miydi?” soruna %52,4’ü evet, %41’i kirada, %9’u akraba ve tanıdıklarıyla beraber kaldıkları cevabını vermişlerdir. Sokak çocuklarının ailelerinin büyük kısmı kendi evlerinde ve kirada oturmaktadır. Bunun yanında akraba ve tanıdıklarını yanında kalan ailelerde vardır.

Tablo-2.13. Çocukların Ailelerin Kaldığı Evle Evin Sahibi Olma Arasındaki İlişki

		Ailenizin Kaldığı Evin Durumu			Toplam
		Gece kondu	Müstakil ev	Apartman dairesi	
Ailenizin Kaldığı Evin Sahibi Durumu	Kendi evi	19	1	2	22
	Kirada	8	7	2	17
	Akraba ve tanıdıklarla beraber	1	1	1	3
Toplam		28	9	5	42

Tablodan da anlaşılacağı üzere sokak çocuklarının aileleri gece kondu da ve kendi evinde yaşamaktadır.

Tablo-2.14. Annenin Eğitim Durumu

Geçerli	Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde	Artan Yüzde
Okuma yazma bilmiyor	27	54,0	61,4	61,4
Okuma yazma biliyor	6	18,0	13,6	75,0
İlkokul mezunu	11	20,0	25,0	100,0
Toplam	44	88,0	100,0	
Cevaplamayan	6	12,0		
Toplam	50	100,0		

Gerçekleştirdiğimiz anket çalışmasına katılan çocukların annelerinin eğitim durumlarını sordüğümüzda %61,4'ü annesinin okuma yazmasının olmadığını, %13,6'sı annesinin okuryazar olduğunu, %25'i annesinin ilkokul mezunu olduğunu belirtmiştir. Bu verilerden de anlaşılacağı gibi sokak çocuklarının annelerin çoğu eğitimsizdir. Annelerin eğitim düzeyi çok düşüktür.

Tablo-2.15. Babanın Eğitim Durumu

Geçerli	Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde	Artan Yüzde
Okuma yazma bilmiyor	9	18,0	20,5	20,5
İlkokul mezunu	28	62,0	63,6	84,1
Ortaokul mezunu	5	10,0	11,4	95,5
Lise mezunu	2	4,0	4,5	100,0
Toplam	44	88,0	100,0	
Cevaplamayan	6	12,0		
Toplam	50	100,0		

Görüşülen çocuklara babalarının eğitim durumunu sorduğumuzda %20,5'i okuma-yazma bilmediğini, %63,6'sı ilkokul mezunu olduğunu, %11,4'ü ortaokul mezunu olduğunu, %4,5'i ise lise mezunu olduğunu belirtmiştir. Verilerden anlaşılacağı gibi sokak çocuklarının babalarının eğitim düzeyi, annelerinin eğitim düzeyine oranla daha yüksektir. Toplumumuz erkek egemenliğine dayandığı için erkek çocukların eğitimine önem verilmektedir. Özellikle kırsal kesimde kız çocukları okula gönderilmemektedir. Aileler erkek çocuklarının okur-yazar olmasını istemektedir.

Anne-babanın eğitim düzeyinin düşük olması çocuklarına karşı ebeveynlerin kötü davranmasına neden olmaktadır. Bu durum çocukları sokağa iten bir faktördür.

Tablo-2.16. Anne-Babanın Birliktelik Durumu

Geçerli	Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde	Artan Yüzde
Birlikte	28	56,0	64,6	64,6
Ayrı	16	32,0	36,4	100,0
Toplam	44	88,0	100,0	
Cevaplamayan	6	12,0		
Toplam	50	100,0		

Yaptığımız ankete katılan çocuklardan %64,6'sı anne babasının birlikte yaşadığını, %36,4'ü anne babasının ayrı yaşadığını belirtmiştir. Anne babası ayrı olanların oranı Türk toplum yapısına göre kıyaslarsak çok fazladır.

Tablo-2.17. Anne-Babanın Ayrılma Nedenleri

Geçerli	Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde	Artan Yüzde
Şiddetli geçimsizlik	10	20,0	62,5	62,5
Maddi sıkıntılar nedeniyle ayrıldılar	6	12,0	37,5	100,0
Toplam	16	32,0	100,0	
Cevaplamayan	34	68,0		
Toplam	50	100,0		

Anne babaları ayrılan çocuklara niçin ayrıldıklarını sorduğumuzda %62,5'i şiddetli geçimsizliği %37,5'i maddi sıkıntıları ayrılma nedeni olarak göstermişlerdir. Yani bu çocukların anne-babalarının ayrılmasının veya boşanmasının en önemli sebebi şiddetli geçimsizliktir.

Tablo-2.18. Anne-Babanın Birbirleriyle Geçinme Durumları

Geçerli	Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde	Artan Yüzde
Her zaman iyi geçinirlerdi	3	6,0	10,0	10,0
Çoğu zaman iyi geçinir, ara sıra kavga ederlerdi	5	10,0	16,0	26,0
Ara sıra iyi geçinir çoğu zaman kavga ederlerdi	18	36,0	58,0	84,0
Hiç bir zaman iyi geçinemez sürekli kavga ederlerdi	5	10,0	16,0	100,0
Toplam	31	62,0	100,0	
Cevaplamayan	19	38,0		
Toplam	50	100,0		

Anne ve babalarının birbirleriyle geçinme durumlarını çocuklara sorduğumuzda cevap verenlerin %10'u her zaman iyi geçinirlerdi, %16'sı çoğu zaman iyi geçinir, ara sıra kavga ederler, %58'i ara sıra iyi geçinir çoğu zaman kavga ederlerdi, %10'u hiçbir zaman iyi geçinemez sürekli kavga ederlerdi şeklinde cevap vermiştir. Sokakta yaşayan çocukların aile yaşantısının kavga ortamı içinde geçtiğini göstermektedir. Anne babasının kavgalarına tanık olan çocuk bu huzursuz ortamdan kaçarak sokaklarda yaşamayı tercih edebilmektedir.

Tablo-2.19. Anne-Babanın Kötü Alışkanlığı Olup-Olmama Durumu

Geçerli	Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde	Artan Yüzde
Evet	37	74,0	84,1	84,1
Hayır	7	14,0	15,9	100,0
Toplam	44	88,0	100,0	
Cevaplamayan	6	12,0		
Toplam	50	100,0		

Çocuklardan "Anne ve Babanızın herhangi bir kötü alışkanlığı var mı?" sorusuna evet cevabını verenler %84,1 hayır cevabını verenler ise %15,9'dur. Sonuçlardan da anlaşılacağı üzere bu çocuklardan büyük çoğunluğunun anne ve babasının kötü bir alışkanlığı vardır.

Tablo-2.20. Annenin Sigara Kullanma Durumu

Geçerli	Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde	Artan Yüzde
Evet	17	34,0	38,7	38,7
Hayır	27	54,0	61,3	100,0
Toplam	44	88,0	100,0	
Cevaplamayan	6	12,0		
Toplam	50	100,0		

Çocukların annelerinin sigara kullanma durumunu sorduğumuzda cevap veren çocuklardan %38,7'si annesinin sigara kullandığını %61,3'ü annesinin sigara kullanmadığını belirtmiştir.

Tablo-2.21. Annenin Alkol Kullanma Durumu

Geçerli	Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde	Artan Yüzde
Evet	5	10,0	11,4	11,4
Hayır	39	78,0	88,6	100,0
Toplam	44	88,0	100,0	
Cevaplamayan	6	12,0		
Toplam	50	100,0		

Çocukların annelerinin alkol kullanma durumunu sorduğumuzdu cevap veren çocuklardan %11,4'ü kullandığını %88,6'sı kullanmadığını belirtmiştir. Alkol kullanan annelerin hepsi aynı zamanda sigarada kullanmaktadır.

Tablo-2.22. Babanın Sigara Kullanma Durumu

Geçerli	Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde	Artan Yüzde
Evet	34	68,0	68,0	100,0
Hayır	16	32,0		
Toplam	50	100,0		

Çocukların babalarının sigara kullanma durumunu sorduğumuzdu %68'i evet yanıtı vermiştir. Sokak çocuklarının babalarının büyük çoğunluğunun sigara içmesi çocuklarının da özentile sigara içmesine neden olabilmektedir.

Tablo-2.23. Babanın Alkol Kullanma Durumu

Geçerli	Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde	Artan Yüzde
Evet	36	72,0	72,0	100,0
Hayır	14	28,0		
Toplam	50	100,0		

Çocukların babalarının alkol kullanma durumunu sorduğumuzdu %72'si evet yanıtı vermiştir. Sigara kullanan babaların hepsi alkol de kullanmaktadır.

Tablo-2.24. Babanın Diğer Kötü alışkanlıkları (Kumar Oynama) Olma Durumu

Geçerli	Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde	Artan Yüzde
Evet	22	44,0	44,0	100,0
Hayır	28	56,0		
Toplam	50	100,0		

Çocukların babalarının kumar oynama durumunu sorduğumuzdu %44'ü evet yanıtı vermiştir. Aynı zamanda kumar oynayan babaların hepsi sigara ve içki de kullanmaktadır. Annelerin kötü alışkanlıkları oranı, babalara göre daha azdır. Bu durum toplumun kadına biçtiği role dayanmaktadır. Ayrıca anket sonuçlarına göre uyuşturucu

madde kullanan ebeveynde çıkmamıştır. Babanın kötü alışkanlıkları Sigara, içki ve kumardır. Babanın kötü alışkanlıkları çocuğun sigara, içki, tiner, bally gibi kötü alışkanlıklar edinmesine neden olmaktadır. Çocukların evi terk etmelerine veya ebeveynleri tarafından evden kovulmalarında baba ve annenin kötü alışkanlıkları etkili olabilmektedir.

Tablo-2.25. Anne-Babanın Kavga Edip-Etmeme Durumu

Geçerli	Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde	Artan Yüzde
Evet	38	76,0	86,4	86,4
Hayır	6	12,0	13,6	100,0
Toplam	44	88,0	100,0	
Cevaplamayan	6	12,0		
Toplam	50	100,0		

Anne-babanız sık sık kavga eder mi? sorusuna cevap veren çocuklardan %86,4'ü evet, %13,6'sı hayır cevabı vermiştir. Yani çocukların çoğunun anne-babası sık sık kavga etmektedir. Geçimsiz bir ailede yaşayan çocuk sokağa kaçmayı bir çözüm olarak görebilmektedir.

Tablo-2.26. Anne-Babanın Kavga Etme Nedenleri

Geçerli	Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde	Artan Yüzde
Maddi sıkıntılar nedeniyle	19	38,0	50,0	50,0
Birbirleriyle anlaşamadıkları için	12	24,0	31,6	81,6
Babam kumar oynadığı için	4	8,0	10,5	92,1
Babam içki içtiği için	3	6,0	7,9	100,0
Toplam	38	76,0		
Cevaplamayan	12	24,0		
Toplam	50	100,0		

Çocuklara anne-babalarının kavga etme nedenlerini sorduğumuzda, %50'si maddi sıkıntılar nedeniyle, %31,6'sı birbirleriyle anlaşamadıkları için, %10,5'i babam kumar oynadığı için, %7,9'u babam içki içtiği için cevabını vermiştir. Anne-babanın kavga etmelerinde maddi yetersizlik etkilidir. Çocuklardan elde edilen bilgilere göre Babanın içki içmesi veya kumar oynaması kavga etmelerine neden olmaktadır.

Tablo-2.27. Babanın Eşini Dövme Durumu

Geçerli	Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde	Artan Yüzde
Evet	38	76,0	86,4	86,4
Hayır	6	12,0	13,6	100,0
Toplam	44	88,0	100,0	
Cevaplamayan	6	12,0		
Toplam	50	100,0		

Çocuklardan anne-babanız kavga ettiklerinde babanız annenizi dövüyor muydu? Sorusuna cevap verenlerden %86,4'ü evet, %13,6'sı hayır cevabı vermiştir. Verilere göre, bu çocuklar aile içinde şiddete tanık olmuşlardır. Çocuğun psikolojisini bozan bu durum çocuğun sokağa gitmesinde etkilidir.

Tablo-2.28. Anne-Babanın Çocuğunu Cezalandırıp-Cezalandırmama Durumu

Geçerli	Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde	Artan Yüzde
Evet	44	88,0	88,0	100,0
Hayır	6	12,0	12,0	
Toplam	50	100,0	100,0	

Görüştüğümüz çocuklara ebeveynleri cezalandırılıp cezalandırılmadığı sorulduğunda cevap veren çocuklardan %88'i evet, %12'si hayır yanıtını vermiştir. Bu verilere göre, sokak çocuklarının büyük çoğunluğu ebeveynlerince cezalandırılmaktadır. Cezalandırılan çocuklar, hak etmedikleri için aldıkları cezalar nedeniyle evi terk edebilmektedir.

Tablo-2.29. Anne-Babanın Çocuğunu Cezalandırma Nedenleri

Geçerli	Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde	Artan Yüzde
Başka şeylere sinirlenip hırslarını benden çıkarıyorlardı	14	28,0	31,8	31,8
Benden istedikleri şeyleri yapmadığım için	8	16,0	18,2	50,0
Eve para getirmediğim için	4	8,0	9,1	59,1
Yaramazlık yaptığım için	6	12,0	13,6	72,7
Sözlerini dinlemediğim karşı çıktığını için	12	24,0	27,3	100,0
Toplam	44	88,0	100,0	
Cevaplamayan	6	12,0		
Toplam	50	100,0		

Çocuklara anne-babanın kendilerini hangi nedenlerden cezalandırdığını sorduğumuzda %31,8'i başka şeylere sinirlenip hırslarını benden çıkarıyorlardı, %18,2'si Benden istedikleri şeyleri yapmadığım için, %9,1'i eve para getirmediği için, %13,6'sı yaramazlık yaptığım için, %27,3'ü sözlerini dinlemediği, karşı çıktığı için cevabını vermiştir. Verilerden de anlaşılacağı gibi huzursuz aile ortamında çocuğun suçu yokken bile ebeveynleri tarafından cezalandırılabilir. Eve para getirmediği için çocuğun cezalandırılması, maddi sıkıntılara dayanmaktadır. Çocuğun yaptığı ufak hatalar bile mutsuz, gergin aile ortamında cezalandırılmasına neden olmaktadır.

Tablo-2.30. Anne-babanın Çocuğunu Azarlama Durumu

Geçerli	Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde	Artan Yüzde
Evet	22	50,0	50,0	100,0
Hayır	22	50,0	50,0	
Toplam	44	88,0	100,0	
Cevaplamayan	6	12,0		
Toplam	50	100,0		

Yaptığımız anket sonuçlarına göre çocukların %50'si ebeveynleri tarafından azarlanmaktadır.

Tablo-2.31. Anne-Babanın Çocuğuna Küfür Etme Durumu

Geçerli	Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde	Artan Yüzde
Evet	17	34,0	38,7	38,7
Hayır	27	54,0	61,3	100,0
Toplam	44	88,0	100,0	
Cevaplamayan	6	12,0		
Toplam	50	100,0		

Çocuklar anne-babalarının kendilerine küfür etme durumu sorulduğunda %38,7'si evet, %61,3'ü hayır cevabı vermiştir. Anne-Baba tarafından aşağılayıcı ve gurur kırıcı sözler kullanılması çocuğu duygusal açıdan yıpratmaktadır.

Tablo-2.32. Anne-Babanın Çocuğunu Evden Kovma Durumu

Geçerli	Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde	Artan Yüzde
Evet	8	16,0	18,2	18,2
Hayır	36	72,0	81,8	100,0
Toplam	44	88,0	100,0	
Cevaplamayan	6	12,0		
Toplam	50	100,0		

Tablodan anlaşıldığı gibi, çocuklardan %18,2'si evden kovularak cezalandırılmaktadır. Verilere göre evden kovularak cezalandırılan çocuk sayısı çok düşüktür. Evden kovmak anne-babanın pek tercih etmediği bir cezalandırma şeklidir.

Tablo-2.33. Babanın İçki İçmesi ile Çocuğunu Evden Kovarak Cezalandırması Arasındaki İlişki

	Anne-babanız sizi ne şekilde cezalandırıyorlardı.	Toplam
	Evden kovarak	
Bu kötü alışkanlıklar nelerdir? (Babanın İçki içmesi)	8	8
Toplam	8	8

Araştırmadan elde edilen sonuca göre, babanın içki içmesi ile çocuğunu evden Kovarak cezalandırması arasında bir ilişki vardır. Çocuğunu evden kovarak cezalandıran anne-baba sayısı çok fazla değildir. 50 sokak çocuğu içerisinde 8'i anne-babasının kendisini evden kovarak" cezalandırdığını belirtmiştir. Ancak burada önemli olan bu 8 çocuğun hepsinin de babasının içki kullanmasıdır.

Tablo-2.34. Anne-Babanın Çocuğunu Dövme Durumu

Geçerli	Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde	Artan Yüzde
Evet	39	78,0	88,6	100,0
Hayır	5	10,0	11,4	
Toplam	44	88,0	100,0	
Cevaplamayan	6	12,0		
Toplam	50	100,0		

Anket çalışması yaptığımız sokak çocuklarından %88,7'si ebeveynlerinden tarafından dövülerek cezalandırılmaktadır. Sokak çocuklarının çoğu anne ve babası tarafından fiziksel istismara uğramaktadırlar. Ebeveynler çocuklarına küfür etmekte, azarlamakta ve dövmektedir. Çocuklar üzerindeki psikolojik baskılar çocuğu sokağa iten etmendir.

Tablo-2.35. Babanın Öğrenim Durumu ile Çocuğunu Döverek Cezalandırması Arasındaki İlişki

		Anne-babanız sizi ne şekilde cezalandırıyorlardı	Toplam
		Döverek	
Görüşülenin babasının öğrenim durumu	Okuma yazma bilmiyor	9	9
	İlkokul mezunu	26	26
	Ortaokul mezunu	4	4
	Lise mezunu		
Toplam		39	39

Görüştüğümüz çocuklardan çoğunun babası İlkokul mezunudur. Yaptığımız anket sonucunda babanın öğrenim durumu ile çocuğunu döverek cezalandırması arasında bir ilişki olduğu görülmüştür. Eğitim düzeyi düşük olan babalar çocuğunu döverek cezalandırmaktadır.

Tablo-2.36. Çocukların Kardeş Sayısı

Geçerli	Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde	Artan Yüzde
2,00	3	6,0	6,4	6,4
3,00	13	26,0	27,6	34,0
4,00	14	28,0	29,7	63,7
5,00	9	18,0	19,1	82,8
6,00	5	10,0	10,8	93,6
7,00	3	6,0	6,4	100,0
Toplam	47	92,0	100,0	
Cevaplamayan	3	8,0		
Toplam	50	100,0		

Anketimize katılan çocukların kardeş sayılan 2 ile 7 arasında değişmektedir. Çoğunun 3- 4 kardeşi vardır. %27,6'sı üç kardeşli, %29,7'si dört kardeşli, %19,1'i beş kardeşlidir. Sokak çocuklarının aileleri, geniş aile özelliği göstermektedir. Babaların çoğu işçi olarak çalışmaktadır. Babanın aldığı maaş evi geçindirmeye yetmemektedir. Babaların bir kısmı ise geçici günü birlik işlerde çalışmaktadır. Bu nedenle çocuklar çalışmaktadır. Annelerin çoğunun çalışmaması evin geçim yükünü çocukların çekmesine neden olmaktadır.

Tablo-2.37. Babanın Çalışma Durumu

Geçerli	Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde	Artan Yüzde
Evet	39	78,0	88,6	88,6
Hayır	5	10,0	11,4	100,0
Toplam	44	88,0	100,0	
Cevaplamayan	6	12,0		
Toplam	50	100,0		

Görüştüğümüz çocukların babalarının çalışma durumunu sorduğumuzda %88,6'sı babasının çalıştığını, %11,4'ün babası ise çalışmamaktadır. Yani sokak çocuklarının çoğunun babası bir iş sahibidir.

Tablo-2.38. Babanın Yaptığı İş Türü

Geçerli	Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde	Artan Yüzde
İşçi	19	38,0	48,7	48,7
Memur	3	6,0	7,7	56,4
Esnaf	7	14,0	17,9	74,3
Serbest Meslek	6	10,0	15,4	89,7
Diğer	4	4,0	10,3	100,0
Toplam	39	78,0	100,0	
Cevaplamayan	11	22,0		
Toplam	50	100,0		

Görüşülen çocukların babalarının yaptığı iş sorulduğunda %48,7'si işçi, %7,7'si memur, %17,9'u esnaf, %15,4'ü serbest meslek, %10,3'ü farklı mesleklerde çalıştıklarını söylemişlerdir. Babalarının çoğu işsizlik sorunu yaşamaktadır. Şehrin yaşam koşullarında geçim kaygısı çeken ebeveynler çocuklarının çalışmasını isteyebilmektedir. Bunda babanın işinin olmaması veya sürekli bir işinin olmaması etkilidir.

Tablo-2.39. Annenin Çalışma Durumu

Geçerli	Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde	Artan Yüzde
Evet	15	30,0	34,0	34,0
Hayır	29	58,0	66,0	100,0
Toplam	44	88,0	100,0	
Cevaplamayan	6	12,0		
Toplam	50	100,0		

Çocuklara annelerinin çalışma durumlarını sorduğumuzda %34'ü evet, %66'sı hayır yanıtını vermiştir. Bu çocukların çoğunun annesi ev hanımıdır. Kadınların eğitim düzeyinin düşük olması sürekli bir işinin olmamasında etkilidir.

Tablo-2.40. Annenin Yaptığı İş Türü

Geçerli	Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde	Artan Yüzde
Temizlikçi	12	24,0	80,0	80,0
İşçi	3	6,0	20,0	100,0
Toplam	15	30,0	100,0	
Cevaplamayan	35	70,0		
Toplam	50	100		

Yaptığımız ankete göre annesi çalışan çocukların %80 temizlikçilik, %20'si işçilik yapmaktadır. Bu çocukların çoğunun annesi temizlikçilik yapmaktadır. İşçi olanların sayısı ise oldukça düşüktür.

Sokak çocuklarının anne ve babaları çoğunlukla vasıfsız iş yapmaktadır. Bunun nedenini eğitim seviyelerin düşüklüğü ile açıklayabiliriz.

Tablo-2.41. Çocuğa Göre Ailenin Kazancının İhtiyaçları Karşılama Yeter Olup-Olmama Durumu

Geçerli	Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde	Artan Yüzde
Evet	2	4,0	4,5	4,5
Hayır	42	84,0	95,5	100,0
Toplam	44	88,0	100,0	
Cevaplamayan	6	12,0		
Toplam	50	100,0		

Görüşülen çocukların %95,5'i ailelerinin ihtiyaçlarını karşılayamadığını, %4,5'i ise karşıladığını ifade etmiştir. Görüldüğü gibi sokak çocuklarının çoğunun ailesi ihtiyaçlarını karşılayamamaktır. Anne-babanın vasıfsız, düşük gelirli işler yapmasıdır. Babanın ailenin temel ihtiyaçları yerine gelirini sigara, içki ve kumara harcaması ailenin kazancının ihtiyaçları karşılamaya yetmemesine neden olmaktadır.

Tablo-2.42. Ailenin İhtiyaçlarını Karşılama Biçimleri

Geçerli	Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde	Artan Yüzde
Akrabalar ve Komşular yardım ederdi	26	52,0	59,1	59,1
Ben çalışıyordum	15	30,0	34,1	93,2
Dilencilik yapıyordum	3	6,0	6,8	100,0
Toplam	44	88,0	100,0	
Cevaplamayan	6	12,0		
Toplam	50	100,0		

Yaptığımız ankette çocuklara ailenin ihtiyaçlarını nasıl karşıladığını sorduğumuzda %59,1'i Anne-Babanın ihtiyaçları karşılayamadığını, ailelerin çoğunun akrabalarından ve komşularından maddi destek alarak geçindiğini, %34,1'i aile bütçesine katkıda bulunmak için kendisi çalıştığını, %6,8'i dilencilik yaparak ailenin geçimini sağladığı yanıtını vermiştir. Yapılan bu anketten elde edilen verilere göre kazandıkları gelirle ailenin geçimini sağlayamayan anne-baba çocuğunu çalıştırmaktadır. Sokak çocuklarının ailelerinin maddi durumları yetersiz olduğu için komşuların ve akrabaların maddi desteği ile yaşamlarını sürdürmektedirler.

Tablo-2.43. Çocuğun Anne ve/veya Babasıyla Görüşüp Görüşmeme Durumu

Geçerli	Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde	Artan Yüzde
Evet	3	6,0	6,0	6,0
Hayır	47	94,0	94,0	100,0
Toplam	50	100,0		

Sokak çocuklarına anne ve/veya babasıyla görüşme durumlarını sorduğumuzda %94'ü hayır, %6'sı evet yanıtı vermiştir. Sokak çocuklarının büyük çoğunluğu şu anda anne ve/veya babasıyla görüşmemektedir. Bunda aile içi huzursuzluk, ebeveynlerinden şiddet gören çocukların anne ve babalarını görmek istememeleri etkilidir.

Tablo-2.44. Çocuğun Anne ve/veya Babasıyla Görüşmeme Nedenleri

Geçerli	Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde	Artan Yüzde
Anne - babamla görüşmek istemiyorum	26	56,0	55,2	55,2
Anne-babamı sevmiyorum	8	16,0	17,0	72,2
Anne-babam beni görmek istemiyor	7	14,0	15,0	87,2
Diğer	6	8,0	12,8	100,0
Toplam	47	94,0	100,0	
Cevaplamayan	3	6,0		
Toplam	50	100,0		

Çocuklara neden anne ve/veya babalarıyla görüşmediklerini sorduğumuzda %55,2'si anne babasıyla görüşmek istemediğini, %17'si anne babasını sevmediğini, %15'i anne babasının kendisini görmek istemediğini, %12,6'sı ise ölüm, nerde olduğunu bilmeme gibi farklı nedenler öne sürmüşlerdir. Bu çocukların çoğu mutsuz ve gergin bir aile ortamından kaçıp sokağa sığınmış çocuklardır. Çocukların çoğunluğu anne-babalarını sevmemektedir.

Tablo-2.45. Çocukların Sokakta Yaşamaya Başlamadan Önce Nerede Yaşadığı

Geçerli	Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde	Artan Yüzde
Ailele birlikte	44	88,0	88,0	88,0
Akrabalarının yanında	4	8,0	8,0	96,0
Diğer	2	4,0	4,0	100,0
Toplam	50	100,0	100,0	

Çocuklara sokakta yaşamaya başlamadan önce nerede yaşadıklarını sorduğumuzda %88'i ailesiyle beraber kaldığını, %8'i akrabalarının yanında kaldığını, %4'ü de başka bir ailenin yanında kaldığını belirtmiştir. Sokak Çocuklarının büyük çoğunluğu sokakta yaşamaya başlamadan önce ailesiyle birlikte yaşamaktadır. Çocukların çoğunun sokakta yaşamalarında aile ortamındaki huzursuzluk ve gördükleri şiddet etkilidir. Bu çocukların sokak çocuğu olmalarının sebebi ebeveynlerin çocuklarına karşı davranışlarıdır. Görüştüğümüz çocuklardan sokakta yaşamaya başlamadan akrabaların veya başkalarının yanında yaşayanların oranı ise çok düşüktür.

Tablo-2.46. Çocukların Yaşadığı Yerden Ayrıldıklarındaki Yaş Durumları

Geçerli	Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde	Artan Yüzde
7,00	1	2,0	2,0	2,0
8,00	2	4,0	4,0	6,0
9,00	5	10,0	10,0	16,0
10,00	17	34,0	34,0	50,0
11,00	13	26,0	26,0	76,0
12,00	5	10,0	10,0	86,0
14,00	5	10,0	10,0	96,0
15,00	2	4,0	4,0	100,0
Toplam	50	100,0	100,0	

Anket uyguladığımız çocuklara yaşadıkları yerden ayrılarak sokakta yaşamaya başladıkları yaşlarını sorduğumuzda özellikle çocukların 9-12 yaşları arasında (%70'i) yaşadıkları yerleri terk ettiği sonucuna ulaştık. Bu yaş grubunun altında veya üstünde olan sokak çocuklarını görmekte mümkündür. İlkokul çağındaki çocuklar daha çok evden kaçmaktadır. Çoğunlukla 10-11 yaşlarında çocuklar sokakta yaşamaya başlamışlardır. Bu yaşlarda çocuklar daha duygusal olmakta, sonuçlarını düşünmeden hareket etmektedirler.

Tablo-2.47. Çocukların Yaşadıkları Yerden Ayrılma Nedenleri

Geçerli	Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde	Artan Yüzde
Aile ortamındaki huzursuzluk	24	48,0	51,0	51,0
Evde veya kurumda uygulanan dayak vb. şiddet uygulanması	7	14,0	14,9	65,9
Aşırı fakirlik	5	10,0	10,6	76,5
Anne-babasının olmaması	3	6,0	6,4	82,9
Anne-baba tarafından kovulma	3	6,0	6,4	89,3
Sokaktaki arkadaşlardan etkilenme	3	6,0	6,4	95,7
Diğer	2	4,0	4,3	100,0
Toplam	47	94,0	100,0	
Cevaplamayan	3	6,0		
Toplam	50	100,0		

Görüşülen çocuklardan yaşadıkları yerden ayrılma nedenlerini sorduğumuzda %51'i aile ortamındaki huzursuzluğu, %14,9'u evde veya kurumda uygulanan dayak vb. şiddet uygulanmasını %10,6'sı olarak aşırı fakirliği, %6,4'ü Anne-babasının olmamasını, %6,4'ü anne-baba tarafından kovulmayı, %6,4'ü sokaktaki arkadaşlardan etkilenmeyi, %4,3'ü farklı nedenleri göstermiştir. Verilenlerden de anlaşıldığı gibi anne ve babanın birbiriyle anlaşamaması, gergin aile ortamı ve şiddet çocukların sokağa gitmesinde etkilidir.

2.2. SOKAK ÇOCUKLARININ SOKAKTAKİ YAŞAMLARINA İLİŞKİN BULGULAR

Tablo-2.48. Çocukların Yaşadıkları Yerden Ayrıldıklarında Nerede Kaldıkları

Geçerli	Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde	Artan Yüzde
Sokakta	16	32,0	32,0	100,0
Parkta	13	26,0	26,0	
Boş binalarda	10	20,0	20,0	
İnşaatlarda	11	22,0	22,0	
Toplam	50	100,0	100,0	

Çocuklara yaşadıkları yerlerden ilk ayrıldıklarında nerede kaldıklarını sorduğumuzda %32'si sokakta, %26'sı parkta, %20'si boş binalarda, %22 inşaatlarda kaldığını belirtmiştir. Söz konusu çocuklar ebeveynlerinin yanından ayrıldıklarında kalacak yer bulmakta güçlük çekmişler ve çoğu sokaklarda, inşaatlarda, parklarda kalmışlardır.

Tablo-2.49. Çocukların Yaşadıkları Yere Dönmediklerinde Ailelerin Çocuklarla İlgilenme Durumları

Geçerli	Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde	Artan Yüzde
Hiç ilgilenmediler	26	52,0	52,0	52,0
Beni aramaya başlamışlar	19	38,0	38,0	90,0
Polise haber vermişler	5	10,0	10,0	100,0
Toplam	50	100,0	100,0	

Çocuklara yaşadıkları yere dönmediklerinde ailelerin çocuklarla ilgilenme durumlarını sorduğumuzda %52'si hiç ilgilenmediler, %38'i beni aramaya başlamışlar,

%10'u polise haber verdiklerini belirtmiştir. Sokakta yaşamaya başlayan çocukların çoğu yaşadıkları yere dönmediklerinde ailelerinin hiç ilgilenmediklerini belirtmişlerdir. Çocukları eve dönmeyen ailelerin bir kısmı çocuklarını arayıp bulmaya çalışmıştır. Polise haber verenlerin oranı ise oldukça düşüktür. Çocukları evi terk ettiklerinde ailelerinin hiç ilgilenmemesi çocukların tekrar eve dönmelerinde etkili olmuştur. Bu çocukların çoğu ailelerinin ilgisizliğinden şikâyetçidir. Çocuklarını bulan ailelerin çocukları yeniden evden kaçırmıştır. Bu da aile içindeki kavga ortamı ve anne-babanın ilgisizliği, sorumsuzluğu değişmediği sürece çocukların evden kaçacaklarını göstermektedir. Ebeveynlerin çocuklarına karşı davranışlarının olumlu yönde değişmesi gerekmektedir.

Tablo-2.50. Çocukların Sokakta Yaşamaya Başladıklarında Neler Hissettikleri

Geçerli	Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde	Artan Yüzde
Çok korktum	21	42,0	42,0	42,0
Kendimi yalnız hissettim	15	30,0	30,0	72,0
Çaresizliğe kapıldım	12	24,0	24,0	96,0
Pişman oldum	2	4,0	4,0	100,0
Toplam	50	100,0	100,0	

Çocuklara sokakta yaşamaya başladıklarında neler hissettikleri sorduğumuzda %42'si çok korktuğunu, %30'u kendimi yalnız hissettim, %24'ü çaresizliğe kapıldığını, %4'ü pişman olduğunu belirtmiştir. Çocukların büyük çoğunluğu evden kaçtıkları gün korkmuşlar kendilerini yalnız, çaresiz ve kimsesiz hissetmişlerdir. Gece karanlığında yalnız kalmaya alışkın olmayan çocuk ilk günlerde korkmuştur. Görüştüğümüz çocukların büyük çoğunluğu ilk günlerde yaşadıkları korkunun yerini kendilerine güvenin aldığını söylemişlerdir. Sokakta tanıştıkları kendisi gibi aile ilgisizliği ve sevgisizliğinden kaçan çocuklarla arkadaş olmakta, yalnızlık yerini gruplaşmaya götürmektedir.

Tablo-2.51. Çocuğun Sokakta Bir İş Yapıp-Yapmama Durumu

Geçerli	Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde	Artan Yüzde
Evet	36	72,0	72,0	72,0
Hayır	14	28,0	28,0	100,0
Toplam	50	100,0	100,0	

Yaptığımız ankete katılan çocukların %72'si sokakta bir iş yapmakta olduğunu, %28'i ise bir iş yapmadığını belirtmiştir. Hiçbir iş yapmadığını söyleyen çocuklardan bir kısmı kapkaç, hırsızlık, gibi yasadışı olan işler yapmaktadır. İş yapanların çoğu mendil, çiçek satmaktadır. Ayakkabı boyayan ve tartıcılık yapan çocuklarda vardır.

Tablo-2.52. Çocuğun Sokakta Yaptığı İş Türü

Geçerli	Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde	Artan Yüzde
Mendil, çiçek vb. satıyorum	15	30,0	41,0	41,0
Ayakkabı boyuyorum	14	28,0	39,0	80,0
Tartıcılık yapıyorum	5	10,0	14,0	94,0
Diğer	2	4,0	6,0	100,0
Toplam	36	72,0	100,0	
Cevaplamayan	14	28,0		
Toplam	50	100,0		

Çocuklara yaptıkları iş türlerini sorduğumuzda %41'i mendil, çiçek vb. satıyorum, %39'u ayakkabı boyuyorum, %14'ü tartıcılık yapıyorum, %6'sıda farklı işler yaptıklarını belirtmişlerdir. Çocukların yaptıkları bu işler günlük işlerdir.

Tablo-2.53. Çocuğun Yaptığı İşten Memnun Olup Olmama Durumu

Geçerli	Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde	Artan Yüzde
Evet	2	4,0	5,6	5,6
Hayır	34	68,0	94,4	100,0
Toplam	36	72,0	100,0	
Cevaplamayan	14	28,0		
Toplam	50	100,0		

Görüştüğümüz çocuklara yaptıkları işten memnun olup olmadıklarını sorduğumuzda, %94,6'sı memnun olduğunu, %5,6'sı ise memnun olmadığını ifade etmiştir. Çocuklar sokaklarda yaptıkları çiçek, mendil satma, ayakkabı boyama ve tartıcılık işinden memnun değildir.

Tablo-2.54. Çocuğun Yaptığı İşten Memnun Olmama Nedenleri

Geçerli	Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde	Artan Yüzde
Kazancın düşük olması	21	42,0	61,7	61,7
Zabitanın veya Polisin Muamelesi	9	18,0	26,5	88,2
İşi sevmeme	4	8,0	11,8	100,0
Toplam	34	68,0	100,0	
Cevaplamayan	16	32,0		
Toplam	50	100,0		

Çocukların yaptıkları işten memnun olmama nedenlerini sorduğumuzda %61,7'si kazancının düşük olmasını, %26,5'i zabitanın ve polisin muamelesinden dolayı işinden memnun olmadığını, %11,8'i işi sevmemesinden işinden memnun olmadığını belirtmiştir. Verilerden de anlaşılacağı üzere çocuklar kazançlarından memnun değildir. Zabitanın ve/veya polisin sokaklarda ayakkabı boyayarak, kağıt mendil, sigara, çakmak satarak çalışan çocuklara karşı kötü davranışları çocukların işten memnun olmalarında etkilidir. Gelirlerinin azlığı ve zabita ile polisin davranışları çocukları hırsızlık, yankesicilik, dilencilik yapmalarına neden olmaktadır. Yaşamlarını sürdürebilmek için bu işleri tercih etmektedirler. Herhangi bir iş yapmadığını belirten çocuklar, sokaklarda kapkaç, hırsızlık, dilencilik gibi yasal olmayan işler yapmaktadır.

Tablo-2.55. Çocukların Yapmak İstedikleri İş Türleri

Geçerli	Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde	Artan Yüzde
Öğretmen	13	26,0	26,0	26,0
Polis	10	20,0	20,0	46,0
Doktor	9	18,0	18,0	64,0
Mühendis	8	16,0	16,0	80,0
Avukat	3	6,0	6,0	86,0
Subay	2	4,0	4,0	90,0
Diğer	5	10,0	10,0	100,0
Toplam	50	100,0	100,0	

Çocuklara hangi işi yapmak isterdiniz sorusunu sorduğumuzda %26'sı öğretmen, %20'si polis, %18'i doktor, %16'sı mühendis, %6'sı avukat, %4'ü subay, %10'u da farklı meslekler yapmak istediklerini belirtmiştir. Öğretmenliği tercih edenler genellikle kız çocukları olmuştur. Toplumda saygın görülen işleri yapmak istemektedirler. Çünkü bu çocuklar hep görmezden gelinmişlerdir.

Tablo-2.56. Çocukların Bu İşleri Yapmak İstemelerinin Nedenleri

Geçerli	Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde	Artan Yüzde
Sevdiğim için	20	40,0	40,0	40,0
Geleceği güvenli	13	26,0	26,0	66,0
Toplumda kabul gördüğü için	8	16,0	16,0	82,0
Çok fazla para kazandırdığı için	6	12,0	12,0	94,0
Diğer	3	6,0	6,0	100,0
Toplam	50	100,0	100,0	

Çocuklara neden bu meslekleri seçtiklerini sorduğumuzda %40'ı sevdiğim için, %26'sı geleceği güvenli olduğu için, %16'sı toplumda kabul gördüğü için, %12'si Çok fazla para kazandırdığı için, %6'sı farklı yanıtlar vermiştir. Çocukların yapmak istedikleri işleri tercih nedenleri bu işleri sevmeleridir. Çocukların çoğu öğretmen, polis, doktor veya mühendis olmayı hayal etmektedir. Yapılan işin toplumda kabul görmesi geleceğinin güvenli olması meslek seçiminde etkili olabilmektedir. Topluda suçlu görülen, önemsenmeyen bu çocuklar bu işleri yaparak toplumda kabul görmek, saygı duyulmak, para kazanmak istemektedirler. Onlara göre parasızlık onları sokağa itmiştir.

Tablo-2.57. Çocukların Sokaktaki Arkadaş Sayısı

Geçerli	Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde	Artan Yüzde
2-4	4	8,0	8,0	8,0
5-7	8	16,0	16,0	24,0
8-10	12	24,0	24,0	48,0
11 ve daha çok	26	52,0	52,0	100,0
Toplam	50	100,0	100,0	

Çocuklara sokaktaki arkadaş sayılarını sorduğumuzda %52'si 11 ve daha çok, %24'ü 8 ile 10 arası, %16'sı 5 ile 7 arasında, %8'i 2 ile 4 arasında arkadaş olduğunu belirtmiştir. Sokakta yaşayan çocukların hepsinin bir arkadaş grubu vardır. Sokaktaki tehlikelere karşı birbirlerine destek olmaktadır. Çoğunun 10'dan fazla arkadaşı vardır. Çocuklar sokaklarda grup halinde yaşamaktadır.

Tablo-2.58. Çocuklara Arkadaşlarını Seçme Biçimi

Geçerli	Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde	Artan Yüzde
İyi anlaşma	21	42,0	42,0	42,0
Aynı işi yapma	16	32,0	32,0	74,0
Herkesle arkadaş olabilirim	9	18,0	18,0	92,0
Diğer	4	8,0	8,0	100,0
Toplam	50	100,0	100,0	

Sokak çocuklarına arkadaş seçme biçimlerini sorduğumuzda %42'si iyi anlaşmayla, %32'si aynı işi yapmayla, %18'i herkesle arkadaş olabileceğini, %8'i farklı cevaplar vermişlerdir. Onlar için önemli olan arkadaşlarıyla iyi anlaşabilmeleridir.

Tablo-2.59. Çocukların Arkadaşlarıyla Birlikte Neler Yaptıkları

Geçerli	Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde	Artan Yüzde
Geziyoruz	39	78,0	78,0	78,0
Oyun oynuyoruz	7	14,0	14,0	92,0
Çalışıyoruz	4	8,0	8,0	100,0
Toplam	50	100,0	100,0	

Çocuklara arkadaşlarıyla birlikte neler yaptıklarını sorduğumuzda %78'i beraber gezdiklerini, %14'ü oyun oynadıklarını, %8'i çalıştıklarını belirtmiştir.

Çocuklarla yaptığımız özel görüşmelerde arkadaşlarıyla olan ilişkilerini doğal yaşama ortamlarında izlediğimiz çocukların hepsi arkadaşlarını sevmektedir. Aynı kaderi paylaşan bu çocukların arkadaşlarından başka sığınacak kimseleri yoktur. Arkadaşlarıyla olmaktan keyif aldıklarını kendi içlerinde ara sıra tartışmalar yaşasalar da sorunlarını aralarında çözdüklerini gördük. Çünkü bu çocuklar her şeyi anlık yaşamaktadırlar.

Tablo-2.60. Çocukların Alkol, Sigara, Tiner, Bally v.b Kullanma Durumları

Geçerli	Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde	Artan Yüzde
Evet	45	90,0	90,0	90,0
Hayır	5	10,0	10,0	100,0
Toplam	50	100,0	100,0	

Çocuklara alkol, sigara, tiner, bally veya herhangi bir uyuşturucu madde kullanma durumlarını sorduğumuz %90'ı evet, %10'u hayır yanıtı vermiştir. Verilere göre sokak çocuklarının büyük çoğunluğu bu maddeleri kullanmaktadır.

Tablo-2.61. Babanın İçki İçmesi ile Çocuğun Alkol, Sigara, Tiner, Bally vb. Uyuşturucu Madde Kullanması Arasındaki İlişki

		Bu kötü alışkanlıklar nelerdi (Babanın içki içme durumu)	Toplam
		Evet	
Alkol, Sigara, Tiner, bally veya herhangi bir uyuşturucu madde kullanıyor musunuz?	Evet	36	36
	Hayır		
Toplam		36	36

Yapmış olduğumuz ankete katılan sokak çocuklarının hemen hepsi alkol, sigara, tiner, bally gibi uyuşturucu maddeleri kullanmaktadır. Araştırmadan elde edilen sonuca göre, çocukların bu maddeleri kullanmalarının nedenlerinden biri de babasının içki içmesidir. Verilere göre babası içki içen bütün çocuklar bu tehlikeli maddeleri kullanmaktadır. Yani, babanın içki içmesi çocuğu etkilemektedir. Çünkü baba onun için her şeyi ile bir örnektir. Çocuk babasının yaptıklarını yapar. Hangisinin doğru, hangisinin yanlış olduğunun farkında olmadan taklit eder. Bu nedenle babanın içki içmesi ile çocuğunun da bu maddeleri kullanması arasında bir ilişki söz konusudur. Böylece babanın sigara, alkol kullanması ile çocuğun uyuşturucu madde kullanması arasında ilişki vardır hipotezi destelenmektedir.

Tablo-2.62. Çocukların Bu Maddeleri Kullanma Nedenleri

Geçerli	Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde	Artan Yüzde
Rahatlıyorum	22	44,0	49,0	49,0
Her şeyi unutuyorum	15	30,0	33,3	82,3
Sorunlarımdan kurtuluyorum	5	10,0	11,1	93,4
Diğer	3	6,0	6,6	100,0
Toplam	45	90,0	100,0	
Cevaplamayanlar	5	10,0		
Toplam	50	100,0		

Çocukların alkol, sigara, tiner, bally ve benzeri uyuşturucu madde kullanma nedenlerini %49'u rahatladığı, %33,3'ü her şeyi unuttuğu, %11,1'i sorunları olduğu için, %6,6'sı farklı nedenlerden dolayı bu maddeleri kullandığını belirtmiştir. Yaşamım sokakta geçirmenin ve sokak çocuğu olmanın zorluğuna işaret eden çocuklar bu maddeleri kullanarak rahatladıklarını, her şeyi unuttuklarını ve sorunlarından kurtulduklarını ifade etmektedirler. Aslında daha çok kendilerini buna inandırmışlardır. Çünkü onların da kabul ettiği gibi, bu maddeler sorunlarını çözmekten çok, unutturmakta, hatta yeni sorunlar doğurmaktadır.

Tablo-2.63. Çocukların Sokakta Yaşarken Polisle Karşılaşma Durumları

Geçerli	Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde	Artan Yüzde
Evet	48	96,0	96,0	96,0
Hayır	2	4,0	4,0	100,0
Toplam	50	100,0	100,0	

Çocuklara "Sokakta yaşarken polisle herhangi bir probleminiz oluyor mu?" sorusunu sordüğümüzde %96'sı evet, %4'ü hayır cevabını vermiştir. Demek ki, sokak çocuklarının çoğu polisle bir takım problemler yaşamış çocuklardır.

Tablo-2.64. Çocukların Suç İşleme Durumu

Geçerli	Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde	Artan Yüzde
Evet	22	44,0	100,0	100,0
Hayır	28	56,0		
Toplam	50	100,0		

Çocuklara herhangi bir suç işlediniz mi? Sorusunu sorduğumuzda %44'ü evet, %56'sı hayır, cevabı vermiştir. Verilere göre çocukların suça karışma durumu çok yüksektir. Bunun yanı sıra suç işlediğini saklayan çocuklarında olabileceği göz ardı edilmemelidir.

Tablo-2.65. Çocukların Suç Örgütleriyle Tarafından Kullanılma Durumu

Geçerli	Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde	Artan Yüzde
Evet	15	30,0	100,0	100,0
Hayır	35	70,0		
Toplam	50	100,0		

Çocuklar “Herhangi bir suç örgütü tarafından suç işlemeye zorlandınız mı?” Sorusuna %30 evet, %70'i hayır cevabını vermiştir. Bu verilerde sokak çocuklarının suç örgütlerince kullanıldığı görülmektedir.

Tablo-2.66. Çocukların Polisle Probleminin Kavga Olma Durumu

Geçerli	Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde	Artan Yüzde
Kavga	22	44,0	100,0	100,0
Cevaplamayan	28	56,0		
Toplam	50	100,0		

Anketimize katılan sokak çocuklarının %44'ü polisle kavga nedeniyle problem yaşadığını belirtmiştir.

Tablo-2.67. Çocukların Polisle Probleminin Hırsızlık Olma Durumu

Geçerli	Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde	Artan Yüzde
Hırsızlık	14	28,0	100,0	100,0
Cevaplamayan	36	72,0		
Toplam	50	100,0		

Görüştüğümüz çocuklardan %28'i hırsızlık nedeniyle polisle problemi olmuştur.

Tablo-2.68. Çocukların Polisle Probleminin Yankesicilik Olma Durumu:

Geçerli	Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde	Artan Yüzde
Yankesicilik	15	30,0	100,0	100,0
Cevaplamayan	35	70,0		
Toplam	50	100,0		

Görüştüğümüz çocuklardan %30'u yankesicilik nedeniyle polisle problemi olmuştur.

Tablo-2.69. Çocukların Polisle Probleminin Dilencilik Olma Durumu

Geçerli	Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde	Artan Yüzde
Dilencilik	12	24,0	100,0	100,0
Cevaplamayan	38	76,0		
Toplam	50	100,0		

Görüştüğümüz çocuklardan %24'ü dilencilik nedeniyle polisle takım sorunlar yaşamıştır.

Tablo-2.70. Çocukların Polisle Probleminin Alkol Tiner, Bally vb. Maddeleri Kullanma Durumu

Geçerli	Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde	Artan Yüzde
Uyuşturucu, tiner, bally, alkol vb. kullanmak	35	70,0	100,0	100,0
Cevaplamayan	15	30,0		
Toplam	50	100,0		

Tablodan da anlaşıldığı gibi sokak çocuklarının polisle olan probleminin en önemli ve başlıca sebebi uyuşturucu, tiner, bally veya alkol gibi maddeleri kullanmalarındır. Çocuklardan %70'i bu maddeler nedeniyle polisle problemler yaşamıştır.

50 sokak çocuğu ile yaptığımız ankette polisle problem yaşayan çocukların problemlerinin nedeni birden fazladır. Yani, çocuklar tek bir nedenden değil, birkaç nedenden dolayı da polisle bir takım sorunlar yaşayabilmektedirler. Sokak çocuklarıyla gerçekleştirdiğimiz özel görüşmelerde, çocukların polis veya zabıta tarafından fiziksel ve duygusal olarak istismar edildikleri de ortaya çıkmıştır.

Tablo-2.71. Çocukların Sokakta Yaşarken İstismar Edilip Edilmeme Durumları

Geçerli	Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde	Artan Yüzde
Evet	47	94,0	94,0	94,0
Hayır	3	6,0	6,0	100,0
Toplam	50	100,0	100,0	

Görüştüğümüz çocuklardan %94'ü sokakta yaşarken istismara uğradıklarını, %6'sı ise uğramadıklarını ifade etmiştir. Bu da sokak çocuklarının çoğunun sokakta yaşarken istismar edildiklerini göstermektedir. Daha çok fiziksel istismar gören bu çocuklar, küfür, kötü, aşağılayıcı sözlere de maruz kalmaktadır.

Tablo-2.72. Çocuklara Sokakta Yaşarken Uğradıktan İstismar Türleri

Geçerli	Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde	Artan Yüzde
Fiziksel istismar	29	58,0	61,7	61,7
Duygusal istismar	15	30,0	32,0	93,7
Cinsel istismar	3	6,0	6,3	100,0
Toplam	47	94,0	100,0	
Cevaplamayan	3	6,0		
Toplam	50	100,0		

Yaptığımız ankete çocuklara sokakta uğradıkları istismar türlerini sorduğumuzda %61,7'si fiziksel istismara, %32'si duygusal istismara, %6,3'ü ise cinsel istismara uğradığını belirtmiştir. Bu veriler doğrultusunda sokak çocuklarının sokakta yaşarken en fazla fiziksel istismara maruz kaldığını sonucunu çıkarabiliriz. Çocuklar, sokakta birçok tehlikeye maruz kalmaktadır. Bu tehlikelerden bazıları fiziksel, duygusal ve cinsel istismardır. Çocuklar kendilerini daha çok duygusal istismarın rahatsız ettiği konusunda hem fikirdirler. Cinsel istismara uğrayan çocuk sayısı azdır fakat çocuklar bu tür bir istismarı saklama gereği de duymuş olabilirler.

Tablo-2.73. Çocukları Kimlerin istismar Ettiği

Geçerli	Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde	Artan Yüzde
Sokaktaki insanlar	18	36,0	38,3	38,3
Zabıta ve/veya Polis	14	28,0	29,8	68,1
Sokaktaki büyük çocuklar	12	24,0	25,5	93,6
Diğer	3	6,0	6,4	100,0
Toplam	47	94,0	100,0	
Cevaplamayan	3	6,0		
Toplam	50	100,0		

Sokak çocuklarına kimler tarafından istismara uğradıkları sorulduğunda %38,3'ü sokaktaki insanlar, %29,8'i zabıta ve/veya polisten, %25,5'i sokaktaki büyük çocuklardan, %6,4'ü farklı kişilerden istismar gördüklerini belirtmiştir. Çocukların en fazla, sokaktaki insanlar tarafından istismar edildikleri, araştırmamızın bulguları arasındadır. Bununla birlikte zabıta ve/veya polis de sokak çocuklarını istismar edenler arasındadır. Verilere dayanarak sokak çocuklarının büyük çoğunluğunu, sokaktaki insanların istismar ettiği sonucuna varabiliriz. Ayrıca, oranı çok düşük de olsa, sokak çetelerinin de çocukları istismar ettiğini söyleyebiliriz.

Tablo -2.74. Çocuğa Göre insanların Sokak Çocuklarını Küçümseme Durumları

Geçerli	Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde	Artan Yüzde
Küçümsüyorlar	26	52,0	100,0	100,0
Cevaplamayan	24	48,0		
Toplam	50	100,0		

Görüşüğümüz çocuklardan %52'si sokakta çalışırken veya dilenirken, insanların kendilerini küçümsediklerini, hor görüldüklerini ifade etmişlerdir.

Tablo-2.75. Çocuğa Göre İnsanların Sokak Çocuklarıyla Alay Etme Durumu

Geçerli	Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde	Artan Yüzde
Alay ediyorlar	23	46,0	100,0	100,0
Cevaplamayan	27	54,0		
Toplam	50	100,0		

Görüşüğümüz çocuklardan %46'sı insanların kendileriyle alay ettiklerini söylemiştir. Küçük görülen, alay edilen bu çocuklar topluldan kopmakta yabancılaşmaktadır.

Tablo-2.76. Çocuğa Göre İnsanların Sokak Çocuklarına Küfür Etme Durumları

Geçerli	Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde	Artan Yüzde
Küfür ediyorlar	17	34,0	100,0	100,0
Cevaplamayan	33	66,0		
Toplam	50	100,0		

Görüşüğümüz çocuklardan %34'ü insanların kendileriyle küfür ettiklerini belirtmiştir.

Tablo-2.77. Çocuğa Göre İnsanların Sokak Çocuklarına Şiddet Uygulama Durumları:

Geçerli	Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde	Artan Yüzde
Şiddet uyguluyorlar	25	50,0	100,0	100,0
Cevaplamayan	25	50,0		
Toplam	50	100,0		

Görüşüğümüz çocuklardan %50'si sokakta çalışırken veya dilenirken, insanların kendilerine şiddet uyguladıklarını söylemiştir. Sokak çocukları sokaktaki insanların fiziksel, duygusal istismarıyla karşı karşıya kalmaktadır.

Tablo-2.78. Çocuğa Göre İnsanların Sokak Çocuklarına Sevgi ve Şefkat Gösterme Durumları

Geçerli	Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde	Artan Yüzde
Sevgi şefkat gösteriyorlar	4	8,0	100,0	100,0
Cevaplamayan	46	92,0		
Toplam	50	100,0		

İnsanların sokak çocuklarına sevgi ve şefkat gösterdiklerini düşünen çocuklar ise %8'dir. Sokak çocuklarının çok azı insanlardan sevgi ve şefkat gördüğünü düşünmektedir. Sokaktaki insanların çoğu, sokak çocuklarını küçümsemektedir. Çocuklara sevgi ve şefkat gösterenlerin oranı çok azdır. Sokak çocuklarına acıyanların oranı yüksektir.

Tablo-2.79 Çocukların Geleceğe Yönelik Plan Yapıp Yapmama Durumları

Geçerli	Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde	Artan Yüzde
Evet	27	54,0	54,0	54,0
Hayır	23	46,0	46,0	100,0
Toplam	50	100,0	100,0	

Çocuklara "geleceğe yönelik plan yapıyor musunuz?" sorusunu sorduğumuzda %54'ü evet %46'sı ise hayır cevabını vermiştir. Yani sokak çocuklarının çoğunun geleceğe yönelik planları vardır. Sokak çocuklarıyla yaptığımız özel görüşmelerde, çoğunun ileride bir iş sahibi olmak ve sokaklardan kurtulmak istediklerini gördük. Gelecekte beklediği olan çocuklar iyi bir işlerinin olmasını istemektedirler. Geleceğe yönelik plan yapmayanların ise, geleceğe dair bir beklentileri olmadığını, hayatlarının geri kalanını da sokakta geçireceklerine inandıklarını, çok fazla umutsuz olduklarını gördük.

Tablo-2.80. Çocukların Sokakta Yaşamaktan Memnun Olup Olmama Durumu

Geçerli	Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde	Artan Yüzde
Evet	8	16,0	16,0	16,0
Hayır	42	84,0	84,0	100,0
Toplam	50	100,0	100,0	

Görüştüğümüz çocukların %16'sı sokakta yaşamaktan memnun, %84'ü ise memnun olmadığını ifade etmişlerdir. Verilere göre, sokak çocuklarının çoğunluğu sokakta yaşamaktan memnun değildir.

Tablo-2.81. Çocukların Eve Dönmeyi Düşünüp-Düşünmeme Durumları

Geçerli	Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde	Artan Yüzde
Evet	7	14,0	14,9	14,9
Hayır	40	80,0	85,1	100,0
Toplam	47	94,0	100,0	
Cevaplamayan	3	6,0		
Toplam	50	100,0		

Sokak çocuklarına eve dönmeyi düşünüp düşünmedikleri sorulduğunda, %14,9'u evet, %85,1'i hayır cevabını vermiştir. Bu verilerden büyük çoğunluğunun eve dönmeyi düşünmedikleri sonucuna ulaşılmıştır. Bu çocuklar sokakta yaşamaktan memnun oldukları için değil, aile ortamından korktukları, mutsuz oldukları için eve dönmeyi düşünmemektedirler.

Tablo-2.82. Sokak Çocuklarının Devletten Neler Bekledikleri

Geçerli	Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde	Artan Yüzde
Kalacak bir yer	17	34,0	34,0	34,0
Sürekli iş	15	30,0	30,0	64,0
Eğitim imkânı	7	14,0	14,0	78,0
Hiçbir şey	11	22,0	22,0	100,0
Toplam	50	100,0	100,0	

Sokak çocuklarına devletten neler beklediklerini sorduğumuzda %34'ü kalacak bir yer, %30'u sürekli bir iş, %14'ü eğitim imkânı, %22'si hiçbir şey beklemediğini belirtmiştir. Tablodan da anlaşıldığı gibi, sokak çocuklarının çoğu devletten kalacak bir yer ve sürekli bir iş beklentisi içerisindeyler. Görüştüğümüz çocuklardan bir kısmı, kendilerine eğitim imkânlarının sağlanması gerektiğini düşünmektedir. Bir kısmı ise bu soruyu "hiç bir şey" diyerek cevaplandırmıştır.

Tablo-2.83. Sokak Çocuklarının Yapmak İsteyip de Yapamadıkları

Geçerli	Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde	Artan Yüzde
Tatil yapmak	18	36,0	36,0	36,0
Lunaparka gitmek	13	26,0	26,0	62,0
Bisiklete binmek	10	20,0	20,0	82,0
Diğer	9	18,0	18,0	100,0
Toplam	50	100,0	100,0	

Çocuklara “yapmak isteyip de yapamadıkları şey nedir?” sorusunu sorduğumuzda %36’sı tatil yapmak, %26’sı lunaparka gitmek, %20’si bisiklet binmek, %18’i ise farklı cevaplar vermiştir. Çocukların çoğunun tatil yapmaya ihtiyaçları var, ya da tatil yapmanın ne demek olduğunu bilmedikleri, merak ettikleri için bunu istemektedirler. Yinede en çok yapmayı istedikleri, ama yapamadıklarını şeyin bisiklete binmek ve lunaparka gitmek olduğu araştırmamızın sonuçları arasındadır.

SONUÇ

Sokak Çocuklarını Tanıtıcı Sonuçlar: Araştırmada sokakta yaşayan 50 çocuk ile görüşülmüştür. Görüştüğümüz çocuklar içerisinde erkek çocuk sayısı, kız çocukların sayısından daha fazladır. Erkek çocukları aile bütçesine katkıda bulunmak için sokaklarda çalıştırılmaktadır. Sokaklarda çalışan çocuklar sokak çocuğu olmaktadır. Sokakta yaşayan kız çocukların sayısının az olmasında Türk aile yapısının namus anlayışı ve kız çocuklarının çalışmasına karşı çıkılmasıyla açıklanabilir. Sokakta yaşayan çocukların yaş gruplarının yoğunluğu 12-14 yaş grubu çocuklar oluşturmaktadır. Araştırmamıza konu olan çocuklar, ekonomik durumu temel ihtiyaçlarını karşılamaya yetmeyen, sürekli olarak çalışmayan ve gecekondularda yaşayan ailelerin çocuklarıdır. Anne-babalarını eğitim düzeyi çok düşüktür. Ailelerin önemli bir kısmı şehre kısa bir süre önce göç etmiştir. Kentin sosyal yaşamına, kent kültürüne adapte olamamış göçün getirdiği sosyo-ekonomik sorunlarla boğuşan ailelerdir. Ailede çocuk sayısındaki yoğunluğu ortalama olarak 3, 4, 5 sayıdaki çocuklar oluşturmaktadır. Ailelerin çok çocuklu bir yapıya sahip olması, çoğunlukla erkek çocuklarını aile bütçesine katkı sağlamaları için çalıştırmalarına neden olmakta, kız çocuklarını okutmama yoluna gitmektedirler. Çocukların çoğu İlkokulu terk etmiştir. Çocukların eğitimlerini yarıda bırakma nedenleri ise maddi durumlarının iyi olmaması, ailenin okula göndermemesi ve bir işte çalışmaya başlamaktır. Çocuklardan büyük bir kısmı eğitimlerini sürdürürken okuldan kaçma davranışı göstermiş çocuklardır. Okula sürekli olarak devam etmedikleri için okul başarıları düşüktür. Ayrıca görüştüğümüz çocukların cinsiyetleri ile öğrenim durumları arasında bir ilişki olduğu ortaya çıkmıştır. Erkek çocukların eğitim düzeyi kız çocuklara göre daha yüksektir.

Sokak Çocuklarının Ailelerini Tanıtıcı Sonuçlar: Görüşülen sokak çocuklarının ailelerinin çoğu Türkiye'nin birçok yerinden göçerek Ankara'ya gelmişlerdir. Araştırmanın yapıldığı sırada görüşülen çocuklardan büyük bir kısmının ailesi Ankara'da ikamet etmektedir.

Araştırma kapsamına alınan çocukların çoğunun anne babası birlikte yaşamaktadır. Sokak çocuklarının ailelerinin büyük bir çoğunluğu gecekonduda yaşamaktadır. Ailelerin yaşadığı gecekonduların çoğu kendilerine aittir.

Çocukların annelerinin büyük bir kısmı okur-yazar değildir. Babalarının ise büyük bir kısmı okur-yazardır. Babanın öğrenim durumu ile çocuğun öğrenim durumu paralellik göstermektedir.

Çocukların babalarının çalıştıkları iş türüne bakıldığında, Babaların çoğu işçi olarak çalışmakta, bir kısmı ise geçici ve vasıfsız işlerde çalışmaktadırlar. Annelerin çoğu bir işte çalışmamaktadır. Büyük bir kısmı çalışmamakla birlikte çalışan anneler temizlikçi gibi vasıfsız işlerde çalışmaktadırlar.

Çocukların büyük bir kısmı babalarının, annelerini dövdüğünü ifade etmiştir. Kocasından dayak yiyen kadın, çocuğuna şiddet uygulamaktadır. Başka şeylere kızarak anne ve babalar çocuğuna şiddet uygulamaktadır.

Babaların büyük bir çoğunluğu ise alkol kullanmaktadır. Alkol, sigara kullanan babaların çocukları da sigara, alkol, bally, tiner gibi uyuşturucu maddeler kullanması arasında ilişki vardır. Bu veriler hipotezimizi desteklemektedir. Sokak çocuklarının annelerinin bir kısmı sigara kullanmaktadır. Annelerin çok azı alkol kullanmaktadır. Sokak çocuklarının babalarından alkol kullananların hepsi sigara kullanmaktadır. Babanın kötü alışkanlıkları eşler arasındaki ilişkinin bozulmasına neden olmaktadır. Aile içi geçimsizlik çocuğu sokağa itici bir faktördür.

Sokak Çocuklarının Sokaktaki Yaşamlarına İlişkin Sonuçlar: Çocukların evden ayrılma sebeplerini; ailede gördükleri fiziksel, psikolojik istismar, aile içi huzursuzluk ve yoksulluk oluşturmaktadır. Ailelerin çoğu çocuğun evden ayrılmasıyla hiç ilgilenmemişlerdir. Aile nüfusu kalabalık, sorumsuz ebeveynler oldukları için çocuklarından birinin evden ayrılmalarını önemsememişlerdir.

Görüşülen sokak çocuklarının tamamı sigara kullanmaktadır. Çocukların büyük bir çoğunluğu ise bally ve tiner kullanmaktadır. Çocuk bu uyuşturucu maddeleri sorunlarını, ailelerini, sokakta karşılaştıkları tehlikeleri unutmak için kullanmaktadırlar. Sokak arkadaşları tarafından kabul edilmek için bally, tiner kullanmaya başlamışlardır.

Çocuklar sokakta yaşamlarında en çok etkili olan nedenleri aile içinde uygulanan şiddet, aile içi huzursuzluk, anne-baba tarafından sokağa atılma ve sokakta tanıştığı arkadaşları olarak belirtmişlerdir. Çocuk sokakta karşılaştığı arkadaşlarla evi terk ederek sokaklarda yaşamaktadır. Çocukların çoğu sokaklarda kâğıt mendil, sigara ve çakmak satarak, ayakkabı boyayarak, bir kısmı ise para isteyerek geçinmektedir.

Sokak çocuklarının çoğunun sokakta yaşarken polisle temasları olmuştur. Çocukların polisle temaslarının nedenlerini; yankesicilik, hırsızlık, tiner-bally kullanmak ve insanların şikâyeti üzerine polis tarafından alıkonulmaları, bu çocuklara birer suçlu gözüyle bakıldığını göstermektedir. Bu durum çocukları olumsuz yönde etkilemektedir.

Çocukların büyük bir kısmı sokakta yaşarken sokak çetelerinin, sokaktaki insanların fiziksel, cinsel ve duygusal istismarına uğradıklarını belirtmişlerdir.

Çocukların hemen hiçbiri eve dönmeyi düşünmemektedir. Çocukların eve dönmeyi istememe sebepleri; anne-babasının uyguladığı şiddet ve sokaktaki arkadaşlarını sevmeleridir. Sokak çocuklarının çoğunun sokakta bir arkadaş grubu vardır.

Çocukların büyük bir çoğunluğunun geleceğe yönelik planları vardır. Ama bu planların gerçekleşeceğine inanmamaktadırlar. Kendilerinin huzurlu bir aile ortamına, ilgiye, merhamete ve korunmaya ihtiyaçları olduklarını belirtmişlerdir. Tatil yapmayı, lunaparka gitmeyi ve bisiklete binmeyi istemektedirler.

ÖNERİLER

Sokak çocukları sorunu birçok olgunun birleşmesiyle ortaya çıkmaktadır. Yoksulluk, kentleşme ve gecekondulaşma, işsizlik, anne-babanın eğitimsizliği, ana-baba olmanın bilinci ve sorumluluğunda olmamaları, adaletsiz gelir dağılımı, çocukların eğitimlerini sürdürememeleri, çocukların çalışması, aile parçalanması gibi faktörler sokak çocukları sorununu yaratmaktadır. Bu sorunun çözümlenmesi için mikro ve makro düzeyde önlemler alınması şarttır.

Mikro Düzeyde Önlemler

Hukuki Düzenlemeler: Sokak çocuklarının ve sokakta çalışan çocukların korunmaları için var olan yasaların yeniden ele alınarak değerlendirilmeleri gereklidir. Yasalar düzenlenerek çocukların yaşamları güvence altına alınmalıdır.

A) Sokak çocukları ile ilgili olarak hazırlanan 2828 Sayılı Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kanunu yeniden yapılandırılmalıdır. Sağlıklı, kendine güvenen, bireyler olarak yetiştirilmelidir.

B) 2553 Sayılı Çocuk Mahkemelerinin Kuruluş, Görev ve Yargılama Usulleri Hakkındaki Kanun da sokak çocuklarının durumu dikkate alınarak yeni düzenlemelerin yapılması gereklidir. Kanunun kapsamı genişletilerek evden kaçan, suç işleyen çocukların aile ortamları izlenmelidir. İslahevlerinin yapısı yeniden düzenlenmelidir.

C) Yoksul ailelere yapılan yardımlar arttırılmalıdır.

D) Çocuk Hakları Sözleşmesindeki maddelerine uyulması gerekmektedir.

E) ILO-IPEC (Çocuk Emeğinin Sona Erdirilmesi Uluslar arası Programı) programı uygulanmalıdır.

İlgili Kurum ve Kuruluşlar: Sokak çocukları sorununa yönelik olarak alınacak önlemlerde ve sorunun çözümlenmesinde birçok kurum ve kuruluşun kendi içinde ve diğer kuruluşlarla işbirliği yapması gerekmektedir.

Bu konudaki ilgili kurum ve kuruluşlar:

A) Milli Eğitim Bakanlığı: İlköğretimin zorunlu olduğu ilkesinden hareketle, okul müdürlükleri aile işbirliği sağlanarak çocukların okula devamlarını sağlamalıdır. Rehber öğretmenlerle sokakta çalışan çocukların özellikleri, karşılaştığı sorunlar hakkında öğrencilere bilgiler verilmelidir. 20 Kasım “Çocuk Hakları” günü okullarda kutlanmalıdır. Hakları hakkında bilgi verilmelidir.

İlkokul ara sınıftan terklerin sokağa çıkanların büyük bir bölümünü oluşturduğu bilinmektedir. Bu çağdaki çocukların ebeveynleri ve okuldaki öğretmenleri konu hakkında bilgilendirilmeli ve gerekli ilk önlemleri almaları konusunda dikkatleri çekilmelidir.

Çocukların başarı düzeylerinin düşük olduğu dersler için okullarda destekleme çalışmaları gerçekleştirilmelidir. Zorunlu eğitim çağı dışındaki çocuklar, dışardan bitirme sınavlarına hazırlanmalı veya mesleki eğitime yönlendirilmelidir. Yoksul öğrencilerin eğitimlerini devam ettirebilmeleri için YİBO, PİO’ların sayısı arttırılmalıdır. Aile düzenini korumaya, aile içi şiddeti ve çocuk istismarını azaltmaya yönelik eğitim programları düzenlenmelidir. “Aile ve Çocuk Eğitimi” programı, “Anne-Çocuk Eğitimi”, “Baba Destek Programı” yaygınlaştırılmalıdır. Sokak çocukluğunu önlemede ailelerin eğitimi için çocukların sokaklarda karşılaşılabileceği riskler (madde bağımlılığı, cinsel istismar, bulaşıcı hastalıklar ve benzeri) ailelere anlatılmalı ve bu konu ile ilgili olarak ailelerin görüş ve önerileri alınmalıdır. Ailelere çocukların geleceği açısından okumanın önemi anlatılmalıdır. Ailelerin eğitiminde yüz yüze eğitimin yanı

sıra uzaktan eğitim araçları da (TV, internet gibi) yoğun olarak kullanılmalıdır. Sokak çocuklarının başkaları ile iyi ilişki kurabilmeleri, çevresine uyum sağlayabilmeleri, iş imkânına kavuşmaları için aile sıcaklığını verecek "Sokak Çocukları Rehabilitasyon Merkezlerinin" sayılarının artırılması gereklidir. Sokak Çocuklarının yaşam biçimleri, sorunları ve çözüm yollarıyla ilgili programlar, projeler hazırlanarak kitle iletişim araçlarıyla kamuoyuna duyurulmalıdır. Medyanın bilgilendirme aracı olarak kullanılmalıdır. Halk eğitim merkezleri yeniden yapılandırılarak meslek edindirme kurslarının içeriği zenginleştirilerek sayısı arttırılmalıdır.

B) Sağlık Bakanlığı: Madde bağımlısı olan çocukların tedavisine yönelik olarak yapılan çalışmalar arttırılmalıdır. Hastanelerde çocuk istismarını izleme birimleri kurulmalıdır. Sokakta yaşayan ve madde bağımlısı olan 18 yaş üstü gençlere yönelik gençlik evlerinin, tıbbi ve sosyal rehabilitasyonun yapılacağı birimlerin oluşturulması gerekir. Çocuk Ergen Madde Bağımlılığı Tedavi ve Eğitim Merkezlerinin sayısı arttırılmalıdır. Kurulan bir birimle tedavisi gereken çocuklara ulaşarak madde bağımlısı çocuklar ücretsiz tedavi edilmelidir. Madde bağımlılığıyla ilgilenen ayrı bir kurum oluşturulmalıdır. Bally, tiner satışında yaş sınırlaması getirilmelidir.

C) Adalet Bakanlığı: Sokak çocuklarının suça yönelmesinin önlenmesi için bu kuruluşların çalışmaları gereklidir. İslahevleri sayısı arttırılmalıdır. Çocuk hakkındaki kararın takibini gerçekleştirecek, gözetim görevini yapacak, çocuğun yerleştirilmesi gereken bir kurum oluşturulmalıdır. Mağdur çocuklara yönelik kanun tasarısı ve uluslararası çocuk kaçırmayı önlemeye yönelik kanun tasarısı hazırlanmalıdır.

Ç) İçişleri Bakanlığı: Emniyet Genel Müdürlüğü Çocuk Büro Amirliklerinde sosyal hizmet uzmanı ve psikolog istihdamı arttırılmalıdır. Çocuk hizmetleri tek bir birimde toplanmalıdır. Genel toplumu bilgilendirmeye ilgili çalışmalar yapılmalıdır. Medya araçlarını kullanarak sokakta yaşamının zararı konusunda bilgilendirme çalışmaları yapılmalıdır.

D) Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu: Sokak çocuklarına yönelik olarak gece barınakları, çocuk istasyonları ve rehabilitasyon merkezleri açılmalıdır. Otogarlara, tren istasyonlarına gözlem evleri kurularak sokak çocukları tespit edilmeli ve bu evlerde barınmaları sağlanmalıdır.

E) Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı: İş kanunu değiştirilerek çalışan çocukların ücretleri düzenlenmelidir. 16 yaşından küçük bir çocuk işçinin alacağı asgari ücret 16 yaşından büyük işçilerin alacağı asgari ücretten düşüktür. Asgari ücretin bu

şekilde belirlenmesi çocukların ucuz işgücü nedeniyle çalıştırılmasına neden olmaktadır. Çocuklar sosyal güvence altına alınmalıdır.

F) Yerel Yönetimler: 5272 ve 5216 sayılı Belediye Kanunlarında yer alan, Belediyenin yoksul çocukların ihtiyaçlarını karşılaması ve çocuk koruma evlerinin açılması gerekmektedir (SHÇEK, 2005: 43).

Kentlere yeni göçen ailelerin mahalle muhtarlıklarının bildirimini bu ailelerin kent hayatına uyumları için aile içi iletişim, eğitim, meslek kursları verilmelidir. Belediye zabıta birimleri ile işbirliği yapılarak sokakta çalışan çocuklar tespit edilmelidir.

G) Üniversiteler: Koruyucu, önleyici ve tedavi edici programların üretilmesi ile ilgili bilimsel çalışmalar yapılmalıdır. İllerin yoksulluk haritası çıkarılarak daha sonra sivil toplum örgütlerinin, vakıfların, derneklerin, sendikaların, işverenlerin ve ilgili tüm kuruluşların sıkı işbirliği sağlanarak aileler istihdam edilmelidir.

H) Ailenin ve toplumun konuyla ilgili bilinçlendirilmeleri, çocuktaki her türlü istismarın önlenmesi konusunda kamuoyu oluşturulmalıdır.

SHÇEK, MEB, Emniyet Müdürlüğü ve Mahalle Muhtarlıkları tarafından ekonomik ve sosyal yoksulluk içinde bulunan aileler tespit edilmeli ve gereken destek sağlanmalıdır.

Kurumsal Düzenlemeler: Sokak çocukları sorunun önlenmesi, çocukların korunması ve tedavi edilmesi yönünde kurumsal düzenlemeler yapılmalıdır. Sokak çocuklarına yönelik olarak projeler ve hizmet modelleri geliştirilmelidir. Sokak çocuklarına yönelik olarak hizmet modellerini şöyle sıralayabiliriz:

- * Yatılı Bakım Kurumları
- * İstasyon Merkezleri
- * Gece Barınakları
- * Çocuk Rehabilitasyon Merkezleri
- * Küçükleri Koruma Şubeleri
- * Gözlem Evleri
- * Uyuşturucu Madde ile Mücadele Merkezleri

Makro Düzeyde Önlemler:

A) Sokak çocukları sorununu ortaya çıkaran nedenlerden biri ekonomik sıkıntılardır. Bu nedenle yoksullar için gelir getirici programların oluşturulması gereklidir. Özellikle çocuk emeğinin kullanımı ortadan kaldırılmalıdır.

B) Çocuk çalışabilecek yaşta ise, çocuğun meslek öğrenerek hayatını kazanabilmesi için sokakta çalıştırılması yerine çıraklık eğitim sistemine çekilmesi sağlanmalıdır. Mesleki eğitim kurumları ve meslek liselerinin sayısı arttırılmalıdır.

C) Anne-babanın çocukları yetiştirmesinde çocukların psiko-sosyal ve fiziksel gelişimleri konusunda eğitilmeleri, ayrıca çocuk yetiştirme ilke ve tutumları konusunda bilinçlendirilerek genelde çocuk istismarı ve ihmalinin önlenmesi gereklidir.

D) Kadınların çalışma yaşamına daha fazla girmesi sağlanmalıdır. Böylece çocuk işgücüne duyulan gereksinim azalacaktır.

E) İlköğretim programı değiştirilerek aile bütçesine katkıda bulunmak zorunda olan çocukların gereksinimlerini karşılayacak biçimde genişletilmelidir.

F) Çocukların koruyucu aileler yanına verilerek psikolojik ve ekonomik ihtiyaçları karşılanmalıdır.

KAYNAKLAR

- Aktan, E. (2002). Yoksullukla Mücadele Stratejileri, *Hak-İş Konfederasyonu Yayını*, Ankara.s.1-20
- Alkol, K. (1950). *Kimsesiz Çocuklar*, Örnek Matbaası, Ankara.
- Altuntaş, B. (2002). *Ankara Sokaklarında Çalışan Çocuklar*, Ankara.
- Altuntaş, B.(2003). *Mendile, Simite, Boyaya, Çöpe Ankara Sokaklarında Çalışan Çocuklar*, İstanbul.
- Arıkan, Ç. (1998). Ailede Çocuğa Yönelik Şiddet, *H. Ü. Sosyal Hizmetler Yüksekokulu Dergisi*, Cilt: 6, Sayı: 1-2-3, Ankara.
- Arnas Aktaş, Y. (2004). Türkiye’de Sokak Çocuklarının Durumu, *Çukurova Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, Cilt:2, Sayı: 27, s.1-6.
- Arnaz, Z. vd.(1991). Çocuk Refahı Hizmetlerinde Psikiyatrik Ekibin Yeri, *XVIII. Ulusal Psikiyatri Ve Nörolojik Bilimler Kongresi*, İstanbul.
- Atauz, S. (1990). *Ankara ve Şanlıurfa’da Sokak Çocukları*, UNICEF, Ankara.
- Atauz, S. (1997). *Diyarbakır Sokak Çocukları Araştırması*, Uluslararası Lions Yönetim Çevresi, Ankara.
- Başbakanlık Devlet İstatistik Enstitüsü (1988). *Türkiye İstatistik Yıllığı 1987*, Ankara.
- Baytar, F. (2007, Ocak-Şubat-Mart). Sosyal Hizmetlerde Sosyal Yardım Uygulaması, *Sosyal Hizmet Dünyası*, Sayı:3, s.12-14
- Bequela A. , Boyden J. (1995). *Çocuk İstismarıyla Mücadele*, ILO, Ankara.
- Bilgili, A. (1996). *Doğu Anadolu Bölgesinde Göçe Maruz Bırakılan Çocuklar*, Çocuk Vakfı, İstanbul.
- Birleşmiş Milletler (1999). *Birleşmiş Milletler Çocuk Haklarına Dair Sözleşme (Ulusal İlk Rapor)*, BM.,Ankara.
- Birleşmiş Milletler (20 Aralık 1993). “Birleşmiş Milletler Kadınlara Yönelik Şiddetin Önlenmesi Bildirgesi Genel Kurul Kararı”, BM. 48/104,s.1-85
- Birleşmiş Milletler Uyuşturucu ve Suç Ofisi (2003). “Türkiye’de Sağlık Hizmetleri, Eğitim ve Toplumsal Girişimle Madde Kullanımının Önlenmesi, Madde Kullanımı Üzerine Ulusal Değerlendirme Çalışması”,BM.
- Kadınlara ve Kız Çocuklarının İnsan Haklarının Korunması ve Geliştirilmesi Programı (2 Mayıs 2006). Birleşmiş Milletler Gazetesi.
- Black, M. (1993 February). *Streetand Working Children*, Innocenti Semiar, Florance Italy.
- Blanc, C. (1992). *Urban Children in Distress; An Introduction to the Issues’ The Urban Child Series 2*, Florance Italy.
- Cılga, İ. (1993). Yerel Yönetimlerde Gençlere Götürülecek Hizmetlere Yaklaşım, *H.Ü. Sosyal Hizmetler Yüksekokulu Dergisi* (cilt: 1 / sayı: 1-2-3), Ankara.
- Coşkun, H. (2007, Ocak-Şubat-Mart). 20 Kasım Dünya Çocuk Hakları Günü, *Sosyal Hizmet Dünyası*, Sayı:3, s. 1-10.

- Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı (2006), *Çocuk İşçiliğine Hayır*, Ankara.
- Çengelci, E. (1998). *Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu*, Aydınlar Matbaacılık, Ankara.
- Çavuşoğlu, T. (2006). Çocuk Esirgeme Kurumunda Tarihsel Gelişimi, s.1-32.
- Ennew, J. (1998). *Sokak Çocukları ve Çalışan Çocuklar*, 'UNICEF Türkiye Temsilciliği, Çeviren: Çiçek Öztekin, Ankara.
- Erder, S. (1995). Yeni Kentliler ve Kentin Yeni Yoksulları, *Toplum ve Bilim*, 66, Bahar Yayınları.
- Hart, R.A. (1992). *Çocukların Katılımı, Maskotluktan Yurttaşlığa*, UNICEF.
- İlik B., Türkmen Z. (1994). *İstanbul Sokaklarında Çalışan Çocuklar Araştırma Projesi*, İstanbul.
- İlik, B. vd. (1994). *Sokaktan Ustalığa*, ILO-IPEC, Ankara.
- İlik B., Türkmen, Z. (1994). *Sokakta Çalışan Çocuklar*, ILO-IPEC, Ankara.
- İzmir Çocuk İstismarı Araştırma Grubu (1997). Sokak Çocuklarının Okula Yönlendirilmesi, İzmir'de Eğitim Hastanelerinde Çocuk İstismarı Tanısı Alan Olgularla İlgili İzmir Çocuk İstismarı Araştırma Grubunun Onsekiz Aylık Deneyimi, İzmir, s.3-9.
- Kapaklıkaya, İ. (1986). *Uyuşturucu ve Gençlik*, Yeni Asya Yayınları, 2.baskı, İstanbul.
- Konanç, E. (1992). *Korunmaya Muhtaç Kent Çocukları*, A.Ü. Eğitim Bilimleri Fakültesi Yayını, Ankara.
- Kongar, E. (1978). *İnsan ve Yönlendirme ve Sosyal Hizmetler, Sosyal Çalışmaya Giriş*, H.Ü. Yayınları, Ankara.
- Korunma Tedbirleri (1996). *Çağdaş Sosyal Hizmet Dergisi*, Cilt: 2, Sayı: 2-3, Ankara.
- Koşar, N. G. (1992). *Sosyal Hizmetlerde Aile ve Çocuk Refahı Alanı*, Ankara.
- Kulca, Y., Korkmazlar Ü. (2003). *Yoksulluk ve Sokak Çocukları, Yoksulluk Sempozyumu Bildirileri*, c.III, İstanbul, s.1-7.
- Kulca, Y. (1998). Sokak Çocukları, *Emniyet Genel Müdürlüğü Küçükleri Koruma Hizmetleri Yönetici Semineri*, Ankara.
- Küntay, E. (1993). *İstanbul'un Sokak Çocukları Karşılaştıkları Riskler ve Korunma Politikaları*, Sosyolojideki Son Gelişmeler ve Türkiye'deki Etkileri, UNESCO, Ankara.
- Lusk, M. (1989) Street Children Programs in Latin America, *Journal of Sociology and Social Welfare*.
- Moazzam A. vd. (2004). *Street Children in Pakistan: A Situational Analysis of Social Conditions and Nutritional Status*, Pakistan.
- Orhan, S. (2003). *Sokak Çocuklarının Sosyal Rehabilitasyonu*, Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi, Sakarya.
- Orun, F. (1988). Çocuk Yuvalarında Kalan 9-10 Yaşlarındaki Korunmaya Muhtaç Çocukların Aile Bireylerini ve Aile İlişkilerini Algılamaları, *H.Ü. a] Hizmetler Yüksekokulu Dergisi*, Cilt: 6, Sayı: 1-2-3, Ankara.

- Özyanık, A. (1998). Sokakta Çalışan Çocuklar Sorunu, Ankara Sokaklarında Çalışan Çocuklar Proje Modeli, *Emniyet Genel Müdürlüğü Küçükleri Koruma Hizmetleri Yönetici Semineri*, Asayiş Şube Müdürlüğü, Ankara
- Peker, M. (2002). *Çocuk İstihdamı Üzerine Bir Deneme*. www.fisek.org.tr (12.05.2006).
- Savaş Sandalcı, F. (2007). Çocuk Hakları ve Sosyal Hizmet Mesleği, s.1-25.
- Sezgin A., Öktem Ö. (1996). *Çocukluk Çağı: Ensest Evdeki Terör (Kadına Yönelik Şiddet)*, Mor Çatı Sığmağı Vakfı (Birinci Basım), İstanbul.
- Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Teşvik Fonu (2001). "SHÇEK Çocuk Koruma Sisteminin Değerlendirilmesi Nihai Rapor", Sosyal Riski Azaltma Projesi, SYDTF, s.1-59. www.samardan.com (02.06.2006).
- Sokak Çocukları (1996). *Çağdaş Sosyal Hizmet Dergisi*, Cilt: 2, Sayı: 1-2-3, s.1-59.
- Sokakta Yaşayan ve/veya Çalışan Madde Bağımlısı Çocukları Koruma ve Tedavi Projesi Talimatı (1997). T.C. Ankara Valiliği Yayını, Ankara.
- Şen, M. (2004). Yoksulluk ve Yoksullaşmanın Nedenleri, s.1-6.
- Şirin, M. (2000). *Yenibinyıl'ın Dünya Çocukları*, Çocuk Vakfı.
- Şişman Y. (2004). *Sokakta Çalışan Çocukların Yaşam Koşulları ve Gelecek Beklentileri Sorun ve Çözüm Önerilerine Yönelik Eskişehir Örneği*, Anadolu Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Yayınları, Sayı 187, Eskişehir.
- Tomanbay, İ. (1991). Kentleşme, Belediyelerde Sosyal ve Kültürel Çalışmalar ve Toplum Merkezleri, *H.Ü. Sosyal Hizmetler Yüksekokulu Dergisi*, Cilt: 9, Sayı: 1-2-3, Ankara.
- Tomanbay, İ. (1992). *Ana Çocuk Sağlığında Sosyal Boyut*, Doruk Yayınları, Ankara.
- Tufan, B. (1999). Gençlerde Madde Bağımlılığını Önlemeye Yönelik Okul Odaklı Programların Geliştirilmesi, *H.Ü. Sosyal Hizmetler Yüksekokulu Dergisi*, Cilt: 9, Sayı: 1-2-3, Ankara.
- TBMM Tutanak Dergisi* (2004). "Nihai Raporu 1", s.1-101.
- TBMM Tutanak Dergisi* (2004). "Nihai Raporu 2", s.1-66.
- Türk-iş (1995). *Çocuklar ve Genç İşçilerin Sorunları ve Çözüm Yolları Ulusal Sempozyumu*, İzmir.
- Uluğtekin, S. (1997). *Çocuk Suçluluğu*, İç: Keleş Ruşen / Jürgen Nowak
- Uluğtekin, S. (1996). *Sokak Çocukları*, Bizim Büro Basımevi, İstanbul.
- Birleşmiş Milletler Çocuklara Yardım Fonu (1997). "Dünya Çocuklarının Durumu UNICEF Raporu", UNICEF, Ankara.
- Birleşmiş Milletler Çocuklara Yardım Fonu (2002). "Dünya Çocuklarının Durumu, UNICEF Raporu", UNICEF, Ankara.
- Walter, A. F. (1965). *Sosyal Hizmetin Kavram ve Metodları*, Çeviri; Elkin Besin SSBYB Sosyal Hizmetler Genel Müdürlüğü Yayınları, Ankara.
- Yılmaz, S. (1998). *Sokak Çocukları*, H.Ü. Sosyal Hizmetler Yüksekokulu Yüksek Lisans Tezi.
- Yörükoğlu, A. (1986). *Gençlik Çağı*, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul.
- Zeytinoğlu, S. (1989). *Sokakta Çalışan Çocuklar ve Sokak Çocukları, Çocuk İstismarı ve İhmali, Çocukların Kötü Muameleden Korunması1. Ulusal Kongresi(12-14 Haziran)*, Ankara.
- WEB site: www.unicef.org/turkey/htm (17.02.2006).
www.shcek.gov.tr (10.03.2006).

2000'li Yıllara Doğru Sosyal Devletin Gerçekleştirilmesinde Sosyal Hizmetlerin Yeri ve Önemi (1995). Sosyal Hizmetler Uzmanları Derneği Yayını, Ankara.

EKLER

Ek-1

Tablo 1.1: Valiliklerden Gelen Veriler (2004)

İl Adı	Sokakta Yaşayan Çocuk	Sokakta Çalışan Çocuk	Madde Bağımlısı Çocuk
Adana	Veri yok	2384	Veri yok
Adıyaman	Veri yok	869	45
Afyon	Sokakta yaşayan çocuk yok	23	Madde bağımlısı çocuk yok
Ağrı	Sokakta yaşayan çocuk yok	Veri yok	Madde bağımlısı çocuk yok
Aksaray	Veri yok	Veri yok	Madde bağımlısı çocuk yok
Amasya	Sokakta yaşayan çocuk yok	Sokakta çalışan çocuk yok	2
Ankara	169	Veri yok	3
Antalya	1098	366	180
Ardahan	Sokakta yaşayan çocuk yok	Sokakta çalışan çocuk yok	Madde bağımlısı çocuk yok
Artvin	Sokakta yaşayan çocuk yok	Sokakta çalışan çocuk yok	Madde bağımlısı çocuk yok
Aydın	Veri yok	422	Veri yok
Balıkesir	300		200
Bartın	Sokakta yaşayan çocuk yok	Sokakta çalışan çocuk yok	Madde bağımlısı çocuk yok
Batman	3	1632	30
Bayburt	Sokakta yaşayan çocuk yok	Sokakta çalışan çocuk yok	Madde bağımlısı çocuk yok
Bilecik	Sokakta yaşayan çocuk yok	Sokakta çalışan çocuk yok	Madde bağımlısı çocuk yok
Bingöl	Veri yok	Veri yok	29
Bitlis	Sokakta yaşayan çocuk yok	Sokakta çalışan çocuk yok	Madde bağımlısı çocuk yok
Bolu	Sokakta yaşayan çocuk yok	Sokakta çalışan çocuk yok	14
Burdur	Sokakta yaşayan çocuk yok	Sokakta çalışan çocuk yok	Madde bağımlısı çocuk yok
Bursa	64	Veri yok	63
Çanakkale	Veri yok	Veri yok	11
Çankırı	Sokakta yaşayan çocuk yok	Sokakta çalışan çocuk yok	Madde bağımlısı çocuk yok
Çorum	Sokakta yaşayan çocuk yok	440	7
Denizli	Veri yok	261	34
Diyarbakır	459		123
Düzce	Sokakta yaşayan çocuk yok	80	5
Edirne	Sokakta yaşayan çocuk yok	Sokakta çalışan çocuk yok	2
Elazığ	20	37	49
Erzincan	Sokakta yaşayan çocuk yok	Sokakta çalışan çocuk yok	13
Erzurum	Veri yok	480	72
Eskişehir	Sokakta yaşayan çocuk yok	Sokakta çalışan çocuk yok	13
Gaziantep	52	2021	632
Giresun	Veri yok	Veri yok	Veri yok
Gümüşhane	Sokakta yaşayan çocuk yok	Sokakta çalışan çocuk yok	Madde bağımlısı çocuk yok
Hakkari	Sokakta yaşayan çocuk yok	Sokakta çalışan çocuk yok	Madde bağımlısı çocuk yok
Hatay	Sokakta yaşayan çocuk yok	32	7
Iğdır	Sokakta yaşayan çocuk yok	71	Madde bağımlısı çocuk yok
İsparta	Sokakta yaşayan çocuk yok	Sokakta çalışan çocuk yok	10
İstanbul	204	2178	381
İzmir	312		29
K.maraş	Sokakta yaşayan çocuk yok	73	40
Karabük	Sokakta yaşayan çocuk yok	Sokakta çalışan çocuk yok	Madde bağımlısı çocuk yok
Karaman	Sokakta yaşayan çocuk yok	10	Madde bağımlısı çocuk yok
Kars	Sokakta yaşayan çocuk yok	Sokakta çalışan çocuk yok	1
Kastamonu	Sokakta yaşayan çocuk yok	Sokakta çalışan çocuk yok	Madde bağımlısı çocuk yok
Kayseri	Veri yok	16	14
Kırıkkale	24	Veri yok	18
Kırklareli	Sokakta yaşayan çocuk yok	Sokakta çalışan çocuk yok	Veri yok
Kırşehir	Sokakta yaşayan çocuk yok	Sokakta çalışan çocuk yok	3
Kilis	Veri yok	Veri yok	20
Kocaeli	Veri yok	63	9

Konya	Veri yok	266	68
Kütahya	Sokakta yaşayan çocuk yok	Sokakta çalışan çocuk yok	15
Malatya	Sokakta yaşayan çocuk yok	102	4
Manisa	Sokakta yaşayan çocuk yok	Sokakta çalışan çocuk yok	53
Mardin	Sokakta yaşayan çocuk yok	Sokakta çalışan çocuk yok	13
Mersin	Veri yok	989	102
Muğla	Veri yok	Veri yok	12
Muş	Veri yok	Veri yok	18
Nevşehir	Sokakta yaşayan çocuk yok	Sokakta çalışan çocuk yok	2
Niğde	Veri yok	Veri yok	11
Ordu	Veri yok	Veri yok	4
Osmaniye	Sokakta yaşayan çocuk yok	60	Madde bağımlısı çocuk yok
Rize	Veri yok	Veri yok	Veri yok
Sakarya	Veri yok	159	11
Samsun	Sokakta yaşayan çocuk yok	188	11
Siirt	Sokakta yaşayan çocuk yok	421	20
Sinop	Sokakta yaşayan çocuk yok	Veri yok	Madde bağımlısı çocuk yok
Sivas	Sokakta yaşayan çocuk yok	103	41
Şirnak	Sokakta yaşayan çocuk yok	Sokakta çalışan çocuk yok	Madde bağımlısı çocuk yok
Tekirdağ	Veri yok	Veri yok	62
Tokat	7	Sokakta çalışan çocuk yok	9
Trabzon	Sokakta yaşayan çocuk yok	50	5
Tunceli	Sokakta yaşayan çocuk yok	Sokakta çalışan çocuk yok	30
Urfa	Veri yok	592	Veri yok
Uşak	Sokakta yaşayan çocuk yok	67	Madde bağımlısı çocuk yok
Van	Sokakta yaşayan çocuk yok	573	Madde bağımlısı çocuk yok
Yalova	Veri yok	538	Veri yok
Yozgat	Sokakta yaşayan çocuk yok	Sokakta çalışan çocuk yok	Madde bağımlısı çocuk yok
Zonguldak	Sokakta yaşayan çocuk yok	Veri yok	Veri yok
TOPLAM	1641	16 577	2550
İstanbul*	2655	5206	381

*2000 yılından 2004 yılına kadar ulaşılan çocuk sayısı

Ek-2**ANKET FORMU**

Anket No :
 Anketör :
 Görüşme Tarihi :
 Görüşme Yeri :
 Görüşülenin Adı Soyadı :
 Cinsiyeti : Kız Erkek
 Yaşı :

1. Öğrenim durumunuz nedir?

- Okula gitmemiş
 İlköğretim terk
 İlköğretim mezunu
 Ortaöğretim terk
 Ortaöğretim mezunu
 Diğer :

2. Neden öğreniminize devam etmediniz?

- Ailem göndermedi
 Maddi durumumuz iyi değildi
 Okulu sevmiyordum
 Bir işte çalışmaya başladım
 Diğer:

3. Derslerinizde başarılı mıydınız?

- Evet Hayır

4. (Cevabınız hayır ise) Derslerde başarılı olamama nedeniniz nedir?

- Dersleri sevmiyordum
 Öğretmenimi sevmiyordum
 Öğretmenim beni sevmiyordu
 Sınıf arkadaşlarımla geçinemiyordum
 Maddi durumumuz iyi değildi
 Çalıştığım için derslerime vakit ayıramıyordum
 Diğer:

5. Hiç okuldan kaçtığınız oldu mu?

- Evet Hayır

6. (cevabınız Evet ise) Neden okuldan kaçtınız?

- Okulu sevmediğim için
 İşlediğim suç yüzünden, öğretmenimden korktuğum için
 Sınıf arkadaşlarımla beni dışladığı için
 Arkadaşlarımla oyun oynamak için
 Ödevimi yapmadığım için
 Diğer:

7. Okulu (okumayı) seviyor muydunuz?

Evet Hayır

Nedeni:

8. Olanaklarımız olsa okula gitmek ister misiniz?

Evet Hayır

Nedeni:

9. Bir aileniz var mı?

Evet Hayır bilmiyorum

(Bir aileniz varsa)

10. Anne-babanızın öğrenim durumu ve yaşı hakkında bilgi verir misiniz?

Anne Baba

Öğrenim Durumu

Yaşı

11. Anne-babanızın durumu nedir?

- Her ikisi de sağ
 Her ikisi de ölü
 Anne sağ, baba ölü
 Anne ölü, baba sağ
 Bilmiyorum
(Her ikisi de sağ ise)

12. Anne ve Babanız birlikte mi, ayrı mı yaşıyor?

Birlikte Ayrı

(Anne-Babanız ayrı-boşanmış ise)

13. Anne-babanız neden ayrıldılar? (Birden fazla seçenek işaretlenebilir)

- Birbiriyle geçinemiyorlardı
 Annem babamı sevmiyordu
 Annem babamı aldatıyordu
 Babam annemi sevmiyordu
 Babam annemi aldatıyordu
 Maddi sıkıntılar nedeniyle ayrıldılar
 Özel bir mesele nedeniyle ayrıldılar
 Diğer :

14. Anne veya babanız ayrıldıktan sonra başka biriyle evlendi mi?

Evet Hayır bilmiyorum

15. (cevabınız Evet ise) Bu durumdan hoşnut musunuz?

Evet Hayır

16. Anne ve babanızın birlikte yaşamasını ister miydiniz?

Evet Hayır

Nedeni:

(Anne-babanız birlikte yaşıyorsa)

17. Size göre anne-babanız birbiriyle nasıl geçiniyorlardı?

- Her zaman iyi geçinirlerdi
 Çoğu zaman iyi geçinir, ara-sıra kavga ederlerdi
 Ara-sıra iyi geçinir, çoğu zaman kavga ederlerdi
 Hiçbir zaman iyi geçinemez, her zaman kavga ederlerdi
 Diğer :

18. Anne veya babanızın herhangi bir kötü alışkanlığı var mı?

- Evet Hayır

19. (cevabınız Evet ise) Bu kötü alışkanlıklar nelerdir? (birden fazla işaretlenebilir)

	Anne	Baba
Sigara içmek	☐	☐
İçki içmek	☐	☐
Kumar oynamak	☐	☐
Uyuşturucu kullanmak	☐	☐
Hırsızlık	☐	☐
Dolandırıcılık	☐	☐
Diğer:		

20. Anne ve babanız sık sık kavga eder miydi?

- Evet Hayır

21. (cevabınız Evet ise) Anne-babanız neden kavga ediyorlardı? (birden fazla şık işaretlenebilir)

- Birbirleriyle anlaşamadıkları için kavga ediyorlardı
 Babam içki içtiği için kavga ediyorlardı
 Babam kumar oynadığı için kavga ediyorlardı
 Maddi sıkıntılar nedeniyle kavga ediyorlardı
 Diğer :

22. Anne ve babanız kavga ettiklerinde babanız annenizi dövüyor muydu?

- Evet Hayır

23. (cevabınız Evet ise) Babanız annenizi dövdüğünde siz ne tepki gösteriyordunuz?

- Çok üzülürdüm
 Hemen oradan uzaklaşırdım
 Hiç ilgilenmezdim
 Oturup bir köşede ağlardım
 Komşuları yardıma çağırırdım
 Babamı durdurmaya çalışırdım
 Diğer:

24 Anne-babanız sizi cezalandırır mıydı?

- Evet Hayır

25. (cevabınız Evet ise) Sizi cezalandırma sebepleri nelerdir? (Birden fazla şık işaretlenebilir)

- Sözlerini dinlemediğim, karşı çıktığım için
- Ders çalışmadığım için
- Benden istedikleri şeyleri yapmadığım için
- Eve geç geldiğim için
- Eve para getirmedim için
- Başka şeylere sinirlenip, hırslarını benden çıkarıyorlardı
- Diğer :

26. Anne-babanız sizi ne şekilde cezalandırıyorlardı? (Birden fazla seçenek işaretlenebilir)

- Azarlayarak
- Uzun süre aç bırakarak
- Uzun süre küserek
- Döverek
- Küfür ederek
- Sevdiğim şeylerden mahrum ederek
- Evden kovarak
- Uzun süre hapsederek
- Harçlığımı keserek
- Bir yerimi yakarak
- Diğer :

27. Kaç kardeşiniz? :

28. Kardeşlerinizin yaşı, cinsiyeti ve öğrenim durumları hakkında bilgi verir misiniz?

	Yaşı	Cinsiyeti	Öğrenim Durumu
I			
II			
III			
IV			
V			
VI			
VII			

29. Babanız çalışıyor muydu?

- Evet
- Hayır

30. (cevabınız Evet ise) Babanız ne iş yapıyordu?

- İşçi
- Memur
- Şoför
- Esnaf
- Öğretmen
- Çiftçi
- Serbest Meslek
- Diğer :

31. Anneniz çalışıyor muydu?

- Evet Hayır

32. (cevabınız Evet ise) Anneniz ne iş yapıyordu?

- Bakıcı
 Temizlikçi
 İşçi
 Tezgâhtar
 Öğretmen
 Memur
 Hizmetçi
 Diğer :

33. Size göre ailenizin kazancı ihtiyaçlarınızı karşılayabiliyor muydu?

- Evet Hayır

34. İhtiyaçlarınızı nasıl karşılıyordunuz?

- Ben çalışıyordum
 Dilencilik yapıyordum
 Hırsızlık yapıyordum
 Yankesicilik yapıyordum
 Komşular maddi yardımda bulunurdu
 Akrabalarınız maddi yardımda bulunurdu
 Diğer :

35 Şu anda anne ve/veya babanızla görüşüyor musunuz?

- Evet Hayır

36. (cevabınız Hayır ise) anne ve/veya babanızla neden görüşmüyorsunuz?

- Anne-babamla görüşmek istemiyorum
 Anne-babamı sevmiyorum
 Anne-babam beni görmek istemiyor
 Mahkeme kararı nedeniyle görüşemiyoruz
 Diğer :

(Eğer bir aileniz yoksa veya bir ailenizin olup olmadığı bilmiyorsanız)

37. Bir ailenizin olmasını ister miydiniz?

- Evet Hayır

Nedeni:

38. Sokakta yaşamaya başlamadan önce nerede kalıyordunuz?

- Ailele birlikte
 Akrabalarımın yanında
 Yetiştirme yurdu (Çocuk Esirgeme Kurumu)
 Diğer :

39. Yaşadığınız yerden ilk ayrıldığınızda (kaçtığınızda) kaç yaşındaydınız?

40. Yaşadığınız yerden neden kaçtınız?

- Aile ortamındaki huzursuzluk
- Evde veya kurumda uygulanan dayak vb. şiddet durumları
- Aşın fakirlik
- Anne-babanın olmaması
- Anne-baba tarafından kovulmak
- Sokaktaki arkadaşlardan etkilenme
- Diğer:

41. Yaşadığınız yerden kaçtığınızda nerede kaldınız? (Birden fazla şık işaretlenebilir)

- Sokakta
- Parkta
- Boş binalarda
- İnşaatlarda
- Otelde
- Diğer:

42. Yaşadığınız yere dönmediğinizde birlikte yaşadığınız insanlar ne yapmışlar?

- Beni aramaya başlamışlar
- Polise haber vermişler
- Hiç ilgilenmediler
- Diğer :

43. Sokakta yaşamaya başladığınız ilk günlere nelerle karşılaştınız, neler hissettiniz?

- Kendimi yalnız hissettim
- Çok korktum
- Pişman oldum
- Çaresizliğe kapıldım
- Diğer :

44. Sokakta yaşarken herhangi bir iş yapıyor musunuz?

- Evet
- Hayır

45. (cevabınız Evet ise) Ne iş yapıyorsunuz?

- Kâğıt mendil, sakız, çakmak, sigara vb. satıyorum
- Simit satıyorum
- Ayakkabı boyuyorum
- Lokantalarda bulaşıkçılık yapıyorum
- Askıcılık (çay servisi) yapıyorum
- İşportacılık yapıyorum
- Diğer :

46. Yaptığınız işten memnun musunuz?

- Evet
- Hayır

47. (cevabınız Hayır ise) Neden işinizden memnun değilsiniz? (Birden fazla şık işaretlenebilir)

- Zabitanın ve/veya polisin fena muamelesi
- İşin zor olması
- Kazancın düşük olması
- İş sevmeme
- Diğer :

48. Seçme şansınız olsaydı ne iş yapmak isterdiniz?

- Polis
- Avukat
- Doktor
- Mühendis
- Öğretmen
- Memur
- Subay
- Diğer :

49. Bu işi yapmak istemenizin sebebi nedir?

- Çok fazla para kazandırdığı için
- Geleceği güvenli olduğu için
- Toplumda kabul gördüğü için
- Sevdiğim için
- Diğer :

50. (Eğer bir işiniz yok ise) İhtiyaçlarınızı (yemek, içmek, giyinmek vs.) karşılamak için ne yapıyorsunuz?

- Dilencilik
- Yankesicilik
- Hırsızlık
- Diğer :

51. Şu anda yaklaşık kaç arkadaşınız var?

- Hiç yok
- 1
- 2-4
- 5-7
- 8-10
- 11 ve daha çok

(arkadaşınız var ise)

52. Arkadaşlarınızı neye göre seçiyorsunuz?

- Aynı işi yapma
- Hemşeri olma
- İyi anlaşma
- Herkesle arkadaş olabilirim
- Diğer:

53. Yaşadığınız sokakta herhangi bir arkadaş grubunuz var mı?

- Evet
- Hayır

54. Arkadaşlarımızla birlikte neler yapıyorsunuz?

- Oyun oynuyoruz
Geziyoruz
Diğer :

55. Arkadaşlarınızı seviyor musunuz?

- Evet Hayır

56. Alkol, sigara, tiner, bally veya herhangi bir uyuşturucu madde kullanıyor musunuz?

- Evet Hayır

57. (cevabınız Evet ise) Neden bu maddeleri kullanma ihtiyacı duyuyorsunuz, bu maddelerden ne bekliyorsunuz?

- Rahatlıyorum
Her şeyi unutuyorum
Sorunlarımdan kurtuluyorum
Diğer :

58. Sokakta yaşarken polisle herhangi bir probleminiz oluyor mu?

- Evet Hayır

59. (cevabınız Evet ise) Polisle olan sorununuzun sebebi nedir? (birden fazla şık işaretlenebilir)

- Kavga
Eviden veya kurumdan kaçmak
Hırsızlık
Yankesicilik
Dilencilik
Yaralama veya ciddi şekilde zarar verme
 Uyuşturucu, tiner, bally, alkol vb kullanmak
 İntihar
 Diğer :

60. Polis size nasıl davrandı?

61. Sonucu ne oldu?

62. Sokakta yaşarken herhangi bir istismara uğruyor musunuz?

- Evet Hayır

63. (cevabınız Evet ise) Ne tür istismara uğruyorsunuz? (birden fazla şık işaretlenebilir)

- Fiziksel istismar
Duygusal istismar
Cinsel istismar
Hepsi
Diğer :

64. Sizi kimler istismar ediyor?

- Zabıta ve/veya polis
 Sokaktaki büyük çocuklar (çeteler vs.)
 Sokaktaki insanlar
 Diğer:

65. Sokakta çalışırken veya dilenirken insanlar size nasıl davranıyor? (birden fazla sık işaretlenebilir)

- Küçümsüyorlar
 Alay ediyorlar
 Küfür ediyorlar
 Şiddet uyguluyorlar
 Acıyorlar
 Sevgi ve şefkat gösteriyorlar
 Diğer:

66. Geleceğe yönelik plan yapıyor musunuz?

- Evet Hayır

67. (cevabınız Evet ise) Gelecekle ilgili planlarınız nelerdir?

68. (cevabınız Hayır ise) Neden geleceğe yönelik plan yapmıyorsunuz?

69. Size göre sokak çocukları nasıl çocuklardır?

70. Sokakta yaşamaktan memnun musunuz?

- Evet Hayır

71. (cevabınız Hayır ise) Evinize dönmeyi düşünüyor musunuz?

- Evet Hayır

Nedeni:

72. En çok kimi veya neyi özleyorsunuz?

Nedeni :

73. Devletten ve/veya insanlardan neler bekliyorsunuz?

74. Bugüne kadar yapmak isteyip de yapamadığınız en önemli şey nedir?

- Tatil yapmak
 Lunaparka gitmek
 Bisiklete binmek
 Diğer :

75. Bir kez daha dünyaya gelecek olsanız nasıl bir hayatınızın olmasını isterdin?

FOTOGRAFLAR
SAKARYA CADDESİNİN GENEL GÖRÜNÜMÜ

RESİM:1

RESİM:2

RESİM:3

RESİM:4

RESİM:5

RESİM:6

RESİM:7

ÖZGEÇMİŞ

1978 yılında Acıpayam'da doğdu. İlk ve orta öğrenimimi Acıpayam'da tamamladı. 1996 yılında Isparta Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyoloji bölümünü kazandı. 2000 yılında mezun oldu. 2003 yılında Van ili ve Özalp ilçesinde öğretmen olarak çalıştı. 2005 yılında Denizli ili Kale ilçesine öğretmen olarak atandı. Halen Kale Halk Eğitim Merkezinde Müdür yardımcılığı yapmaktadır.